

Fondacija Fond za humanitarno pravo

Dosije: Tomislav Kovač

Fondacija Fond za humanitarno pravo

Dosije: Tomislav Kovač

Beograd,
jul 2025. godine

Sadržaj

SKRAĆENICE.....	5
UVOD	7
MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA (MUP RS)	8
Zajedničko delovanje MUP i VRS.....	9
Struktura MUP RS	9
Nadležnosti rukovodilaca u MUP RS.....	13
Funkcije i nadležnost Tomislava Kovača u MUP RS	14
ILIDŽA, APRIL–AVGUST 1992. GODINE.....	16
Osnivanje i delovanje SJB Ilidža.....	17
Uspostavljanje kontrole nad Ilidžom.....	18
Proterivanje nesrpskog stanovništva iz opštine Ilidža	22
KP DOM KULA.....	25
Uslovi zatočenja i ubistva zatočenika.....	26
USPOSTAVLJANJE KONTROLE NAD AHATOVIĆIMA (NOVI GRAD).....	29
ZATAŠKAVANJE ZLOČINA U MUP RS.....	31
Zatočenički objekti.....	31
(Ne)kažnjavanje pripadnika policije	33
UČEŠĆE JEDINICA MUP RS U IZVRŠENJU GENOCIDA U SREBRENICI	36
Upućivanje jedinica MUP RS u rejon Srebrenice	36
Prisilno premeštanje stanovništva	39
Napadi na kolonu.....	41
Učešće pripadnika MUP RS u streljanjima.....	43
Skrivanje zločina.....	47
Uloga Kovača u izvršenju genocida u Srebrenici	48
PRESUDE MKSJ I DOMAĆIH SUDOVA.....	51

Skraćenice

BiH	Bosna i Hercegovina
CJB	Centar javne bezbednosti
FHP	Fond za humanitarno pravo
JNA	Jugoslovenska narodna armija
JTRZ	Javno tužilaštvo za ratne zločine
MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova
MKSJ	Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju
MKCK	Međunarodni komitet Crvenog krsta
MRMKS	Međunarodni rezidualni mehanizam za krivične sudove
PJP	Posebne jedinice policije
RSK	Republika Srpska Krajina
RDB	Resor državne bezbednosti
SDG	Srpska dobrovoljačka garda
SDS	Srpska demokratska stranka
SB UN	Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija
SBP	Specijalna brigada policije
SFRJ	Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija
SJB	Stanica javne bezbednosti
SNB	Služba nacionalne bezbednosti
TO	Teritorijalna odbrana
UN	Ujedinjene nacije
UNPROFOR	Zaštitne snage UN
VJ	Vojska Jugoslavije
VRS	Vojska Republike Srpske

Uvod

Presudama Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) utvrđeno je da je Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske (MUP RS), u koordinaciji sa Vojskom Republike Srpske (VRS) i drugim vojnim i paravojnim jedinicama, u oružanim sukobima u Bosni i Hercegovini (BiH) učestvovalo u nasilnom zauzimanju opština, prisilnom premeštanju i proterivanju nesrpskog stanovništva, uvođenju represivnih i diskriminatornih mera, zatvaranju, zlostavljanju i ubistvima civila i drugih zaštićenih lica nesrpske nacionalnosti.¹

U julu 1995. godine, više jedinica MUP RS je učestvovalo u vojnoj operaciji za zauzimanje Srebrenice i svojim delovanjem doprinelo izvršenju genocida u Srebrenici.²

Dosije se temelji na dokumentima Ministarstva unutrašnjih poslova i Vojske Republike Srpske, presudama i dokazima MKSJ i Višeg suda u Beogradu i Suda BiH, kao i na brojnim otvorenim izvorima, uključujući naučne tekstove i bazu podataka Fonda za humanitarno pravo (FHP).

Dosije pokazuje da je Tomislav Kovač kao komandant Štaba komande policijskih snaga MUP RS i zamenik ministra i ministar unutrašnjih poslova RS u oružanim sukobima u BiH postupao suprotno Zakonu o unutrašnjim poslovima i drugim propisima Republike Srpske i normama međunarodnog humanitarnog prava koji su ga obavezivali da štiti civilno stanovništvo. Iako je bio nadležan i dužan da pokrene krivični postupak protiv svojih potčinjenih ako počine krivično delo, on je jedinice MUP RS stavio na raspolaganje Vojsci Republike Srpske u sprovođenju plana za prisilno premeštanje više desetina hiljada žena, dece i staraca s područja Srebrenice i pogubljenje najmanje 8.000 muškaraca, među kojima je bilo maloletnika.

7

1 Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Krajišnik* od 27. septembra 2006. godine, par. 255; Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Stanišić i Župljanin* od 27. marta 2013. godine, tom II, par. 737–740, 761; Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Karadžić* od 24. marta 2016. godine, par. 2991.

2 Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Krstić* od 2. avgusta 2001. godine, par. 289; Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 10. juna 2010. godine, par. 1566–1569.

Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP RS)

Ministarstvo unutrašnjih poslova Srpske Republike Bosne i Hercegovine osnovano je Zakonom o unutrašnjim poslovima, koji je Skupština srpskog naroda u BiH usvojila na Devetoj sednici 28. februara 1992. Zvanično je počelo sa radom 1. aprila 1992. godine.³

Za prvog ministra unutrašnjih poslova imenovan je Mićo Stanišić.⁴ Ministar je 15. maja 1992. godine izdao naredbu o organizovanju MUP-a u ratne jedinice „za potrebe odbrane prostora Srpske Republike BiH”.⁵ Tom naredbom bilo je predviđeno potčinjavanje policijskih jedinica komandama oružanih snaga u izvođenju borbenih dejstava, uz zadržavanje neposredne komande radnika Ministarstva.⁶

Od 6. avgusta 1992. godine, Tomislav Kovač je obavljao funkciju načelnika Uprave za poslove i zadatke milicije, odnosno pomoćnika ministra unutrašnjih poslova.⁷

U okviru priprema za formiranje srpske policije i za rat, tokom 1991. godine i u prvoj polovini 1992. godine, pripadnici policije iz redova bosanskih Srba naoružavali su srpsko stanovništvo, a razoružavali nesrpsko stanovništvo.⁸ Od radnika policije nesrpske nacionalnosti zahtevano je da potpišu izjave lojalnosti srpskom rukovodstvu, i do kraja juna 1992. godine većina njih je bila otpuštena sa posla.⁹ Do formiranja Vojske Republike Srpske, u maju 1992. godine, MUP RS je bila jedina oružana formacija pod kontrolom bosanskih Srba.¹⁰

3 Stenografske beleške sa Devete sednice Skupštine srpskog naroda u BiH od 28. februara 1992. godine, dok. pred. br. P01997, *Stanišić i Župljanin*, str. 27; Zakon je stupio na snagu 31. marta 1992. godine nakon objavljivanja u „Službenom glasniku srpskog naroda u BiH”: Ukaz o proglašenju Zakona o unutrašnjim poslovima, „Službeni glasnik srpskog naroda u BiH” od 23. marta 1992. godine, dok. pred. br. P02964, *Karadžić*, str. 74–88; Depeša MUP RS br. 02/2482 od 31. marta 1992. godine, dok. pred. br. P03009, *Mladić*; Kristijan Nilsen, „Ministarstvo unutrašnjih poslova bosanskih Srba: začeci, delovanje i zapovedanje i rukovođenje, 1990–1992. godine”, 19. maj 2011. godine, dok. pred. br. P02958, *Karadžić*, par. 172.

4 Stenografske beleške sa Trinaeste sednice Skupštine srpskog naroda u BiH od 24. marta 1992. godine, dok. pred. br. P01354, *Karadžić*, str. 7.

5 Naređenje Ministarstva unutrašnjih poslova SRBiH od 15. maja 1992. godine, dok. pred. br. 2D00878, *Stanišić i Simatović*, str. 1–2.

6 *Ibid.*, str. 2.

7 Rešenje Ministarstva unutrašnjih poslova SRBiH Sarajevo od 6. avgusta 1992. godine, dok. pred. br. P00599, *Stanišić i Župljanin*.

8 Depeša Srpske Stanice javne bezbednosti Ilidža upućena MUP RS od 20. septembra 1993. godine, dok. pred. br. P00648, *Stanišić i Župljanin*, str. 2; Izveštaj o radu Stanice javne bezbednosti Prijedor za poslednjih 9 meseci 1992. godine, od januara 1993. godine, dok. pred. br. P00689, *Stanišić i Župljanin*, str. 2; Zapisnik Stanice javne bezbednosti Pale od 8. februara 1993. godine, dok. pred. br. P01457, *Stanišić i Župljanin*, str. 1.

9 Prema Izveštaju o radu iz juna 1992. godine, u MUP RS je radilo svega 6 osoba nesrpske nacionalnosti. Videti u: Izveštaj o radu za period april–juni 1992. godine Ministarstva unutrašnjih poslova SRBiH od 29. juna 1992. godine, dok. pred. br. P03486, *Stanišić i Simatović*, str. 13.

10 Kristijan Nilsen, „Ministarstvo unutrašnjih poslova bosanskih Srba: začeci, delovanje i zapovedanje i rukovođenje, 1990–1992. godine”, 19. maj 2011. godine, dok. pred. br. P02958, *Karadžić*, par. 191 i 215.

U novembru 1992. godine, Radovan Karadžić je formirao Vrhovnu komandu Vojske Republike Srpske BiH, u čijem je sastavu bio i ministar unutrašnjih poslova. Time je MUP i formalno postao deo oružanih snaga bosanskih Srba.¹¹

Zajedničko delovanje MUP i VRS

Rukovođenje i komandovanje između MUP i VRS definisano je u novembru 1994. godine Zakonom o primeni zakona o unutrašnjim poslovima za vreme neposredne ratne opasnosti ili ratnog stanja.¹²

Jedinicama policije komanduje predodređeni komandant iz redova policije, one se pretpočinjavaju komandantu jedinice VRS u čijoj zoni odgovornosti deluju, ali istovremeno zadržavaju svoju formaciju i strukturu.¹³ Zakonom je regulisano da policijske jedinice, iako pretpočinjene komandi VRS, zadržavaju svoju unutrašnju komandnu strukturu i organizaciono jedinstvo, te VRS nema apsolutnu kontrolu nad njima, a onemogućeno je i jednostrano izdavanje naredbi od strane VRS bez prethodno datog izričitog odobrenja Ministarstva unutrašnjih poslova ili vrhovne komande.¹⁴

Struktura MUP RS

Zakonom o unutrašnjim poslovima, MUP RS je bilo centralizovano i hijerarhijski organizovano u dve službe, to su Služba javne bezbednosti i Služba nacionalne bezbednosti (SNB).¹⁵

Služba javne bezbednosti je formirana sa zadatkom da štiti ustavno uređenje i građane, održava javni red i mir, otkriva i suzbija krivična dela. Zakonom je regulisano da podsekretar koji upravlja SJB odgovara ministru.¹⁶

SNB je obavljala obaveštajne i druge poslove iz oblasti državne bezbednosti, uključujući otkrivanje i sprečavanje delovanja pojedinaca ili grupa usmerenih na ugrožavanje ustavnog uređenja i bezbednosti države.¹⁷

11 Odluka Predsedništva Republike Srpske o formiranju Vrhovne komande Vojske Republike Srpske od 30. novembra 1992. godine, dok. pred. br. P03610, *Stanišić i Simatović*, čl. 3, 14–25.

12 Zakon o primeni zakona o unutrašnjim poslovima za vreme neposredne ratne opasnosti ili ratnog stanja, „Službeni glasnik Republike Srpske” od 29. novembra 1994. godine, dok. pred. br. P02104, *Mladić*, str. 2–3.

13 Zakon o primeni zakona o unutrašnjim poslovima za vreme neposredne ratne opasnosti ili ratnog stanja, „Službeni glasnik Republike Srpske” od 29. novembra 1994. godine, dok. pred. br. P02104, *Mladić*, član 14; Naređenje Vrhovnog komandanta Oružanih snaga Republike Srpske upućeno Glavnom štabu VRS od 22. aprila 1995. godine, dok. pred. br. P03687, *Stanišić i Simatović*, str. 1.

14 Ričard Batler, „Izveštaj o komandnoj odgovornosti u brigadi VRS”, od 31. oktobra 2002. godine, dok. pred. br. P02201.B, *Mladić*, par. 6.3.

15 Ukaz o proglašenju Zakona o unutrašnjim poslovima, „Službeni glasnik srpskog naroda u BiH” od 23. marta 1992. godine, dok. pred. br. P00530, *Stanišić i Župljanin*, član 14.

16 *Ibid.*

17 *Ibid.*, član 19.

Izmenama Zakona o unutrašnjim poslovima u aprilu 1994. godine, ovi organi su preimenovani u Resor javne bezbednosti i Resor državne bezbednosti.¹⁸

Centri službe bezbednosti, a kasnije Centri javne bezbednosti (CJB) bili su podjedinice Ministarstva unutrašnjih poslova koje su pokrivale teritorije novoformiranih srpskih autonomnih oblasti (SAO) u Banjaluci, Bijeljini, Doboju, Sarajevu i Trebinju.¹⁹ Na nivou opština formirane su Stanice javne bezbednosti (SJB) u okviru kojih su kao unutrašnje organizacione jedinice postojale stanice milicije i stanice rezervne milicije, a po potrebi i druge organizacione jedinice.²⁰ Pored aktivnog, postojao je i rezervni sastav policije, koji su činili civili koji su bili deo odbrambene organizacije odvojene od Teritorijalne odbrane.²¹

Posebne jedinice policije i Specijalna brigada policije u nadležnosti ministra MUP RS

U okviru MUP RS funkcionisalo je i više borbenih jedinica, koje su bile opremljene teškim naoružanjem, uključujući Posebne jedinice policije i Specijalnu brigadu policije.

Zakonom je bilo propisano da je ministar unutrašnjih poslova ovlašćen da formira **Posebne jedinice policije (PJP)**, koje će na osnovu naredbe vrhovnog komandanta i ministra unutrašnjih poslova učestvovati u borbenim zadacima. Izričito je navedeno da tim jedinicama policije rukovodi ministar unutrašnjih poslova preko Štaba komande policijskih snaga.²²

Posebne jedinice policije bile su organizovane na regionalnom nivou u okviru centara javne bezbednosti i sastavljene od pripadnika redovnog sastava policije.²³

10

18 Zakon o unutrašnjim poslovima, prečišćen tekst, „Službeni glasnik Republike Srpske” od 15. aprila 1994. godine, dok. pred. br. 4D00212, *Popović i dr.*, član 14–20.

19 CJB Banja Luka za područje Autonomne regije Krajina, CJB Trebinje za SAO Hercegovina, CJB Doboju za područje SAO Severna Bosna, CJB Sarajevo za područje SAO Romanijsko-birčanska i CJB Bijeljina za područje SAO Semberija. Videti: Ukaz o proglašenju Zakona o unutrašnjim poslovima, „Službeni glasnik srpskog naroda u BiH” od 23. marta 1992. godine, dok. pred. br. P00530, *Stanišić i Župljanin*, čl. 26–28; Zakon o unutrašnjim poslovima, prečišćen tekst, „Službeni glasnik Republike Srpske” od 15. aprila 1994. godine, dok. pred. br. 4D00212, *Popović i dr.*, član 21.

20 Ukaz o proglašenju Zakona o unutrašnjim poslovima, „Službeni glasnik srpskog naroda u BiH” od 23. marta 1992. godine, dok. pred. br. P00530, *Stanišić i Župljanin*, član 27, 30.

21 Svedočenje zaštićenog svedoka ST-027 pred MKSJ u predmetu *Stanišić i Župljanin* od 2. oktobra 2009. godine, str. 729–730.

22 Zakon o primeni zakona o unutrašnjim poslovima za vreme neposredne ratne opasnosti ili ratnog stanja, „Službeni glasnik Republike Srpske” od 29. novembra 1994. godine, dok. pred. br. P02104, *Mladić*, čl. 12. i 13.

23 Uputstvo o formiranju i upotrebi PJP, MUP RS Bijeljina od 12. septembra 1994. godine, dok. pred. br. 4D00215, *Popović i dr.*, str. 1–2; Zakon o primeni zakona o unutrašnjim poslovima za vreme neposredne ratne opasnosti ili ratnog stanja, „Službeni glasnik RS” od 29. novembra 1994. godine, dok. pred. br. P02104, *Mladić*, član 12; Svedočenje zaštićenog svedoka PW-160 pred MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 9. marta 2007. godine, str. 8571–8572.

Specijalna brigada milicije (kasnije Specijalna brigada policije – SBP) formirana je u aprilu 1992. godine.²⁴ Štab SBP bio je u selu Janja kod Bijeljine.²⁵ Prvi komandant Specijalne brigade bio je Milenko Karišik, koji je na tom mestu ostao do februara 1994. godine.²⁶ Od februara 1994. godine, komandant SBP bio je Goran Sarić, a njegov zamenik Ljubomir Borovčanin.²⁷

Organizaciono, SBP je u periodu od septembra 1992. godine do oktobra 1994. godine bila u sastavu Uprave za miliciju, a potom je prešla pod nadležnost kabineta ministra. Do oktobra 1994. godine SBP je imala pet odreda, teritorijalno raspoređenih prema sedištim CJB.²⁸ Potom je broj odreda povećan na devet, a formirani su jedinica sa dresiranim psima i Centar za obuku na Jahorini.²⁹

Prema Zakonu, osnovni zadaci SBP bili su učešće u borbenim dejstvima i neutralisanje diverzantsko-terorističkih grupa i pojedinaca, kao i uspostavljanje u većem obimu narušenog javnog reda i mira.³⁰

U skladu sa naređenjem Radovana Karadžića od 16. juna 1995. godine o proglašenju neposredne ratne opasnosti, MUP RS je bio angažovan da sprovede mobilizaciju vojnih obveznika koji su napustili svoja ranija prebivališta, uključujući i one koji su izbegli u Saveznu Republiku Jugoslaviju (SRJ).³¹ S tim u

24 Zakonski okvir delovanja Specijalne brigade policije definisan je u septembru iste godine. Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji Ministarstva unutrašnjih poslova u uslovima neposredne ratne opasnosti, dok. pred. br. P02965, *Karadžić*, član 10, 23.

25 Svedočenje zaštićenog svedoka PW-160 pred MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 9. marta 2007. godine, str. 8570–8571.

26 Rešenje Ministarstva unutrašnjih poslova SrBiH od 1. aprila 1992. godine, dok. pred. br. P01413, *Stanišić i Župljanin*; Rešenje Ministarstva unutrašnjih poslova SrBiH od 15. maja 1992. godine, dok. pred. br. P00457, *Stanišić i Župljanin*; Izjava svedoka Milenka Karišika data MKSJ od 23. juna 2013. godine, dok. pred. br. D00935, *Mladić*, par. 23, 33.

27 Svedočenje Ljubomira Borovčanina pred MKSJ u predmetu *Karadžić* od 6. juna 2013. godine, str. 39436; Rešenje MUP RS od 24. februara 1994. godine, dok. pred. br. D03660, *Karadžić*.

28 Uprava za miliciju bila je jedna od organizacionih jedinica Ministarstva unutrašnjih poslova, u sastavu Službe javne bezbednosti. Videti u: Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji Ministarstva unutrašnjih poslova u uslovima neposredne ratne opasnosti i rata od septembra 1992. godine, dok. pred. br. P02965, *Karadžić*, čl. 7–10.

29 Pravilnik o sistematizaciji radnih mesta u Ministarstvu unutrašnjih poslova od 5. oktobra 1994. godine, dok. pred. br. 4D00145, *Popović i dr.*, str. 4; Svedočenje Mladena Bajagića pred MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 7. oktobra 2008. godine, str. 26758–26759; Prvostepena presuda Suda BiH u predmetu *Goran Sarić* od 16. februara 2018. godine, par. 133.

30 Pravilnik o sistematizaciji radnih mesta u Ministarstvu unutrašnjih poslova od 5. oktobra 1994. godine, dok. pred. br. 4D00145, *Popović i dr.*, str. 4.

31 Tomislav Kovač je još u decembru 1993. godine, u svojstvu pomoćnika ministra unutrašnjih poslova prisustvovao sastanku u Beogradu na kojem je vojni, policijski i politički vrh Srbije i Republike Srpske raspravljao o mogućnosti da se vojni obveznici iz SRJ prisilno vrate na teritoriju RS. U junu 1995. godine, Kovač se u vezi sa dezertirima obratio ministrima unutrašnjih poslova Srbije i Crne Gore sa molbom da njihovi organi spreče neovlašćeno udaljšavanje vojnih obveznika iz Republike Srpske, te da pronadu i vrate one koji su prethodno dezertirali u SRJ. Odlomak iz ratnog dnevnika Ratka Mladića o sastanku od 13. decembra 1993. godine, dok. pred. br. P02933, *Perišić*, str. 2–3; Depeša Ministarstva unutrašnjih poslova RS od 17. juna 1995. godine, dok. pred. br. 4D00388, *Popović i dr.*; Naređenje Radovana Karadžića od 16. juna 1995. godine o proglašenju neposredne ratne opasnosti, dok. pred. br. P04926, *Karadžić*.

vezi, najkasnije 22. juna 1995. godine, u okviru **Centra za obuku Jahorina** SBP formiran je Kamp za prihvata i obuku vojnih obveznika, u koji su upućivane prisilno mobilisane izbeglice, vraćene iz SRJ.³²

Istog dana, Tomislav Kovač je uputio zahtev Generalštabu Vojske Jugoslavije za obezbeđenje naoružanja, opreme i terenskih vozila kako bi se „odmah uključili u borbu za Srpske prostore”.³³

Kovač je 23. juna 1995. godine izvestio Radovana Karadžića da je u Centar za obuku Jahorina upućeno 149 od ukupno 1.586 vojnih obveznika, koliko je MUP Srbije predao oružanim snagama Republike Srpske.³⁴ Do početka avgusta 1995. godine, oko 200 prisilno mobilisanih vojnih obveznika prošlo je obuku u Centru.³⁵ Pored regruta, prisilno mobilisanih izbeglica vraćenih iz SRJ, greškom mobilisanih državljana SRJ, u kampu su na obuci bili i redovni policajci.³⁶

Načelnik Centra za obuku Jahorina bio je Duško Jević zvani Staljin, pomoćnik komandanta SBP, dok su instruktori bili pripadnici SBP.³⁷

Dnevni izveštaji iz Centra za obuku Jahorina slati su direktno kabinetu ministra unutrašnjih poslova, odnosno Tomislavu Kovaču.³⁸

Štab komande policijskih snaga

Štab komande policijskih snaga formiran je 15. maja 1992. godine, po naređenju ministra unutrašnjih poslova RS Miće Stanišića, kojim su se snage MUP organizovale u ratne jedinice, a na osnovu proglašenja neposredne ratne opasnosti na teritoriji Republike Srpske.³⁹ Štab su činili ministar unutrašnjih poslova kao komandant, podsekretar za javnu bezbednost kao zamenik komandanta i podsekretar za nacionalnu bezbednost, više pomoćnika ministra, komandant i zamenik komandanta odreda policije i načelnici CJB kao članovi i šef kabineta ministra kao sekretar.⁴⁰

32 Izveštaj o radu Specijalne brigade policije za jun 1995. godine iz jula 1995. godine, dok. pred. br. 4D00511, *Popović i dr.*, str. 1; Zahtev MUP RS upućen Generalštabu Vojske Jugoslavije od 22. juna 1995. godine, dok. pred. br. 1D01285, *Stanišić i Simatović*.

33 Zahtev MUP RS upućen Generalštabu Vojske Jugoslavije od 22. juna 1995. godine, dok. pred. br. 1D01285, *Stanišić i Simatović*.

34 Izveštaj Kabineta ministra, MUP RS od 23. juna 1995. godine, dok. pred. br. 4D00119, *Popović i dr.*

35 Izveštaj o radu Specijalne brigade policije za period januar–septembar 1995. godine od 4. novembra 1995. godine, dok. pred. br. 4D00095, *Popović i dr.*, str. 5; Dnevni izveštaj Kampa za obuku Jahorina od 31. jula 1995. godine, dok. pred. br. 4D00352, *Popović i dr.*; Dnevni izveštaj Kampa za obuku Jahorina od 1. avgusta 1995. godine, dok. pred. br. 4D00353, *Popović i dr.*

36 Videti: FHP, *Dosije: Prisilna mobilizacija izbeglica*, Beograd, novembar 2019. godine, str. 46–48.

37 Svedočenje Mendeljeva Đurića pred MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 1. maja 2007. godine, str. 10793, 10796–10797.

38 Dnevni izveštaj Kampa za obuku Jahorina od 31. jula 1995. godine, dok. pred. br. 4D00352, *Popović i dr.*; Dnevni izveštaj Kampa za obuku Jahorina od 1. avgusta 1995. godine, dok. pred. br. 4D00353, *Popović i dr.*

39 Naređenje MUP RS br. 01-1/92 od 15. maja 1992. godine, dok. pred. br. 2D00878, *Stanišić i Simatović*, str. 1–2.

40 Naređenje MUP RS br. 01-1/92 od 15. maja 1992. godine, dok. pred. br. 2D00878, *Stanišić i Simatović*, str. 2; Rešenje MUP RS od 15. maja 1992. godine, dok. pred. br. P00741, *Stanišić i Župljanin*, str. 1.

Štab komande policijskih snaga je odlučivao o angažovanju policijskih snaga i komandovao združenim snagama Ministarstva.⁴¹

Donošenjem Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji MUP-a u aprilu 1994. godine, definisano je da se Štab komande policijskih snaga obrazuje u slučaju proglašenja ratnog stanja i da njime rukovodi ministar.⁴² Osim na nivou Ministarstva, štabovi za rukovođenje i komandovanje policijskim snagama formirani su teritorijalno na nivou centara javne bezbednosti i stanica javne bezbednosti. Štabovi CJB su bili nadležni da rukovode upotrebom ratnih jedinica policije u borbenim dejstvima sa oružanim snagama i da o tome izveštavaju Ministarstvo unutrašnjih poslova.⁴³

Nadležnosti rukovodilaca u MUP RS

Prema Zakonu o unutrašnjim poslovima i propisima, ministar je bio nadležan i odgovoran da formira specijalne jedinice, da nadgleda, usmerava i koordinira aktivnosti svih policijskih jedinica, aktivira rezervni sastav policije, snabdeva policijske jedinice oružjem, sa ovlašćenjima da postavlja, raspoređuje i razrešava potčinjene, da kazni ili pokrene disciplinski ili krivični postupak protiv potčinjenih koji počinje krivično delo.⁴⁴

Ministarstvo je bilo dužno da „neposredno učestvuje u vršenju poslova i zadataka zaštite života i lične sigurnosti građana, kao i zaštite objekata i drugih materijalnih dobara u slučaju opšte opasnosti ili kada je javni red i mir narušen u većem obimu”.⁴⁵ Takođe, bilo je ovlašćeno da, u složenijim slučajevima, preduzima neposredne mere za sprečavanje i otkrivanje krivičnih dela i njihovih počinilaca.⁴⁶

13

Redovno izveštavanje višim nivoima Ministarstva bilo je obavezno. U skladu sa utvrđenim procedurama, stanice milicije su izveštavale nadležne SJB, koje su dalje obaveštavale CJB, dok su CJB prosledili informacije Ministarstvu.⁴⁷ Niži organi su bili u obavezi da hitno izveste Ministarstvo o

41 Kristijan Nilsen, „Ministarstvo unutrašnjih poslova bosanskih Srba: začeci, delovanje i zapovedanje i rukovođenje, 1990–1992. godine”, 19. maj 2011. godine, dok. pred. br. P02958, *Karadžić*, par. 215; Naređenje Štaba komande policijskih snaga MUP RS od 25. marta 1995. godine, dok. pred. br. 4D00245, *Popović i dr.*

42 Zakonski osnov za formiranje Štaba komande policijskih snaga bio je Zakon o primeni zakona o unutrašnjim poslovima za vreme neposredne ratne opasnosti ili ratnog stanja, u kojem se navodi da jedinicama policije koje učestvuju u borbenim dejstvima rukovodi ministar unutrašnjih poslova preko Štaba komande policijskih snaga Ministarstva, videti u: Zakon o primeni zakona o unutrašnjim poslovima za vreme neposredne ratne opasnosti ili ratnog stanja, „Službeni glasnik Republike Srpske” od 29. novembra 1994. godine, dok. pred. br. P02104, *Mladić*, član 13; Izveštaj Mladena Bajagića, „Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske – organizacija i nadležnost (1992–1995)”, dok. pred. br. 4D004999, *Popović i dr.*, par. 287.

43 Uputstvo o osposobljavanju i upotrebi ratnih jedinica CJB Banjaluka od 25. avgusta 1992. godine, dok. pred. br. 1D01279, *Stanišić i Simatović*, str. 2.

44 Ukaz o proglašenju Zakona o unutrašnjim poslovima, „Službeni glasnik srpskog naroda u BiH” od 23. marta 1992. godine, dok. pred. br. P00530, *Stanišić i Župljanin*, čl. 33, 37, 95, 41, 43, 113–118.

45 Ukaz o proglašenju Zakona o unutrašnjim poslovima, „Službeni glasnik srpskog naroda u BiH” od 23. marta 1992. godine, dok. pred. br. P00530, *Stanišić i Župljanin*, član 33.

46 *Ibid.*

47 Instrukcija o hitnom, tekućem, povremenom i statističkom izveštavanju u organima unutrašnjih poslova, oktobar 1992. godine, dok. pred. br. 1D00051, *Stanišić i Župljanin*.

značajnim bezbednosnim događajima i pojavama, uključujući ratne zločine, podatke o zarobljenima, pljačke većeg obima i druge ozbiljne incidente.⁴⁸

Svi zaposleni u MUP RS, a posebno ovlašćena službena lica, bili su dužni da u obavljanju svojih poslova i zadataka „čuvaju život ljudi i ljudsko dostojanstvo”.⁴⁹

U skladu sa Zakonom i principima međunarodnog humanitarnog prava⁵⁰, rukovodioci u MUP-u imali su obavezu da zaštite civile od ratnih dejstava i da istraže počinjene zločine.⁵¹

Funkcije i nadležnost Tomislava Kovača u MUP RS

Tomislav Kovač je od 1982. godine bio zaposlen u Ministarstvu unutrašnjih poslova BiH.⁵² Bio je operativac u Službi državne bezbednosti BiH; glavni inspektor Uprave državne bezbednosti BiH u Sarajevu; komandir stanice policije Novi Grad, Sarajevo (koja je proglašena najboljom policijskom stanicom u SFRJ).⁵³

Početkom aprila 1991. godine, Kovač je postavljen na mesto komandira stanice policije na Ilidži. U aprilu 1992. godine, posle podele MUP-a na muslimanski i srpski, Kovač je imenovan za načelnika Stanice javne bezbednosti (SJB) na Ilidži.⁵⁴

U avgustu 1992. godine postavljen je na mesto načelnika Uprave za poslove i zadatke milicije i za pomoćnika ministra unutrašnjih poslova.⁵⁵

48 *Ibid.*

49 Ukaz o proglašenju Zakona o unutrašnjim poslovima, „Službeni glasnik srpskog naroda u BiH” od 23. marta 1992. godine, dok. pred. br. P00530, *Stanišić i Župljanin*, čl. 12. i 42; Zakon o unutrašnjim poslovima, prečišćen tekst, „Službeni glasnik Republike Srpske” od 15. aprila 1994. godine, dok. pred. br. 4D00212, *Popović i dr.*, član 12.

50 Krivični zakonik Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine od 1. jula 1977. godine, dok. pred. br. P00119, *Stanišić i Župljanin*, čl. 48, 188; Ukaz o proglašenju Zakona o unutrašnjim poslovima, „Službeni glasnik srpskog naroda u BiH” od 23. marta 1992. godine, dok. pred. br. P00530, *Stanišić i Župljanin*, čl. 12, 33, 35, 42; Ženevska konvencija o postupanju sa ratnim zarobljenicima od 12. avgusta 1949. godine, član 13; Ženevska konvencija o zaštiti građanskih lica za vreme rata od 12. avgusta 1949. godine, član 27.

51 U prilog tome da je rukovodstvo MUP-a bilo svesno ovih dužnosti ukazuje i naređenje ministra unutrašnjih poslova upućeno načelnicima CJB u vezi sa postupanjem sa zatočenicima, gde se navodi da su oni „lično odgovorni za živote ljudi”, videti u: Naređenje MUP RS od 10. avgusta 1992. godine, dok. pred. br. 1D00055, *Stanišić i Župljanin*.

52 Tomislav Kovač je rođen 4. decembra 1959. godine u Sarajevu. Diplomirao je na Višoj školi unutrašnjih poslova u Zemunu 1982. godine, a dve godine kasnije i na Fakultetu bezbednosti u Skoplju. Školu državne bezbednosti SFRJ je završio 1984. godine, videti u: Izjava svedoka Tomislava Kovača data MKSJ od 28. oktobra 2013. godine, dok. pred. br. D03960, *Karadžić*, par. 1.

53 Izjava svedoka Tomislava Kovača data MKSJ od 28. oktobra 2013. godine, dok. pred. br. D03960, *Karadžić*, par. 2.

54 Rešenje MUP Sarajevo o imenovanju Tomislava Kovača od 1. aprila 1992. godine, dok. pred. br. P01415, *Stanišić i Župljanin*, str. 1; Izjava svedoka Tomislava Kovača data MKSJ od 28. oktobra 2013. godine, dok. pred. br. D03960, *Karadžić*, par. 4, 49.

55 Rešenje MUP Sarajevo o imenovanju Tomislava Kovača od 6. avgusta 1992. godine, dok. pred. br. P00599, *Stanišić i Župljanin*.

U septembru 1993. godine, posle ostavke ministra Ratka Adžića, Kovač je imenovan za vršioca dužnosti ministra unutrašnjih poslova.⁵⁶ Odmah zatim, Ukazom predsednika Republike Srpske, Kovaču je dodeljen Orden Nemanjića za doprinos u organizovanju i vođenju odbrane srpskog naroda u Republici Srpskoj.⁵⁷

Kovač je ponovo imenovan za zamenika ministra unutrašnjih poslova RS u julu 1994. godine.⁵⁸

U junu 1995. godine, nakon što je Radovan Karadžić proglasio ratno stanje u zoni odgovornosti Sarajevsko-romanijskog korpusa VRS, Tomislav Kovač je, u svojstvu zamenika ministra unutrašnjih poslova, oformio Štab komande policijskih snaga Pale, kojim je i komandovao.⁵⁹

Od maja do septembra 1995. godine, iako je formalno bio zamenik, Kovač je obavljao dužnost ministra unutrašnjih poslova.⁶⁰ Na funkciju ministra unutrašnjih poslova, stupio je u septembru 1995. godine.⁶¹

Po Zakonima i propisima MUP RS, ministar je bio **nadležan i odgovoran da formira specijalne jedinice, da nadgleda, usmerava i koordinira aktivnosti svih policijskih jedinica, aktivira rezervni sastav policije, snabdeva policijske jedinice oružjem, sa ovlašćenjima da postavlja, raspoređuje i razrešava potčinjene, da kazni ili pokrene disciplinski ili krivični postupak protiv potčinjenih koji počinje krivično delo.**⁶²

Kovač je na visokim pozicijama u Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Srpske ostao do decembra 1995. godine.

15

⁵⁶ Rešenje predsednika Republike Srpske broj 01-231/93 od 17. septembra 1993. godine, dok. pred. br. P06700, *Mladić*.

⁵⁷ Orden Nemanjića se ukazom predsednika Republike dodeljuje jedinicama i pripadnicima oružanih snaga za istaknute vojničke podvige u borbi, kao i građanskim licima koja su pružila posebno značajan doprinos u organizovanju i vođenju odbrane srpskog naroda u Republici Srpskoj. Ukaz o dodeli odlikovanja Predsednika Republike Srpske, dok. pred. br. P00732, *Stanišić i Župljanin*, str. 1.

⁵⁸ Izjava svedoka Tomislava Kovača data MKSJ od 28. oktobra 2013. godine, dok. pred. br. D03960, *Karadžić*, par. 5.

⁵⁹ Obaveštenje Ministarstva unutrašnjih poslova broj K/P-1-307/95 od 19. juna 1995. godine, dok. pred. br. 4D00140, *Popović i dr.*; Odluka o proglašenju ratnog stanja u zoni odgovornosti Sarajevsko-romanijskog korpusa od 17. juna 1995. godine, dok. pred. br. D01845, *Mladić*.

⁶⁰ Ministar unutrašnjih poslova RS, Živko Rakić, koji je na toj poziciji bio od oktobra 1994. godine, razrešen je dužnosti na sopstveni zahtev 24. maja 1995. godine, usled odlaska u penziju, videti u: Tonski zapis sa III vanredne sednice Narodne skupštine Republike Srpske od 23. i 24. maja 1995. godine, dostupno na: <https://srebrenicamemorial.org/app/tg/transkripti-genocida.html>.

⁶¹ Izjava svedoka Tomislava Kovača data MKSJ od 28. oktobra 2013. godine, dok. pred. br. D03960, *Karadžić*, par. 5.

⁶² Ukaz o proglašenju Zakona o unutrašnjim poslovima, „Službeni glasnik srpskog naroda u BiH” od 23. marta 1992. godine, dok. pred. br. P00530, *Stanišić i Župljanin*, čl. 33, 37, 95, 41, 43, 113–118.

Ilidža, april–avgust 1992. godine

Opština Ilidža bila je jedna od deset sarajevskih opština, u kojoj je, prema popisu iz 1991. godine, živelo 43,2% Muslimana, 36,8% Srba, 10,2% Hrvata, 7,6% Jugoslovena i ostali.⁶³

Tokom 1991. godine, Tomislav Kovač, tada komandir Stanice milicije Ilidža, organizovao je sastanke sa pripadnicima policije srpske nacionalnosti u Dobrinji, Ilidži i Blažuju, na kojima je planirano naoružavanje srpskog stanovništva.⁶⁴ Pripadnici policije su potrebno naoružanje dopremali sa Ravne Romanije, Pala, iz Sokolca, Kalinovika, Trnova, kao i iz kasarni „Jusuf Džonlagić”, u Lukavici i Nedžarićima.⁶⁵ U to vreme Tomislav Kovač i drugi pripadnici policije pratili su muslimansko i hrvatsko stanovništvo na Ilidži i oduzimali im naoružanje, koje je potom deljeno srpskim policajcima i članovima SDS-a.⁶⁶ Počevši od septembra 1991. godine, Muslimani su, po naređenju Tomislava Kovača, otpušteni iz rezervnog sastava milicije SJB Ilidža, dok se istovremeno broj policajaca srpske nacionalnosti povećavao.⁶⁷

Rukovodeći se načelima propisanim u dokumentu koji je usvojila Srpska demokratska stranka pod nazivom „Uputstvo o organizovanju i delovanju organa srpskog naroda u BiH”, Skupština Srpske opštine Ilidža formirana je 3. januara 1992. godine.⁶⁸

Krizni štab opštine Ilidža, koji je neformalno postojao od 2. januara 1992. godine, zvanično je osnovan od strane Opštinskog odbora SDS i Skupštine Srpske opštine Ilidža 10. aprila iste godine. Predsednik Kriznog štaba opštine Ilidža je bio Nedeljko Prstojević, dok je jedan od članova bio i Tomislav Kovač u svojstvu načelnika SJB Ilidža.⁶⁹

63 U Ilidži je živelo ukupno 67.937 stanovnika; videti u: Izvod iz popisa stanovništva Bosne i Hercegovine iz 1991. godine objavljen aprila 1995. godine, dok. pred. br. P05964, *Karadžić*, str. 2.

64 Depeša SJB Ilidža MUP RS od 20. septembra 1993. godine, dok. pred. br. P00648, *Stanišić i Župljanin*, str. 2; Izveštaj Kristijana Nilsena, „Ministarstvo unutrašnjih poslova bosanskih Srba: začeci, delovanje i zapovedanje i rukovođenje, 1990–1992. godine”, dok. pred. br. P00508.B, *Stanišić i Župljanin*, par. 70–71; Pohvala Srete Samardžije, bez datuma, dok. pred. br. P02975, *Karadžić*, str. 2.

65 Depeša SJB Ilidža MUP RS od 20. septembra 1993. godine, dok. pred. br. P00648, *Stanišić i Župljanin*, str. 2.

66 Pohvala Srete Samardžije, bez datuma, dok. pred. br. P02975, *Karadžić*, str. 2.

67 Od 377 pripadnika SJB Ilidža, bilo je 166 Muslimana i 143 Srba, dok je u martu i aprilu 1992. godine od ukupno njih 220, bilo 218 pripadnika srpske nacionalnosti i dva Hrvata. Pregled aktivnosti pripadnika rezervnog sastava milicije i SJB Ilidža, dok. pred. br. P02977, *Karadžić*, str. 3; Depeša SJB Ilidža MUP RS od 20. septembra 1993. godine, dok. pred. br. P00648, *Stanišić i Župljanin*, str. 3.

68 Uputstvo o organizovanju i delovanju organa srpskog naroda u BiH od 19. decembra 1991. godine, dok. pred. br. P43, *Krajišnik*; Odluka o proglašenju Srpske Skupštine opštine Ilidža od 3. januara 1992. godine, dok. pred. br. P02408, *Karadžić*.

69 Spisak članova Kriznog štaba Srpske opštine Ilidža od 10. aprila 1992. godine, dok. pred. br. D01193, *Karadžić*; Izjava svedoka Momčila Čeklića data MKSJ od 8. marta 2013. godine, dok. pred. br. D03112, *Karadžić*, par. 11; Svedočenje Nedeljka Prstojevića pred MKSJ u predmetu *Karadžić* od 18. marta 2011. godine, str. 13658–13660; Svedočenje Nedeljka Prstojevića pred MKSJ u predmetu *Karadžić* od 8. marta 2011. godine, str. 12961–12962.

U martu ili aprilu 1992. godine, srpske policijske snage su, pod Kovačevom komandom zauzele skladište TO u opštini Ilidža, odakle su zaplenile između 5000 i 10.000 komada oružja i municije, koje su potom podelile srpskom stanovništvu.⁷⁰

Osnivanje i delovanje SJB Ilidža

Krajem marta 1992. godine, MUP Ilidža se podelio na muslimanski i srpski deo. Tomislav Kovač je 1. aprila 1992. godine imenovan za načelnika SJB Ilidža i na toj poziciji je ostao do 6. avgusta 1992. godine.⁷¹ Edin Mlivić, dotadašnji načelnik SJB Ilidža, postao je načelnik stanice policije bosanskih Muslimana, koja je oko 6. aprila 1992. godine izmeštena u naselje Stup.⁷²

SJB Ilidža je u svom sastavu imala oko 700 aktivnih i rezervnih pripadnika policije.⁷³ U okviru SJB Ilidža nalazile su se 3 stanice milicije – Centar, Nedžarići i Kula, i tri rezervne stanice milicije – Vojkovići, Blažuj i Lužani.⁷⁴ Službom nacionalne bezbednosti u Ilidži rukovodio je Predrag Čeranić.⁷⁵

Unutar SJB Ilidža, u drugoj polovini aprila 1992. godine, Tomislav Kovač je formirao Specijalnu jedinicu policije, kojom je prvobitno komandovao Branislav Okuka, a potom Goran Zubac.⁷⁶

U prvoj polovini 1992. godine, Kovač je komandovao jedinicama policije na Ilidži koje su učestvovalе u operacijama u Nedžarićima, Doglodima, Otesu i drugim mestima.⁷⁷

Na području opština Ilidža su, najkasnije od maja 1992. godine, osim vojske i policije, delovali i pripadnici više srpskih dobrovoljačkih jedinica, koje su sarađivale sa policijom ili su bile pretpočinjene SJB Ilidža. Početkom istog meseca, na Ilidžu je stiglo oko 20 pripadnika Srpske dobrovoljačke garde (SDG), predvođenih Miloradom Ulemekom, zvanim Legija, kako bi mobilisali dobrovoljce i organizovali

17

70 Depeša SJB Ilidža MUP RS od 20. septembra 1993. godine, dok. pred. br. P00648, *Stanišić i Župljanin*, str. 2.; Svedočenje Tomislava Kovača pred MKSJ u predmetu *Stanišić i Župljanin* od 8. marta 2012. godine, str. 27129–27130, 27120–27122; Izjava svedoka Tomislava Kovača data MKSJ od 28. oktobra 2013. godine, dok. pred. br. D03960, *Karadžić*, par. 60.

71 Rešenje MUP Sarajevo o imenovanju Tomislava Kovača od 1. aprila 1992. godine, dok. pred. br. P01415, *Stanišić i Župljanin*, str. 1; Izjava svedoka Tomislava Kovača data MKSJ od 28. oktobra 2013. godine, dok. pred. br. D03960, *Karadžić*, par. 4.

72 Bilten dnevnih događaja MUP SRBiH od 4. maja 1992. godine, dok. pred. br. D01208, *Karadžić*, str. 3; Svedočenje Nedeljka Prstojevića pred MKSJ u predmetu *Karadžić* od 18. marta 2011. godine, str. 13705.

73 Dostava predloga za odlikovanja, CJB Sarajevo od 10. novembra 1993. godine, dok. pred. br. D01524, *Karadžić*, str. 5.

74 Izveštaj Uprave za poslove i zadatke milicije MUP SRBiH o realizaciji naredbe, strogo pov. br. 10-17/92 od 3. avgusta 1992. godine, dok. pred. br. P05114, *Mladić*, str. 5.

75 Pregled aktivnosti pripadnika rezervnog sastava milicije i SJB Ilidža, dok. pred. br. P02977, *Karadžić*, str. 2.

76 Branislav Okuka, predlozi za odlikovanje u MUP RS, bez datuma, dok. pred. br. 1D01271, *Stanišić i Simatović*, str. 1; Izveštaj SJB Ilidža upućen lično ministru Mići Stanišiću od 5. avgusta 1992. godine, dok. pred. br. P06639, *Karadžić*, str. 1–2; Izjava Tomislava Kovača data MKSJ od 28. oktobra 2013. godine, dok. pred. br. D03960, *Karadžić*, par. 82.

77 Dostava predloga za odlikovanja, CJB Sarajevo od 10. novembra 1993. godine, dok. pred. br. D01524, *Karadžić*, str. 2, 4–5.

njihovu obuku.⁷⁸ Pripadnici SDG su na Ilidžu došli po pozivu Tomislava Kovača i učestvovali su u borbama zajedno sa pripadnicima SJB Ilidža.⁷⁹ Osim njih, dobrovoljci Srpske radikalne stranke bili su pod komandom SJB Ilidža tokom 1992. godine.⁸⁰

U julu 1992. godine, Ratno povereništvo opštine Ilidža odobrilo je na korišćenje dobrovoljačkim jedinicama u sastavu SJB Ilidža objekat „Motel” u Gladnom polju i napuštene vikendice u blizini. Jedna od tih jedinica bili su i „Brnetovi četnici”, čiji je komandant Branislav Gavrilović, zvan Brne⁸¹, vršio prihvata i obuku dobrovoljaca na ovom području.⁸²

Početkom avgusta 1992. godine, Tomislav Kovač je izvestio ministra policije Republike Srpske Miću Stanišića da je SJB Ilidža od početka oružanog sukoba srpskim dobrovoljačkim jedinicama dostavljala naoružanje, granate, bombe, eksploziv i drugu municiju.⁸³

Uspostavljanje kontrole nad Ilidžom

Krizni štab opštine Ilidža je 6. aprila 1992. godine naredio opštu mobilizaciju.⁸⁴ Krajem aprila 1992. godine, u granatiranju Butmira, Hrasnice i Sokolović Kolonije, po naredbi Tomislava Kovača, učestvovali su i pripadnici SJB Ilidža, koji su se nalazili na prvoj liniji fronta.⁸⁵ U presretnutom telefonskom razgovoru od 23. aprila 1992. godine, Momčilo Mandić, tadašnji zamenik ministra unutrašnjih poslova, a potom ministar pravde⁸⁶, i Tomislav Kovač razgovarali su o situaciji u Sarajevu i saglasili su se da Sokolović Kolonija, naselje na Ilidži, treba da bude „savršena sa zemljom”.⁸⁷

18

78 Izjava svedoka Tomislava Kovača data MKSJ od 28. oktobra 2013. godine, dok. pred. br. D03960, *Karadžić*, par. 71; Svedočenje Nedeljka Prstojevića pred MKSJ u predmetu *Krajišnik* od 15. juna 2005. godine, str. 14558; Presretnuti razgovor između Milorada Ulemeka i Valtera, NN osobe i Željka Ražnatovića od 15. maja 1992. godine, dok. pred. br. P529.415.A, *Krajišnik*, str. 7–11.

79 Borba, „Bolje da smo Sarajevo uzeli, nego što smo ga gađali”, 1. mart 1996. godine, dok. pred. br. 2D00074, *Stanišić i Simatović*, str. 6.

80 Izveštaj Sarajevsko-Romanijskog korpusa VRS o borbenim dejstvima u Dobrinji od 17. juna 1992. godine, dok. pred. br. P04498, *Mladić*.

81 Sud BiH je u septembru 2021. godine delimično potvrdio optužnicu podignutu protiv Branislava Gavrilovića koja ga tereti za ratne zločine počinjene u decembru 1992. i julu 1993. godine u opštinama Ilidža i Hadžići. Gavrilović se do danas krije u Srbiji. Videti u: Sud BiH, podaci o predmetu Gavrilović Branislav, dostupno na: <https://sudbih.gov.ba/Court/Case/2043> (posećeno 10. februara 2025. godine).

82 Odobrenje Ratnog povereništva Srpske opštine Ilidža od 9. jula 1992. godine, dok. pred. br. P02302, *Karadžić*; Svedočenje Nedeljka Prstojevića pred MKSJ u predmetu *Krajišnik* od 15. juna 2005. godine, str. 14546–14548.

83 Informacija Srpske stanice javne bezbednosti Ilidža upućena lično ministru unutrašnjih poslova od 5. avgusta 1992. godine, dok. pred. br. P06639, *Karadžić*, str. 5.

84 Naredba za sprovođenje opšte mobilizacije Kriznog štaba opštine Ilidža od 6. aprila 1992. godine, dok. pred. br. P02410, *Karadžić*.

85 Izjava svedoka Dragog Čevra data istražnom sudiji Višeg suda u Sarajevu od 8. jula 1992. godine, dok. pred. br. P702.A, *Krajišnik*, str. 3; Svedočenje zaštićenog svedoka KDZ-601 pred MKSJ u predmetu *Karadžić* od 8. septembra 2011. godine, str. 18576–18577; Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Krajišnik* od 27. septembra 2006. godine, par. 553.

86 Momčilo Mandić je pravnosnažnom presudom Suda BiH oslobođen optužbi da je počinio zločine protiv čovečnosti i ratne zločine tokom 1992. godine; videti: Presuda Suda BiH u predmetu *Momčilo Mandić* od 18. jula 2007. godine, dostupno na: <https://www.sudbih.gov.ba/Court/Case/22>.

87 Presretnuti razgovor između Mandić Momčila i Kovač Tomislava od 23. aprila 1992. godine, dok. pred. br. P02798.B, *Stanišić i Simatović*, str. 4–5.

Do 8. maja 1992. godine, pripadnici SJB Ilidža i TO uspostavile su kontrolu nad Ilidžom.⁸⁸ Nakon toga, pripadnici SJB Ilidža, VRS i paravojnih jedinica nezakonito su pritvarali stanovništvo nesrpske nacionalnosti u više zatočeničkih objekata koji su bili pod kontrolom policije, među kojima su i prostorije SJB Ilidža, zgrada Doma zdravlja Ilidža i Kazneno-popravni dom Kula.⁸⁹

Dana 14. maja 1992. godine, nakon oružanih borbi, pripadnici policije, TO Ilidža i SDG su uhapsili oko stotinu lica hrvatske i muslimanske nacionalnosti i pritvorili ih u stari objekat Doma zdravlja.⁹⁰

Oko 17. juna 1992. godine, pripadnici SJB Ilidža i jedinice Sarajevsko-romanijskog korpusa VRS napali su naselje Dobrinja, odakle su žene i decu nesrpske nacionalnosti privremeno zatvarali u kasarnu u Lukavici, dok su muškarce zatočili u KP dom Kula.⁹¹

Po uspostavljanju kontrole nad opštinom, pripadnici SJB Ilidža su učestvovali u proterivanju i prisiljavanju nesrpskih civila da napuste to područje.⁹²

• 14. maj 1992. godine – Kasindolska ulica

Od ranog jutra 14. maja 1992. godine, Kasindolskom ulicom na Ilidži je na svakih sat ili dva prolazio transporter iz kojeg su pripadnici SJB Ilidža i TO preko megafona pozivali Muslimane da se predaju. Grupa muškaraca koja se krila u kući Saliha Bihorca tog jutra pokušala je da pobegne u pravcu Stupa, ali je ubrzo bila zaustavljena jakim vatrom iz pešadijskog oružja. Tokom pokušaja bekstva, pucnjem iz vatrene oružja ubijen je Rasim Suljević (1959).

19

Kada se pucnjava stišala, pripadnici srpske policije i vojske sakupili su 38 muškaraca ispred kuće Alije Durića, gde su ih oko dva sata držali na nišanu, a potom ih pod prisilom ukrcali u kamion tamić. Odveli su ih u KP dom Kula, koji je policija koristila kao zatočenički objekat, gde su ih pretresli, oduzeli im lične dragocenosti i zatvorili ih u dve odvojene prostorije.⁹³ Oko 15 časova istoga dana, dežurna stražarska služba u KP domu Kula popisala je sve dovedene muškarce.⁹⁴

88 Bilten dnevnih događaja broj 16 Ministarstva za unutrašnje poslove Srpske republike Bosne i Hercegovine od 8. maja 1992. godine, dok. pred. br. P825, *Krajišnik*.

89 Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Krajišnik* od 27. septembra 2006. godine, par. 554; Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Karadžić* od 24. marta 2016. godine, par. 2152.

90 Izveštaj Odeljenja nacionalne bezbednosti Ilidža, Srpska stanica milicije Ilidža od 15. maja 1992. godine, dok. pred. br. D01218, *Karadžić*, str. 5; Izjava svedoka Tomislava Kovača data MKSJ od 28. oktobra 2013. godine, D03960, *Karadžić*, par. 72; Presretnuti razgovor između Milorada Ulemeka i Valtera, NN osobe i Željka Ražnatovića od 15. maja 1992. godine, dok. pred. br. P529.415.A, *Krajišnik*, str. 7; Svedočenje Neđeljka Prstojevića pred MKSJ u predmetu *Krajišnik* od 15. juna 2005. godine, str. 14558.

91 Izveštaj Sarajevsko-romanijskog korpusa VRS o borbenim dejstvima u Dobrinji od 17. juna 1992. godine, dok. pred. br. P04498, *Mladić*.

92 Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Krajišnik* od 27. septembra 2006. godine, par. 554; Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Karadžić* od 24. marta 2016. godine, par. 2165.

93 Zapisnik o saslušanju svedoka Rešada Brdarića pred Tužilaštvom BiH u predmetu *Lalović i Škiljević* od 5. januara 2006. godine, str. 2–3.

94 Knjiga primopredaje dežurstva u KP domu Kula za period od 1. maja do 28. jula 1992. godine, dok. pred. br. D01243, *Karadžić*, str. 22–23.

Zatočeni u KP domu Kula su bili Rešad Brdarić, Devro Bihorac (1953), Salih Bihorac (1940), Mahmut Čatović (1946), Alija Durić (1935), Samir Durić (1968), Suvad Durić (1962), Seid Dević (1946), Besim Dević (1970), Hasan Džanić (1953), Elmaž Džanković (1936), Rifat Džanković (1971), Šefćet Džanković (1963), Mujo Džindo (1937), Feho Erović (1956), Huso Gačević (1959), Šemso Gačević (1951), Zufdija Gačević (1968), Emir Hajdarević (1973), Zildžo Hajdarević (1948), Emin Katica (1954), Haris Kikić (1971), Rušid Kovač (1956), Emin Kulo (1934), Hasan Kulo (1936), Nail Maksumić (1948), Ervan Martinović (1966), Habib Medović (1968), Elmaž Mulić (1962), Sabahudin Mulić (1957), Ujkan Mulić (1953), Ibrahim Rastoder (1939), Rahman Rastoder (1933), Husein Ramović (1954), Sabid Selimović (1951), Džafer Turković (1956), Husejin Turković (1953) i Kasim Turković (1958).⁹⁵

Prema dostupnim izveštajima Stanice milicije Kula, pripadnici TO Ilidža su razoružali i u prostorije KP doma Kula doveli 38 osoba iz Kasindolske ulice koje, kako je navedeno „...*ne bi trebalo razmenjivati*”.⁹⁶ Od dovedenih muškaraca, preživeo je samo Rešad Brdarić, koji je oko 21. maja 1992. godine razmenjen na Vrbanja mostu, gde su grupu od 18 zatočenika preuzeli pripadnici Armije RBiH.⁹⁷ Ostali muškarci su ubijeni na još uvek neutvrđenom mestu, neutvrđenog datuma nakon 25. maja 1992. godine.

Posmrtni ostaci svih 37 muškaraca ekshumirani su u maju 2007. godine iz masovne grobnice na Romaniji, koja se nalazila na putu Mokro–Sokolac, između Pala i Sokolca. U istoj masovnoj grobnici nađeni su i posmrtni ostaci Bislina Gašija (1941), koga su u KP dom Kula doveli i zatočili pripadnici srpske policije ili vojske 12. maja 1992. godine iz Dobrinje.⁹⁸

20

• 15. maj 1992. godine – ubistvo ranjenika

Ispred vile „Dalmacija” na Ilidži, 15. maja 1992. godine, pripadnici SJB Ilidža i drugih jedinica zaustavili su dva sanitetska vozila u kojima su, u pratnji UNPROFOR-a, prevoženi ranjenici ka bolnici „Koševo”. Iz vozila su izvukli medicinsku sestru Jagodu Galešić (1953), te ranjenike Anesa Bučana (1970), Seada

95 Knjiga primopredaje dežurstva u KP dom Kula za period od 1. maja do 28. jula 1992. godine, dok. pred. br. D01243, *Karadžić*, str. 22–23; Dostava spiska osoba nestalih u Kasindolskoj ulici od 29. maja 2005. godine, Tužilaštvo BiH, Odjel za ratne zločine, dok. pred. br. T-104, *Lalović i Škiljević*, str. 1–2; Dnevni avaz, „Sjećanje”, 16. oktobra 2009. godine, dok. pred. br. O2-6, *Lalović i Škiljević*.

96 Izveštaj SJB Ilidža – SJB Novi Grad, SM Kula od 20. maja 1992. godine, dok. pred. br. P01126, *Karadžić*; Predlog za razrešenje daljeg statusa 38 pritvorenih lica, SJB Ilidža – SJB Novi Grad, SM Kula od 25. maja 1992. godine, P01151, *Karadžić*.

97 Zapisnik o saslušanju svedoka Rešada Brdarića pred Tužilaštvom BiH u predmetu broj KT-RZ-33/05 od 5. januara 2006. godine, str. 3.

98 Knjiga primopredaje dežurstva u KP domu Kula za period od 1. maja do 28. jula 1992. godine, dok. pred. br. D01243, *Karadžić*, str. 18. Klix portal, „Potvrđen identitet žrtava iz Kasindolske ulice”, 13. septembar 2007. godine, dostupno na: <https://www.klix.ba/vijesti/bih/potvrđen-identitet-zrtava-iz-kasindolske-ulice/70913114> (posećeno 5. februara 2025. godine).

Hodžića (1967) i Ramu Husrefa, kao i vozača Ismeta Osmanovića (1962), odveli ih u nepoznatom pravcu i nepoznatog datuma ubili.⁹⁹

U junu 1992. godine, Komisija za razmjenu ratnih zarobljenika i zarobljenih lica BiH zahtevala je od Centralne komisije za razmjenu lica RS da izvrši prethodno dogovorenu razmenu više od 70 osoba, među kojima su bili i ranjenici zarobljeni na Ilidži.¹⁰⁰ Oslobođanje Anesa Bučana tražio je 30. avgusta 1992. godine i tadašnji ministar unutrašnjih poslova Mićo Stanišić. Prema njegovom dopisu, Anes Bučan je bio zatočen u KP domu Kula.¹⁰¹

U decembru 1994. godine, organi RS su predali posmrtno ostatke svih pet žrtava Komisiji za nestale osobe BiH.

• 19–21. maj 1992. godine – izbeglice kao taoci

Pripadnici Srpske dobrovoljačke garde pod vođstvom Milorada Ulemeka i pripadnici SJB Ilidža su 19. maja 1992. godine na Ilidži zaustavili konvoj sa više hiljada izbeglica koje su pokušavale da izađu iz Sarajeva.¹⁰² Prema izveštajima UNPROFOR-a, izbeglice, među kojima je bilo najviše žena i dece, zadržane su kao taoci u svrhu garancije za povlačenje pripadnika JNA iz kasarni u Sarajevu ili garancije za bezbednost sarajevskog naselja Pofalići.¹⁰³

Izbeglice su na Ilidži zadržane tri dana u teškim uslovima, a bilo je slučajeva da su ih pripadnici srpskih snaga pljačkali, maltretirali i udarali.¹⁰⁴ Konvoj je pušten 21. maja 1992. godine kada je postignut dogovor da se izbeglice evakušu pod pratnjom UNPROFOR-a dok je zauzvrat u kasarne JNA u Sarajevu dostavljena hrana.¹⁰⁵

21

99 Fokus, „Tužilaštvu BiH podnijeta krivična prijava protiv Prstojevića i 44 osobe“, 11. jul 2023. godine, dostupno na: <https://www.fokus.ba/vijesti/bih/tuzilastvu-bih-podnijeta-krivica-prijava-protiv-prstojevica-i-44-osobe/2668542/> (posećeno 13. marta 2025. godine); Dnevni avaz, „Sjećanje na svirepo ubijene ranjenike Anesa Bučana, Ismeta Osmanovića i Jagodu Galešić“, 15. maj 2020. godine, dostupno na: <https://avaz.ba/vijesti/bih/570221/sjecanje-na-svirepo-ubijene-ranjenike-anesa-bucana-ismet-osmanovica-i-jagodu-galesic> (posećeno 13. marta 2025. godine).

100 Dopis Komisije za razmjenu ratnih zarobljenika i zarobljenih lica Republike BiH od 26. juna 1992. godine, dok. pred. br. P01318.24, *Stanišić i Župljanin*, str. 2; Svedočenje Slobodana Markovića pred MKSJ u predmetu *Stanišić i Župljanin* od 12. jula 2010. godine, str. 12662–12665.

101 Svedočenje Slobodana Markovića pred MKSJ u predmetu *Stanišić i Župljanin* od 12. jula 2010. godine, str. 12674–12677; Svedočenje Tomislava Kovača pred MKSJ u predmetu *Stanišić i Župljanin* od 8. marta 2012. godine, str. 27160.

102 „Koljači, ubice, zločinci“, Muslimanski glas od 12. juna 1992. godine, dok. pred. br. P770, *Krajišnik*; Presretnuti razgovor između Željka Ražnatovića i Milorada Ulemeka Legije od 20. maja 1992. godine, dok. pred. br. P02743, *Mladić*, str. 2–3.

103 Situacija u Sarajevu, izveštaj Adnana Abdelrazeka od 22. maja 1992. godine, dok. pred. br. P00322.B, *Mladić*, str. 1; Situacija u Sarajevu, izveštaji UNPROFOR-a od 21. maja 1992. godine, dok. pred. br. P00321.B, *Mladić*, str. 4.

104 „Opsada Sarajeva, od 1992. do 1995.“, Javna ustanova Fond Memorijala Kantona Sarajevo, Sarajevo, 2022. godine, str. 94.

105 Situacija u Sarajevu, izveštaj Adnana Abdelrazeka od 22. maja 1992. godine, dok. pred. br. P00322.B, *Mladić*, str. 2; Situacija u Sarajevu, izveštaji UNPROFOR-a od 21. maja 1992. godine, dok. pred. br. P00321.B, *Mladić*, str. 4–5.

• 9. jun 1992. godine – nestanak muškaraca zadržanih u SJB Ilidža

Iz naselja Stup, 9. juna 1992. godine, pripadnici Specijalne jedinice policije iz sastava SJB Ilidža odveli su Tomić Nikolu, Tomić Anta, Tomić Branimira (1944), Kaselj Anta, Kaselj Ivicu (1947), Zuban Asima (1950), Zuban Fikreta (1957) i Čatić Mirsada zvanog Pire (1967) u prostorije SJB Ilidža, gde su ih fizički i psihički zlostavljali. Odatle su uniformisana lica izvela braću Zuban, Branimira Tomića, Ivicu Kaselja i Mirsada Čatića. Prilikom izvođenja Anto Tomić je molio Branislava Okuku, komandira Specijalne jedinice policije, da mu ne odvedu brata Branimira. Kako je Anto Tomić kasnije čuo, pripadnici policije su njegovog brata i preostale muškarce iste noći spalili u kući u koju su odvedeni.¹⁰⁶ Krajem juna 1992. godine, predsednik RS Radovan Karadžić raspitivao se o sudbini Branimira Tomića i mogućnosti da se on razmeni; međutim, dobio je informaciju da on nije zatočen u KP domu Kula.¹⁰⁷

Muškarci koji su preostali u SJB Ilidža su, nakon četiri dana zatočeništva, proterani zajedno sa svojim porodicama u Kiseljak.¹⁰⁸

Posmrtni ostaci Asima i Fikreta Zubana, Branimira Tomića i Ivice Kaselja, koji su ubijeni pod nerazjašnjenim okolnostima, do danas nisu pronađeni, dok se ime Mirsada Čatića ne nalazi u evidenciji nestalih osoba MKCK-a. Učešće Specijalne jedinice policije u odvođenju muškaraca iz naselja Stup uočljivo je iz izveštaja o ratnom putu jedinice, u kojem je Branislav Okuka naveo da je jedinica u kompletnom sastavu, 9. juna 1992. godine bila angažovana oko Kasindolske ulice, te da se istog dana pristupilo čišćenju ulice Nikole Kolumbića i Lepeničke ulice, što je u neposrednoj blizini kuće iz koje su izvedeni muškarci.¹⁰⁹

Proterivanje nesrpskog stanovništva iz opštine Ilidža

Iz naselja Kotorac u Ilidži, polovinom maja 1992. godine pripadnici policije i vojske su proterali žene i decu, dok su muškarce zatvarali u zatočeničke objekte, najčešće u KP dom Kula.¹¹⁰

106 Klix portal, „Kako je prijava za ratne zločine protiv Dodikovog savjetnika Branislava Okuke 'izgubljena' u bespućima bh. pravosuđa”, 2. oktobar 2024. godine, dostupno na: <https://www.klix.ba/vijesti/bih/kako-je-prijava-za-ratne-zlocine-protiv-dodikovog-savjetnika-branislava-okuke-izgubljena-u-bespucima-bh-pravosudja/241001106> (posećeno 13. februara 2025. godine); Odluka Evropskog suda za ljudska prava u predmetu *ZUBAN AND HAMIDOVIC v. BOSNIA AND HERZEGOVINA* od 2. septembra 2014. godine.

107 Presretnuti razgovor između Radovana Karadžića i Momčila Mandića od 1. jula 1992. godine, dok. pred. br. P01102, *Karadžić*, str. 3.

108 Klix portal, „Kako je prijava za ratne zločine protiv Dodikovog savjetnika Branislava Okuke 'izgubljena' u bespućima bh. pravosuđa”, 2. oktobar 2024. godine, dostupno na: <https://www.klix.ba/vijesti/bih/kako-je-prijava-za-ratne-zlocine-protiv-dodikovog-savjetnika-branislava-okuke-izgubljena-u-bespucima-bh-pravosudja/241001106> (posećeno 13. februara 2025. godine); Odluka Evropskog suda za ljudska prava u predmetu *ZUBAN AND HAMIDOVIC v. BOSNIA AND HERZEGOVINA* od 2. septembra 2014. godine.

109 Izveštaj Branislava Okuke o Specijalnoj jedinici MUP Ilidža, bez datuma, dok. pred. br. 1D01271, *Stanišić i Simatović*, str. 2.

110 Presretnuti razgovor između Nedeljka Prstojevića, izvesnog Milenka i izvesnog Novakovića od 14. maja 1992. godine, dok. pred. br. P01086, *Karadžić*, str. 2–3; Svedočenje Nedeljka Prstojevića pred MKSJ u predmetu *Krajišnik* od 15. juna 2005. godine, str. 14604–14610, 14648–14649; Knjiga primopredaje dežurstva u KP domu Kula od 1. maja do 29. jula 1992. godine, dok. pred. br. D01243.E, *Karadžić*, str. 10–12.

U presretnutom razgovoru između Tomislava Kovača i tadašnjeg pomoćnika ministra unutrašnjih poslova Republike Srpske Momčila Mandića, od 26. maja 1992. godine, Kovač je Mandića obavestio da su lokalne vlasti donele „generalnu politiku da se svi Muslimani isteraju sa Ilidže”, te da on to ne može da zaustavi.¹¹¹

Pripadnici SJB Ilidža su 20. maja 1992. godine preko Vrbanja mosta prevezli grupu od 114 osoba iz naselja Gornji Kotorac i Dobrinja IV, koje su od 12. maja 1992. godine bile zatočene u KP domu Kula, u delove Sarajeva pod kontrolom Armije BiH.¹¹² Približno 26. juna 1992. godine, oko 400 civila, pretežno žena i dece iz Dobrinje, koji su prethodno bili zatočeni u KP domu Kula, prisilno je premešteno iz Ilidže u deo Sarajeva pod kontrolom Armije BiH, takođe preko Vrbanja mosta, koji je bio i linija razgraničenja između zaraćenih strana. Momčilo Mandić, ministar pravde RS je, uz pomoć policije, rukovodio ovim premeštajem.¹¹³

U depeši koju je u septembru 1993. godine SJB Ilidža uputio Centru službe bezbednosti Sarajevo navodi se da su intenzivno iseljavanje i bežanje bosanskih Muslimana sa Ilidže bili rezultat „represivnih radnji koje su po raznim osnovama u odnosu na njih preduzimane.”¹¹⁴

Na osnovu dogovora sa UNHCR-om i Centralnom komisijom za razmenu zatvorenika i civila ili na osnovu privatnih dogovora, vojska i policija su zatočenike iz KP doma Kula u toku rata prebacivali na teritoriju koja nije bila pod kontrolom Srba, a među njima su bili i izbeglice i protivpravno zatočeni civili koji su tako bili primorani da napuste ovu opštinu.¹¹⁵

Ratno predsedništvo opštine Ilidža, kojim je rukovodio Nedeljko Prstojević, donelo je, 4. aprila 1993. godine, odluku da se Hrvatima i Muslimanima zabranjuje povratak u opštinu Ilidža, kao i prelazak na to područje bez pismenog odobrenja nadležnog organa.¹¹⁶

U delovima opštine Ilidža koji su se u julu 1995. godine nalazili pod kontrolom srpske vojske i policije skoro da nije bilo nesrpskog stanovništva.¹¹⁷

111 Međutim, u izjavi koju je Tomislav Kovač dao istražiteljima MKSJ, on navodi da je kretanje stanovništva na Ilidži bilo posledica građanskog rata, a da je do masovnijeg iseljavanja nesrpskog stanovništva došlo nakon napada na srpske policajce, pripadnike TO i civile, u aprilu 1992. godine. Presretnuti razgovor između Momčila Mandića i Tomislava Kovača od 26. maja 1992. godine, dok. pred. br. D01239, *Karadžić*, str. 2–4; Izjava Tomislava Kovača data MKSJ od 28. oktobra 2013. godine, dok. pred. br. D03960, *Karadžić*, par. 57–58.

112 Izveštaj Stanice milicije Kula, SJB Novi Grad – SJB Ilidža od 25. maja 1992. godine, dok. pred. br. P01151, *Karadžić*.

113 Svedočenje Momčila Mandića pred MKSJ u predmetu *Krajišnik* od 26. novembra 2004. godine, str. 8868–8878; Presretnuti razgovor između Momčila Mandića i Momčila Krajišnika od 26. juna 1992. godine, dok. pred. br. P01101, *Karadžić*, str. 3–4.

114 Depeša SJB Ilidža MUP RS od 20. septembra 1993. godine, dok. pred. br. P00648, *Stanišić i Župljanin*, str. 3.

115 Izveštaj Stanice milicije Kula, SJB Novi Grad – SJB Ilidža od 25. maja 1992. godine, dok. pred. br. P01151, *Karadžić*; Presretnuti razgovor između Radovana Karadžića i Momčila Mandića od 1. jula 1992. godine, dok. pred. br. P01102, *Karadžić*, str. 3; Izveštaj Centralne komisije za razmenu zatvorenika i civila od 13. aprila 1993. godine, dok. pred. br. D03358, *Karadžić*, str. 1–2; Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Karadžić* od 24. marta 2016. godine, par. 2161.

116 Odluka Ratnog predsedništva Srpske opštine Ilidža od 4. aprila 1993. godine, dok. pred. br. D01244, *Karadžić*.

117 Dopis Službe državne bezbednosti Sarajevo MUP RBiH od 4. jula 1995. godine, dok. pred. br. D04002, *Karadžić*, str. 24.

Raspodela imovine proteranog stanovništva – druga polovina 1992. godine

Krizni štab opštine Ilidža i Komisija za raspodelu stanova, kojom je predsedavao Slavko Mijanović, dodeljivali su kuće i stanove bosanskih Muslimana na privremeno korišćenje borcima, kao i civilima bosanskim Srbima koji su izbegli na Ilidžu.¹¹⁸

Radovan Karadžić je, 19. jula 1992. godine, naredio zvaničnicima opštine Ilidža da, uz saradnju sa SJB Ilidža, popišu sve „stambene kapacitete (...) koji su slobodni nakon dobrovoljnog iseljenja Muslimana” te da ih stave na korišćenje Srbima.¹¹⁹ Do leta 1993. godine, Komisija za raspodelu stanova na Ilidži je donela više od 3000 rešenja o dodeli stanova, uključujući i rešenje od 31. avgusta 1992. godine o dodeli trosobnog stana porodici Tomislava Kovača.¹²⁰

118 Pravilnik o davanju stanova na privremeno korišćenje porodicama poginulih i ranjenih boraca, izbeglim porodicama boraca i drugim licima od 5. jula 1992. godine, dok. pred. br. P06942, *Mladić*, str. 1–3; Presretnuti razgovor između Nedeljka Prstojevića i Radeta Ristića od 25. juna 1992. godine, dok. pred. br. P02770.B, *Mladić*, str. 2; Izjava svedoka Slavka Mijanovića data MKSJ od 19. januara 2013. godine, dok. pred. br. D02773, *Karadžić*, par. 6–8.

119 Dopis Radovana Karadžića upućen opštinama Novo Sarajevo, Pale, Ilidža, Hadžići, Rajlovac, Sokolac i Han Pijesak od 19. jula 1992. godine, dok. pred. br. P00739, *Karadžić*.

120 Izjava svedoka Slavka Mijanovića data MKSJ od 19. januara 2013. godine, dok. pred. br. D02773, *Karadžić*, par. 10; Svedočenje Slavka Mijanovića pred MKSJ u predmetu *Mladić* od 25. novembra 2014. godine, str. 28825–28827; Odluka Komisije za raspodelu stanova Srpske opštine Ilidža od 31. avgusta 1992. godine, dok. pred. br. P06944, *Mladić*.

KP dom Kula

Kazneno-popravni dom Butmir, poznat i pod nazivom Kula (u nastavku KP dom Kula), nalazio se u blizini sarajevskog aerodroma i pre rata je služio kao zatvor poluotvorenog tipa za izvršenje kazni za lakša krivična dela ili saobraćajne prekršaje.¹²¹ Početkom aprila 1992. godine, KP dom Kula je prestao da funkcioniše kao civilni zatvor pod ingerencijom Ministarstva pravosuđa. Odlukom uprave zatvora svi osuđenici pušteni su na slobodu.¹²²

Od maja do početka avgusta 1992. godine, jedan deo KP doma Kula korišćen je kao zatočenički objekat pod kontrolom stanice milicije Kula iz sastava SJB Ilidža, na čijem čelu je bio Tomislav Kovač, i SJB Novi Grad, kojim je komandovao Milenko Tepavčević.¹²³ Komandir stanice milicije Kula bio je Radenko Vujičić.¹²⁴ Pripadnici SJB Ilidža i VRS su u prostorije KP doma Kula dovodili i zatvarali civile iz Ilidže i drugih obližnjih opština.¹²⁵

KP dom Kula su u više navrata posetili Tomislav Kovač, kao i visoki zvaničnici policije Republike Srpske Momčilo Mandić i Mičo Stanišić.¹²⁶

Pripadnici policije su prve zatočenike u KP dom Kula doveli početkom maja 1992. godine.¹²⁷ Dovođeni su civili direktno iz kuća, vojnici zarobljeni na frontu, kao i zatočenici iz drugih zatočeničkih objekata. Pripadnici MUP-a, Službe nacionalne bezbednosti pri SJB Ilidža i vojne policije VRS obavljali su informativne razgovore sa zatočenicima u dve male prostorije, fizički odvojene od zatočeničkog objekta.¹²⁸

25

121 Svedočenje zaštićenog svedoka KDZ-601 pred MKSJ u predmetu *Karadžić* od 8. septembra 2011. godine, str. 18614–18615; Svedočenje Momčila Mandića pred MKSJ u predmetu *Krajišnik* od 25. novembra 2004. godine, str. 8730–8731; Izjava svedoka Slobodana Avlijaša data MKSJ od 9. marta 2013. godine, dok. pred. br. D03105, *Karadžić*, par. 7.

122 Izjava svedoka Soniboja Škiljevića data MKSJ od 5. aprila 2013. godine, dok. pred. br. D03331, *Karadžić*, par. 3; Izjava svedoka Momčila Čeklića data MKSJ od 8. marta 2013. godine, dok. pred. br. D03112, *Karadžić*, par. 28.

123 Pojedine prostorije KP doma Kula su policija, Ministarstvo pravosuđa i VRS koristili kao zatočenički objekat do oktobra 1994. godine. Svedočenje Momčila Mandića pred MKSJ u predmetu *Krajišnik* od 25. novembra 2004. godine, str. 8730–8732, 8736, 8751; Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Karadžić* od 24. marta 2016. godine, par. 2152; Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Mladić* od 22. novembra 2017. godine, par. 732–733; Prvostepena presuda Suda BiH u predmetu *Lalović i Škiljević* od 16. juna 2010. godine, par. 265, 270, 276.

124 Izjava svedoka Soniboja Škiljevića data MKSJ od 5. aprila 2013. godine, dok. pred. br. D03331, *Karadžić*, par. 5; Svedočenje Slobodana Avlijaša pred MKSJ u predmetu *Stanišić i Župljanin* od 7. oktobra 2010. godine, str. 15566.

125 Prvostepena presuda Suda BiH u predmetu *Lalović i Škiljević* od 16. juna 2010. godine, par. 351.

126 Svedočenje Soniboja Škiljevića pred MKSJ u predmetu *Karadžić* od 8. aprila 2013. godine, str. 36811–36815.

127 Izjava svedoka Mirsada Smajša data CJB Sarajevo od 18. decembra 1993. godine i MKSJ od 14. januara 1998. godine, dok. pred. br. P00043.B, *Karadžić*, str. 7; Knjiga primopredaje dežurstva u KP dom Kula za period od 1. maja do 28. jula 1992. godine, dok. pred. br. D01243, *Karadžić*, str. 3.

128 Svedočenje zaštićenog svedoka KDZ-601 pred MKSJ u predmetu *Karadžić* od 8. septembra 2011. godine, str. 18580–18582; Izveštaj Sarajevsko-romanijskog korpusa o borbenim dejstvima u Dobrinji od 17. juna 1992. godine, dok. pred. br. P04498, *Mladić*; Izjava svedoka Mehmeda Musića data MKSJ od 28. februara 2011. godine, dok. pred. br. P02225.B, *Mladić*, par. 92, 97.

Sredinom maja 1992. godine, grupa od oko 30 muškaraca iz Dobrinje koje su pripadnici policije i TO Ilidža prethodno odvojili od žena i dece, zatočeno je u KP domu Kula. U grupi je bilo bosanskih Muslimana, Hrvata i jedan Srbin. On i još nekoliko zatočenika su oslobođeni.¹²⁹ Do 20. maja 1992. godine u KP domu Kula bilo je zatočeno najmanje 156 osoba koje su pripadnici SJB i TO Ilidža tu doveli iz Kasindolske ulice, Gornjeg Kotorca, Nedžarića, Vojkovića i drugih ilidžanskih naselja na koja je prethodno izvršen oružani napad.¹³⁰

Oko 23. juna 1992. godine, u KP dom Kula je dovedeno približno 230 muškaraca iz Hadžića, koji su prethodno bili zatvoreni u kasarni „Slaviša Vajner Čiča” u Lukavici i drugim zatočeničkim objektima. Stražari KP doma Kula su ih rasporedili u dve prenatrpane prostorije u kojima nisu mogli ni da sednu ni da spavaju.¹³¹

Prebacivanje zatočenika iz drugih zatočeničkih objekata u KP dom Kula nastavilo se i nakon avgusta 1992. godine, kada je Ministarstvo pravde preuzelo upravljanje zatvorom, i bilo je učestalo i tokom 1993. godine.¹³²

Kroz KP dom Kula je do kraja 1994. godine prošlo oko 10.000 civila, koji su u objektu bili zadržavani u periodu od nekoliko dana pa do više meseci.¹³³ Osim muškaraca, policija i vojska su u tom objektu zatvarale i žene, decu, starije osobe, kao i mentalno obolela lica.¹³⁴

Uslovi zatočenja i ubistva zatočenika

Pripadnici policije i stražari KP doma Kula držali su zatočenike u prenatrpanim prostorijama i u neadekvatnim uslovima. Osim nekoliko dušeka i strunjača, ležajeva nije bilo. Zatočenici su bili prinuđeni da sede na podnim pločicama ili, usled nedostatka prostora, jedni drugima u krilu. Pojedine ćelije su imale krevete, međutim, nije ih bilo dovoljno za sve, pa su mnogi bili prinuđeni da spavaju na podu.

129 Prvostepena presuda Suda BiH u predmetu *Lalović i Škiljević* od 16. juna 2010. godine, par. 279.

130 Izveštaj SJB Ilidža – SJB Novi Grad, SM Kula od 20. maja 1992. godine, dok. pred. br. P01126, *Karadžić*.

131 Izjava svedoka Mehmeda Musića data MKSJ od 28. februara 2011. godine, dok. pred. br. P02225.B, *Mladić*, par. 92–95; Izjava svedoka Adema Balića data Sektoru RDB – RO SDB Hadžići MUP RBiH od 7. februara 1993. godine, dok. pred. br. P00161, *Karadžić*, str. 2–3.

132 Izjava svedoka Safeta Gagula data MKSJ od 12. juna 2001. godine, dok. pred. br. P02525, *Mladić*, str. 7; Svedočenje zaštićenog svedoka FWS-111 pred MKSJ u predmetu *Krnojelac* od 27. novembra 2000. godine, str. 1283–1284.

133 Dopis Centralne komisije za razmjenu zatvorenika u vezi s KP domom Butmir od 28. oktobra 1994. godine, dok. pred. br. P01127, *Karadžić*, str. 1.

134 Izjava svedoka Hajrudina Karića data MKSJ od 13. maja 2011. godine, dok. pred. br. P02839, *Karadžić*, par. 47; Presretnuti razgovor između Momčila Mandića i izvesnog Ninkovića od 18. juna 1992. godine, dok. pred. br. P01152, *Karadžić*, str. 3; Svedočenje zaštićenog svedoka FWS-111 pred MKSJ u predmetu *Krnojelac* od 27. novembra 2000. godine, str. 1283–1284; Izjava svedoka Mehmeda Musića data MKSJ od 28. februara 2011. godine, dok. pred. br. P02225.B, *Mladić*, par. 96.

Hrane je bilo vrlo malo. Tokom maja i juna 1992. godine zatočenici su dobijali po jedan oskudni obrok dnevno, a nakon toga su jeli u improvizovanoj trpezariji ujutro i posle podne.¹³⁵

Stražari su zatočenicima dozvoljavali korišćenje toaleta samo ujutro i uveče, dok su u ostalim okolnostima, unutar prostorije u kojoj su bili zatočeni, morali koristiti polomljenu kantu iz koje se širio jak smrad.¹³⁶

Načelnik SJB Novi Grad Milenko Tepavčević izvestio je, 20. maja 1992. godine, Ministarstvo unutrašnjih poslova i Ministarstvo pravde da 156 zatvorenika u KP domu Kula borave u „neadekvatnim uslovima smeštaja, ishrane i higijene”.¹³⁷

Zatočenici su odvođeni na prinudni rad, često na liniji sukoba, gde su bili primorani da čiste i kopaju rovove, postavljanju barikade ili pokopavaju mrtve. Pojedini zatočenici su se dobrovoljno javljali za rad kako bi sebi obezbedili bolje uslove zatočeništva, više obroka i kvalitetniju hranu. Prisilni rad je podrazumevao i okopavanje zemlje oko KP doma Kula, baštovanstvo i rad na farmi jaja u okviru zatvora.¹³⁸

Više zatočenika je tokom prinudnog rada bilo ranjeno u eksplozijama granata ili snajperom.¹³⁹ Obavljajući prinudne radove na frontu, nekoliko zatočenika je i poginulo, između ostalih i **Vahid Gačanović** (1942) u Ozrenskoj ulici, kao i **Mehmed Isić**, zvani **Zido** (1945), i **Ramiz Smajić** (1946) na poljoprivrednoj ekonomiji KP doma Kula od posledica granatiranja i snajperskog delovanja u njihovom pravcu.¹⁴⁰

27

135 Izjava svedoka Mehmeda Musića data MKSJ od 28. februara 2011. godine, dok. pred. br. P02225.B, *Mladić*, par. 94, 98; Izjava svedoka Adema Balića data Sektoru RDB – RO SDB Hadžići MUP RBiH od 7. februara 1993. godine, dok. pred. br. P00161, *Karadžić*, str. 3; Izjava svedoka Hajrudina Karića data MKSJ od 13. maja 2011. godine, dok. pred. br. P02839, *Karadžić*, par. 46; Izjava svedoka Mirsada Smajša data MKSJ od 14. januara 1998. godine, dok. pred. br. P00043.B, *Karadžić*, str. 3.

136 Izjava svedoka Mehmeda Musića data MKSJ od 28. februara 2011. godine, dok. pred. br. P02225.B, *Mladić*, par. 94.

137 Izveštaj SJB Ilidža – SJB Novi Grad, SM Kula od 20. maja 1992. godine, dok. pred. br. P01126, *Karadžić*.

138 Izjava svedoka Adema Balića data Sektoru RDB – RO SDB Hadžići MUP RBiH od 7. februara 1993. godine, dok. pred. br. P00161, *Karadžić*, str. 3; Svedočenje Hajrudina Karića pred MKSJ u predmetu *Karadžić* od 23. juna 2011. godine, str. 15.307; Prvostepena presuda Suda BiH u predmetu *Lalović i Škiljević* od 16. juna 2010. godine, par. 486–506.

139 Izjava svedoka Adema Balića data Sektoru RDB – RO SDB Hadžići MUP RBiH od 7. februara 1993. godine, dok. pred. br. P00161, *Karadžić*, str. 3; Izjava zaštićenog svedoka KDZ-310 data MKSJ od 28. novembra 2010. godine, dok. pred. br. P01938.B, *Karadžić*, par. 46.

140 Izjava svedoka Adema Balića data Sektoru RDB – RO SDB Hadžići MUP RBiH od 7. februara 1993. godine, dok. pred. br. P00161, *Karadžić*, str. 3; Prvostepena presuda Suda BiH u predmetu *Lalović i Škiljević* od 16. juna 2010. godine, par. 508; Ažurirana lista žrtava iz Izveštaja Amora Mašovića od 5. aprila 2012. godine, dok. pred. br. P04853, *Karadžić*, str. 90–91; Dokumentacija Kantonalnog suda u Sarajevu o izvršenoj ekshumaciji, obdukciji i identifikaciji na lokaciji groblja Vranješ od aprila do juna 1999. godine, dok. pred. br. P04886, *Karadžić*, str. 24.

Premlaćivanje zatočenika unutar KP doma Kula, kao i prilikom premeštanja zatočenika iz jednog zatočeničkog objekta u drugi takođe je bilo učestalo.¹⁴¹ Od posledica premlaćivanja, oko 9. maja 1992. godine, umrli su **Zlatan Salčin** (1955) i još jedan nepoznati zatočenik zavezanih ruku i prekrivenih očiju. Drugi zatočenici su bili primorani da utovare tela ubijenih u kombi, koji su stražari potom odvezli u nepoznatom pravcu.¹⁴² Posmrtni ostaci Zlatana Salčina pronađeni su 2000. godine u masovnoj grobnici „Miljevići III” u Sarajevu.¹⁴³

Početkom avgusta 1992. godine, kontrolu nad KP domom Kula preuzelo je Ministarstvo pravosuđa.¹⁴⁴

141 Zapisnik o saslušanju svedoka Rešada Brdarića od 5. januara 2006. godine u predmetu broj KT-RZ-33/05, Tužilaštvo BiH, str. 3–4; Izjava svedoka Adema Balića data Sektoru RDB – RO SDB Hadžići MUP R BiH od 7. februara 1993. godine, dok. pred. br. P00161, *Karadžić*, str. 2; Izjave svedoka Mirsada Smajša date CJB Sarajevo od 18. decembra 1993. godine i MKSJ od 15. septembra 2000. godine, dok. pred. br. P00043.B, *Karadžić*, str. 2–3.

142 Izjave svedoka Mirsada Smajša date CJB Sarajevo od 18. decembra 1993. godine i MKSJ od 15. septembra 2000. godine, dok. pred. br. P00043.B, *Karadžić*, str. 2–3, 7; Knjiga primopredaje dežurstva u KP domu Kula od 1. maja do 29. jula 1992. godine, dok. pred. br. D01243, *Karadžić*, str. 11.

143 Ažurirana lista žrtava iz Izveštaja Amora Mašovića od 5. aprila 2012. godine, dok. pred. br. P04853, *Karadžić*, str. 89.

144 Svedočenje Momčila Mandića pred MKSJ u predmetu *Krajišnik* od 25. novembra 2004. godine, str. 8730–8732, 8736, 8751.

Uspostavljanje kontrole nad Ahatovićima (Novi Grad)

Na brdima iznad sela Ahatovići, u sarajevskoj opštini Novi Grad, snage VRS i MUP postavile su 27. maja 1992. godine tenkove i oklopna vozila.¹⁴⁵ Nakon toga su putem razglasa pozivali stanovništvo da se preda, preteći rečima: „Balije, predajte se, ili ćemo vam pobiti djecu”.¹⁴⁶ Dva dana kasnije, 29. maja 1992. godine, započeli su artiljerijsku paljbu i gotovo neprekidno granatirali Ahatoviće iz svih pravaca, između ostalog i iz kasarni „Butile” i „Rajlovac”.¹⁴⁷ Između 150 i 200 žena, dece i starijih meštana sklonilo se u nekoliko većih kuća u centru naselja.¹⁴⁸ Granatiranje je trajalo do 2. juna 1992. godine usled čega su na području Ahatovića uništene skoro sve kuće i ubrzo potom i seoska džamija.¹⁴⁹

Nakon toga, srpske snage su sa dva oklopna transportera izvršile pešadijski napad na Ahatoviće iz pravca Dobroševića.¹⁵⁰ U biltenu dnevnih događaja SJB Ilidža od 2. i 3. juna 1992. godine navodi se da se oko Ahatovića „čisti teren”.¹⁵¹ Pod kontrolu snaga MUP i VRS, selo Ahatovići je stavljeno 3. juna 1992. godine.¹⁵² Zauzimanje Ahatovića bilo je strateški značajno za srpske snage, jer su time spojeni prostori Butile i Rajlovca.¹⁵³

Od posledica granatiranja i kasnijeg ofanzivnog napada na Ahatoviće stradalo je više civila, uključujući petnaestogodišnju **Elmu Bašić** i njenu majku **Raziju Bašić**.¹⁵⁴

Nakon napada, preostali meštani Ahatovića bošnjačke nacionalnosti, kao i neki Srbi i Hrvati koji su bili u mešovitim brakovima, proterani su iz sela ili su bili zarobljeni.¹⁵⁵ Nakon zarobljavanja, meštane, među kojima su većinom bili žene i deca, pripadnici srpskih snaga su zatočili u više objekata u Rajlovcu, između ostalih u distributivni centar, hangare za naftu i kisikanu.¹⁵⁶ Novije i neoštećene kuće u Ahatovićima, u julu 1992. godine, dodeljene su Srbima iz Sarajeva.¹⁵⁷

29

145 Svedočenje zaštićenog svedoka KDZ-041 pred MKSJ u predmetu *Karadžić* od 17. februara 2011. godine, str. 12092.

146 Izjava svedoka Elvira Jahića data MKSJ od 2. i 5. aprila 2013. godine, dok. pred. br. P03122.B, *Mladić*, par. 19.

147 Svedočenje Ramiza Mujkića pred MKSJ u predmetu *Krajišnik* od 3. novembra 2004. godine, str. 7938–7940; Svedočenje zaštićenog svedoka KDZ-041 pred MKSJ u predmetu *Karadžić* od 17. februara 2011. godine, str. 12097–12098; Izjava svedoka Ramiza Mujkića data MKSJ od 4. februara 2011. godine, dok. pred. br. P02314, *Karadžić*, par. 26–28; Izjava svedoka Elvira Jahića data MKSJ od 5. aprila 2013. godine, dok. pred. br. P03122.B, *Mladić*, par. 18.

148 Izjava svedoka Elvira Jahića data MKSJ od 5. aprila 2013. godine, dok. pred. br. P03122.B, *Mladić*, par. 19.

149 Svedočenje Ramiza Mujkića pred MKSJ u predmetu *Krajišnik* od 3. novembra 2004. godine, str. 7947–7950; Svedočenje Elvira Jahića pred MKSJ u predmetu *Krajišnik* od 1. novembra 2004. godine, str. 7759–7760, 7817; Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Mladić* od 22. novembra 2017. godine, par. 979–980.

150 Izjava svedoka Ramiza Mujkića data MKSJ od 4. februara 2011. godine, dok. pred. br. P02314, *Karadžić*, par. 26.

151 Bilten dnevnih događaja SJB Ilidža od 2. i 3. juna 1992. godine, dok. pred. br. D01240, *Karadžić*, str. 2.

152 Informacija Romanijsko-birčanskog Centra službi bezbednosti Sarajevo od 3. juna 1992. godine, dok. pred. br. P02333, *Karadžić*, str. 1.

153 Depeša SJB Ilidža MUP RS od 20. septembra 1993. godine, dok. pred. br. P00648, *Stanišić i Župljanin*, str. 5.

154 Svedočenje Ramiza Mujkića pred MKSJ u predmetu *Krajišnik* od 3. novembra 2004. godine, str. 7956–7957; Izjava svedoka Ramiza Mujkića pred MKSJ od 4. februara 2011. godine, dok. pred. br. P02314, *Karadžić*, par. 40–41; Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Krajišnik* od 27. septembra 2006. godine, par. 567.

155 Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Mladić* od 22. novembra 2017. godine, par. 990.

156 Svedočenje Ramiza Mujkića pred MKSJ u predmetu *Krajišnik* od 3. novembra 2004. godine, str. 7950–7955; Optužnica Tužilaštva BiH – Posebni odjel za ratne zločine protiv *Mila Stojanovića* od 12. jula 2022. godine, str. 1–2.

157 Izjava svedoka Ramiza Mujkića pred MKSJ od 4. februara 2011. godine, dok. pred. br. P02314, *Karadžić*, par. 39; Dopis Predsednika Predsedništva SRBiH od 19. jula 1992. godine, dok. pred. br. P00739, *Karadžić*.

U napadu na Ahatoviće i odvođenju civila učestvovali su pripadnici Specijalne jedinice policije iz sastava SJB ilidža pod komandom Branislava Okuke, kao i pripadnici jedinice VRS iz Ilidže, paravojskih formacija i lokalni Srbi.¹⁵⁸

158 Depeša SJB Ilidža MUP RS od 20. septembra 1993. godine, dok. pred. br. P00648, *Stanišić i Župljanin*, str. 5; Bilten dnevnih događaja SJB Ilidža od 2. i 3. juna 1992. godine, dok. pred. br. D01240, *Karadžić*, str. 2; Predlog za priznanje i odlikovanje Tomislava Kovača i poginulih pripadnika Specijalne policije, komandir Branislav Okuka, dok. pred. br. 1D01271, *Stanišić i Simatović*, str. 2; Predlog za društvena priznanja Stanice rezervne milicije Blažuj od 11. septembra 1993. godine, dok. pred. br. P02976, *Karadžić*, str. 6; Svedočenje zaštićenog svedoka KDZ-601 pred MKSJ u predmetu *Karadžić* od 8. septembra 2011. godine, str. 18589–18592; Tomislav Kovač u svom izveštaju navodi da su snage milicije učestvovalе u stotinama borbenih akcija „od Hadžića, Rakovice, Blažuja, Ahatovića, Dobrinje”; videti u: Informacija Srpske stanice javne bezbednosti Ilidža upućena lično ministru unutrašnjih poslova od 5. avgusta 1992. godine, dok. pred. br. P06639, *Karadžić*, str. 6.

Zataškavanje zločina u MUP RS

Zatočenički objekti

Pripadnici MUP RS su tokom 1992. godine učestvovali u formiranju zatočeničkih objekata i upravljanju tim objektima na teritoriji pod kontrolom bosanskih Srba, u kojima su, zajedno sa civilnim vlastima i vojskom, protivpravno zatvarali civile i ratne zarobljenike. U tim objektima zatočenici su bili izloženi maltretiranju, seksualnom zlostavljanju i mučenju. Bili su izgladnjivani, uskraćivana im je voda, higijena i medicinska pomoć. Veliki broj ljudi je ubijen u tim objektima.¹⁵⁹

Predstavnici Međunarodnog komiteta Crvenog krsta (MKCK) posetili su logor „Manjača” 16. jula 1992. godine. Tokom posete su evidentirali sve zatočenike, a u izveštaju koji su 25. jula 1992. godine prosledili Radovanu Karadžiću naveli su da su zatočenici podvrgnuti maltretiranju, da su uslovi života nezadovoljavajući, kao i da logor nije pogodan za smeštaj zatočenika, zbog čega su dali preporuku da se civili puste na slobodu, a zatočenici premeste u odgovarajuće objekte.¹⁶⁰

Početkom avgusta 1992. godine, više međunarodnih delegacija praćeno novinarima posetilo je logore u Prijedoru – „Omarsku” i „Trnopolje”, a o fizičkom zlostavljanju i lošim uslovima zatočenja su potom izveštavali mnogi svetski mediji.¹⁶¹

Iako su policijski, vojni i državni vrh imali informacije o postupanju i uslovima u zatočeničkim objektima¹⁶², tek nakon međunarodnih pritisaka i medijskih izveštaja, Radovan Karadžić je 6. avgusta 1992. godine naložio Ministarstvu unutrašnjih poslova i Ministarstvu pravde da pripreme „informacije o odnosu i ponašanju srpskih vlasti prema ratnim zarobljenicima i uslovima života zatvorenika u zatvorima”.¹⁶³ Nakon toga, ministar policije Mićo Stanišić je naredio rukovodiocima CJB da civilno

31

159 O zatočeničkim objektima na teritoriji pod kontrolom bosanskih Srba videti zaključke sudskog veća MKSJ u predmetima *Stanišić i Župljanin* i *Karadžić*. Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Karadžić* od 24. marta 2016. godine, par. 2522–2530; Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Stanišić i Župljanin* od 27. marta 2013. godine, par. 760–761.

160 Izveštaj Međunarodnog komiteta Crvenog krsta od 25. jula 1992. godine, dok. pred. br. P00179.13, *Stanišić i Župljanin*, str. 9–10.

161 Sunday Times, „Ekskluzivna reportaža o logorima smrti šokirala svet”, članak Džonatana Milera od 9. avgusta 1992. godine, dok. pred. br. P00427.20.B, *Stanišić i Župljanin*; ITN, Video-reportaža Penija Maršala i Iana Vilijamsa iz logora „Omarska” i „Trnopolje” od 5. avgusta 1992. godine, dok. pred. br. P01357, *Stanišić i Župljanin*; The Guardian, „Sramotni logor Omarska”, 7. avgust 1992. godine, dok. pred. br. P00204.B, *Mladić*.

162 Rezime sa sastanka rukovodnih radnika MUP RS od 11. jula 1992. godine, dok. pred. br. D01013, *Stanišić i Simatović*, str. 5; Zapisnik sa 41. sednice Vlade Srpske Republike Bosne i Hercegovine održane 22. jula 1992. godine, dok. pred. br. P00200, *Stanišić i Župljanin*, str. 7; Redovni borbeni izveštaj komande Prvog Krajiškog korpusa od 25. jula 1992. godine, dok. pred. br. P1441b, *Brđanin*, str. 1–2.

163 Zaključak Predsedništva RS broj 01-533/92 od 6. avgusta 1992. godine, dok. pred. br. P00191, *Stanišić i Župljanin*; Zapisnik sa 24. sednice Predsedništva SrBiH od 6. avgusta 1992. godine, dok. pred. br. P00427.18, *Stanišić i Župljanin*, str. 2–3.

stanovništvo „odmah puste odnosno da im se omogući slobodno kretanje”, a tokom avgusta 1992. godine uputio je još dva naređenja koja su se odnosila na postupanje prema zatočenicima.¹⁶⁴

Tomislav Kovač je 8. avgusta 1992. godine, kao pomoćnik ministra unutrašnjih poslova, uputio predsedniku Vlade i predsedniku Republike Srpske depešu u vezi sa utvrđivanjem nadležnosti nad zatočenicima i njihovom kategorizacijom.¹⁶⁵ U depeši, Kovač navodi da pripadnici MUP i vojske učestvuju u zarobljavanju lica u zoni ratnih dejstava, organizaciji njihovog smeštaja i režima života, kao i „njihove sudbine”. Kovač je potom predložio da se status zatočenih lica „pravno preuredi” u skladu sa međunarodnim konvencijama kako bi se zapravo prikrilo šta su ti objekti u stvarnosti bili. Prema predlogu, zatočena lica se razvrstavaju u tri grupacije – ratne zarobljenike, lica koja su počinila krivična dela ili ratne zločine i civilno stanovništvo, koje može imati „status samo izbeglica sa određenim pojačanim kontrolama Srpskog ministarstva unutrašnjih poslova”.¹⁶⁶

Vlada Srpske Republike BiH formirala je, 9. avgusta 1992. godine, dve komisije koje su činili predstavnici Ministarstva unutrašnjih poslova i Ministarstva pravosuđa i uprave „za obilazak sabirnih centara i drugih objekata za zarobljenike u Srpskoj Republici Bosni i Hercegovini”.¹⁶⁷ U izveštaju prve komisije, koja je bila ovlašćena da poseti zatočeničke objekte na prostoru takozvane Autonomne regije Krajine, navedeno je da uslovi smeštaja u „Trnopolju”, „Omarskoj”, „Manjači” i drugim objektima nisu zadovoljavajući, te da ne postoje propisi u vezi sa postupanjem sa civilnim stanovništvom.¹⁶⁸ Vlada RS je na zatvorenoj sednici 19. avgusta 1992. godine usvojila ovaj izveštaj i zadužila MUP i Ministarstvo odbrane da zatočeničke objekte predaju vojsci na obezbeđenje.¹⁶⁹

U presudi MKSJ Mići Stanišiću i Stojanu Župljaninu utvrđeno je da je upravo MUP Republike Srpske sa Ministarstvom pravde i Vojskom Republike Srpske delio odgovornost za zatočeničke objekte. Ministarstvo unutrašnjih poslova je učestvovalo i u osnivanju tih objekata, upravljanju njima, kao i njihovom obezbeđenju. Osim toga, MUP nije preuzeo mere iz svoje nadležnosti da se ti objekti zatvore.¹⁷⁰

164 Depeša Ministarstva unutrašnjih poslova RS broj 10-242/92 od 8. avgusta 1992. godine, dok. pred. br. 1D00563, *Stanišić i Župljanin*; Naređenje MUP RS od 10. avgusta 1992. godine, dok. pred. br. 1D00055, *Stanišić i Župljanin*; Naređenje MUP RS od 17. avgusta 1992. godine, dok. pred. br. 1D00056, *Stanišić i Župljanin*.

165 Depeša MUP Srpske Republike BiH od 8. avgusta 1992. godine, dok. pred. br. P01100, *Karadžić*, str. 1–2; Izjava svedoka Tomislava Kovača data MKSJ od 28. oktobra 2013. godine, dok. pred. br. D03960, *Karadžić*, par. 84.

166 Depeša MUP Srpske Republike BiH od 8. avgusta 1992. godine, dok. pred. br. P01100, *Karadžić*, str. 1–2.

167 Rešenje br. 6-20 o obrazovanju komisije za obilazak sabirnih centara i drugih objekata za zarobljenike u Srpskoj Republici Bosni i Hercegovini od 9. avgusta 1992. godine, Vlada Srpske Republike BiH, dok. pred. br. P00193, *Stanišić i Župljanin*; Zapisnik sa 46. sednice Vlade Srpske Republike Bosne i Hercegovine održane 9. avgusta 1992. godine, dok. pred. br. P00427.13, *Stanišić i Župljanin*, str. 5.

168 Izveštaj Komisije o obilasku sabirnih centara i drugih objekata za zarobljenike u Autonomnoj regiji Krajina od 17. avgusta 1992. godine, dok. pred. br. P00194, *Stanišić i Župljanin*, str. 5–6.

169 Zapisnik zatvorene sednice Vlade Republike Srpske od 19. avgusta 1992. godine, dok. pred. br. P583.91, *Krajišnik*, str. 2.

170 Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Stanišić i Župljanin* od 27. marta 2013. godine, par. 761.

To je potvrdio i sam Kovač, koji je pred MKSJ svedočio da krivični postupci protiv pojedinaca iz MUP odgovornih za zatočeničke centre, loše uslove i za ratne zločine počinjene prema zatočenicima, nisu pokrenuti, jer „načelnici CJB nisu imali dovoljno snage ili kapaciteta da se nose sa ovim problemima”.¹⁷¹

(Ne)kažnjavanje pripadnika policije

Krajem oktobra 1992. godine, ministar unutrašnjih poslova Mićo Stanišić ovlastio je Tomislava Kovača da, kao zamenik ministra unutrašnjih poslova, deluje u ime ministra za vreme njegovog odsustva. Kovač je to ovlašćenje koristio kako bi postupao u određenim oblastima, kao što su prisustvovanje sastancima, podnošenje izveštaja Vladi RS, kadrovska pitanja i operativni zadaci.¹⁷² Ova odluka ostala je na snazi sve do januara 1993. godine, kada je Stanišića na mestu ministra unutrašnjih poslova zamenio Ratko Adžić.¹⁷³

Kovač je pred Pretresnim većem MKSJ svedočio da je u tom periodu pokretao određene disciplinske mere protiv pripadnika policije koji, po njegovom mišljenju, nisu profesionalno ili etički postupali. Među njima su bili Stevan Todorović, načelnik SJB Bosanski Šamac, Simo Drljača, načelnik SJB Prijedor, Malko Koroman, načelnik SJB Pale, i drugi.¹⁷⁴ Međutim, postupci koji su protiv njih pokrenuti nisu se odnosili na počinjene ratne zločine već na krivična dela kao što su krađa i zloupotreba službenog položaja. Takođe, nijedna od tih osoba nije smenjena sa pozicije u Ministarstvu unutrašnjih poslova.¹⁷⁵

Iako je Kovač u više navrata navodio da je od kraja 1992. i tokom 1993. godine smatrao da Stojan Župljanin¹⁷⁶, načelnik CJB Banja Luka, nije bio sposoban da kontroliše Centar i stanice javne bezbednosti u njegovoj nadležnosti i upravlja njima, 16. oktobra 1993. godine, u svojstvu vršioca dužnosti ministra unutrašnjih poslova, Kovač je ponovo imenovao Župljanina na mesto načelnika CJB Banja Luka, nakon što je on smenjen tokom vojne pobune i zauzimanja prostorija MUP od strane pripadnika vojske.¹⁷⁷

Ministarstvo unutrašnjih poslova znalo je za postupanje načelnika SJB Prijedor Sime Drljače i pripadnika policije u vezi sa osnivanjem i funkcionisanjem više zatočeničkih objekata u opštini

33

171 Svedočenje Tomislava Kovača pred MKSJ u predmetu *Stanišić i Župljanin* od 7. marta 2012. godine, str. 27066–27067.

172 Svedočenje Tomislava Kovača pred MKSJ u predmetu *Stanišić i Župljanin* od 7. marta 2012. godine, str. 27034–27037; Zapisnik sa 46. sednice Vlade Srpske Republike Bosne i Hercegovine održane 9. avgusta 1992. godine, dok. pred. br. P00427.13, *Stanišić i Župljanin*, str. 1.

173 Svedočenje Tomislava Kovača pred MKSJ u predmetu *Stanišić i Župljanin* od 7. marta 2012. godine, str. 27036.

174 Svedočenje Tomislava Kovača pred MKSJ u predmetu *Stanišić i Župljanin* od 7. marta 2012. godine, str. 27041–27044; Svedočenje Tomislava Kovača pred MKSJ u predmetu *Stanišić i Župljanin* od 8. marta 2012. godine, str. 27091–27092.

175 Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Stanišić i Župljanin* od 27. marta 2013. godine, par. 754.

176 Stojan Župljanin je presudom Žalbenog veća MKSJ 2016. godine oglašen krivim za zločine protiv čovečnosti i kršenja zakona i običaja ratovanja počinjenih na teritoriji pod kontrolom CJB Banja Luka i osuđen je na 22 godine zatvora.

177 Svedočenje Tomislava Kovača pred MKSJ u predmetu *Stanišić i Župljanin* od 7. marta 2012. godine, str. 27044; Svedočenje Tomislava Kovača pred MKSJ u predmetu *Stanišić i Župljanin* od 8. marta 2012. godine, str. 27103–27105.

Prijedor, broj zatočenika u njima i uslove zatočenja.¹⁷⁸ Nakon ubistva najmanje 200 zatočenika iz logora „Trnopolje” na lokalitetu Korićanske stijene na planini Vlašić, koji su počinili pripadnici Interventnog voda iz sastava SJB Prijedor, Stanišić je krajem avgusta 1992. godine naredio da se o tom zločinu sprovede istraga i kazne odgovorni.¹⁷⁹ Drljača je izbegao da sprovede istragu poslavši policajce koji su učestvovali u ubistvima na ratište u Han Pijesku.¹⁸⁰

Pet dana nakon što su pripadnici Specijalne jedinice „Sokolac” i drugih jedinica policije ubili 22 civila u naselju Balatun u Bijeljini¹⁸¹, Tomislav Kovač je u ime MUP-a RS izdao saopštenje da je istraga u toku, ali da policija ne raspolaže pouzdanim podacima o broju nestalih i nastradalih, niti broju počinilaca i njihovim motivima, ali „da se ovaj događaj može dovesti u vezu sa masakrom Srba počinjenim istog dana u Milićima”. U saopštenju su, takođe, odbačene optužbe na račun Specijalne jedinice MUP RS.¹⁸² Dana 3. oktobra 1992. godine održan je Stručni kolegijum ministarstva unutrašnjih poslova, tokom kojeg je pomoćnik ministra Tomislav Kovač izvestio prisutne o „bezbednosnoj situaciji na području Bijeljine”.¹⁸³ Ipak, prilikom davanja iskaza u sklopu istrage Okružnog tužilaštva u Bijeljini 2005. godine Kovač je izjavio da nije ništa preduzeo u svrhu pronalaženja počinilaca tog zločina, jer nije dobio ni zahtev ni informaciju na osnovu koje bi pokrenuo istragu.¹⁸⁴

Po nalogu Tomislava Kovača od 16. novembra 1992. godine formirana je ekipa policijskih operativaca kako bi ispitali okolnost hapšenja načelnika SJB Bosanski Šamac Stevana Todorovića koje su sprovedli pripadnici Vojne bezbednosti Istočno-bosanskog korpusa VRS nekoliko dana ranije.¹⁸⁵ U izveštaju se navodi da je do hapšenja došlo zbog počinjenih pljački, krađe službenih vozila i oružja uz prećutnu

178 Izveštaj o radu Stanice javne bezbednosti Prijedor za poslednjih 9 meseci 1992. godine od januara 1993. godine, dok. pred. br. P00689, *Stanišić i Župljanin*, str. 4; Izveštaj o radu SJB Prijedor za prvo polugodište 1992. godine od juna 1992. godine, dok. pred. br. P00657, *Stanišić i Župljanin*, str. 6; Izveštaj SJB Prijedor o prihvatnim centrima na području opštine Prijedor od avgusta 1992. godine, dok. pred. br. P00672, *Stanišić i Župljanin*, str. 3–6.

179 Depeša MUP RS od 31. avgusta 1992. godine, dok. pred. br. D01881, *Karadžić*; Depeša CJB Banja Luka od 11. septembra 1992. godine, dok. pred. br. P00812, *Stanišić i Župljanin*.

180 Depeša SJB Prijedor upućena CJB Banja Luka od 14. septembra 1992. godine, dok. pred. br. P00682, *Stanišić i Župljanin*.

181 U noći između 24. i 25. septembra 1992. godine, pripadnici Specijalnog voda MUP RS, interventnog voda SJB Bijeljina i drugih policijskih jedinica, pod vođstvom Duška Malovića, sprovedli su akciju u naselju Bukreš, tokom koje su iz kuća izveli članove porodica Sarajlić, Sejmenović i Malagić pod izgovorom razmene. U blizini reke Drine, u naselju Balatun, policajci su potom streljali 22 civila, među kojima je bilo šestoro dece i devet žena, a njihova tela bacili u reku. Posmrtni ostaci većine žrtava pronađeni su godinama kasnije u masovnim i pojedinačnim grobnicama u Srbiji, dok se za troje i dalje traga.

182 Saopštenje Tomislava Kovača je usledilo kao reakcija na objavu Srpske radikalne stranke severoistočne Bosne emitovane dva dana ranije na Radiju SIM u kojoj su za ubistva porodica iz naselja Bukreš optuženi pripadnici Specijalne jedinice MUP RS. Kovač je u saopštenju osudio čin SRS zbog narušavanja ugleda „srpskoj državi i srpskoj politici”. Jusuf Trbić, *„Majstori mraka, I deo”*, Kujundžić, Lukavac, 2007, str. 240–241; Krivični dosije Okružnog tužilaštva u Bijeljini u vezi s ubistvom članova porodica Sarajlić, Sejmenović i Malagić od 4. novembra 2004. godine, dok. pred. br. P01543, *Stanišić i Župljanin*, str. 9–10, 38, 59.

183 Zapisnik sa proširene sednice Stručnog kolegijuma ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske od 3. oktobra 1992. godine, dok. pred. br. 1D00510, *Stanišić i Župljanin*, str. 2–4.

184 Zapisnik o prikupljanju izjave od Tomislava Kovača od strane SJB Zvornik od 13. aprila 2005. godine, dok. pred. br. P02460, *Stanišić i Župljanin*, str. 3.

185 MUP RS Bijeljina, Informacija o stanju u SJB Bosanski Šamac, hapšenju načelnika SJB od vojnih organa i zatvaranju koridora „Krajina – SRJ” od 19. novembra 1992. godine, dok. pred. br. P00406, *Stanišić i Župljanin*, str. 1, 4; Rešenje o pritvaranju Stevana Todorovića od 13. novembra 1992. godine, dok. pred. br. 1D00514, *Stanišić i Župljanin*.

saglasnost Todorovića, kao i zbog toga što je načelnik od samog formiranja „zapustio rad” i onemogućio funkcionisanje stanice.¹⁸⁶ Načelnik CJB Doboj, Andrija Bjelošević tražio je 25. novembra 1992. godine od ministra unutrašnjih poslova da se Stevan Todorović smeni sa dužnosti načelnika SJB Bosanski Šamac usled „učestalih i grubih narušavanja vršenja dužnosti”.¹⁸⁷

Dva dana kasnije, koordinaciju rada u SJB Bosanski Šamac je, po naređenju Tomislava Kovača, preuzela radna grupa MUP RS u kojoj su bili Goran Sarić, inspektor u Upravi milicije, Ostoja Minić, inspektor u Upravi za kriminalitet, i Mirko Blaženović, načelnik odeljenja milicije u CJB Doboj.¹⁸⁸ Ova grupa je formirana sa zadatkom „stavljanja u funkciju SJB Bosanski Šamac po liniji rada” i utvrđivanja krivične odgovornosti zaposlenih u SJB. Nepunih deset dana kasnije, doneli su zaključak da među zaposlenima u SJB Bosanski Šamac nema elemenata za pokretanje krivičnih postupaka, ali da je stanica bila zapuštena u radu.¹⁸⁹ Stevan Todorović je, uprkos tome, ostao na poziciji načelnika SJB Bosanski Šamac najranije do kraja 1993. godine, dok je u MUP RS ostao do maja 1996. godine kada mu je radni odnos prekinut sporazumnim rešenjem.¹⁹⁰ Todorović je 2001. godine pred MKSJ priznao krivicu za zločine počinjene u opštini Bosanski Šamac i osuđen je za zločine protiv čovečnosti na zatvorsku kaznu od 10 godina.

U novembru 1993. godine, po ukazu predsednika republike, dodeljena su visoka odlikovanja radnicima MUP RS, između ostalih i Tomislavu Kovaču, koji je bio vršilac funkcije ministra unutrašnjih poslova, potom i Simi Drljači, koji je obavljao funkciju savetnika ministra, kao i Malku Koromanu, Stojanu Župljaninu, Stevanu Todoroviću, i drugima.¹⁹¹ U oktobru 1995. godine, Kovač je vanredno unapredio Simu Drljaču, načelnika SJB Prijedor, u čin pukovnika.¹⁹² Tužilaštvo MKSJ je 1997. godine podiglo optužnicu protiv Sime Drljače za zločine počinjene nad Bošnjacima i Hrvatima u Prijedoru.¹⁹³

35

186 MUP RS Bijeljina, Informacija o stanju u SJB Bosanski Šamac, hapšenju načelnika SJB od vojnih organa i zatvaranju koridora “Krajina – SRJ”, od 19. novembra 1992. godine, dok. pred. br. P00406, *Stanišić i Župljanin*, str. 7–8.

187 Depeša CJB Doboj upućena MUP RS od 25. novembra 1992. godine, dok. pred. br. 1D00518, *Stanišić i Župljanin*.

188 Depeša MUP RS upućena CJB Doboj od 27. novembra 1992. godine, dok. pred. br. P00407, *Stanišić i Župljanin*.

189 MUP RS, Uprava za sprečavanje kriminaliteta, Informacija o radu u SJB Šamac, nakon stanja koje je konstatovano Informacijom od 19. 11. 1992. g. od 9. decembra 1992. godine, dok. pred. br. P00408, *Stanišić i Župljanin*, str. 1–3.

190 Pravnosnažna presuda MKSJ u predmetu *Todorović* od 31. jula 2001. godine, par. 60; Svedočenje zaštićenog svedoka ST-121 pred MKSJ u predmetu *Stanišić i Župljanin* od 24. novembra 2009. godine, str. 3727–3728; Rešenje MUP RS o retroaktivnom privremenom imenovanju Stevana Todorovića na mesto načelnika SJB Bosanski Šamac od 3. juna 1993. godine, dok. pred. br. P02438, *Stanišić i Župljanin*; Rešenje MUP RS o sporazumnom prestanku radnog odnosa sa Stevanom Todorovićem od 10. decembra 1996. godine, dok. pred. br. P02443, *Stanišić i Župljanin*.

191 Ukaz o dodeli odlikovanja, dok. pred. br. P00732, *Stanišić i Župljanin*, str. 1–2, 8.

192 Izvod iz personalnog dosijea Sime Drljače iz MUP RS, dok. pred. br. P02462, *Stanišić i Župljanin*, str. 13.

193 Optužnica Tužilaštva MKSJ u predmetu *Drljača and Kovačević*, dostupno na: https://www.icty.org/x/cases/milan_kovacevic/ind/bcs/kovacevic_970313_indictment_bcs.pdf; Simo Drljača je ubijen prilikom hapšenja u julu 1997. godine, videti u: Sense, „Drljača – Gospodar života i smrti”, 2. mart 2000. godine, dostupno na: <https://arhiva.sensecenter.org/vijesti.php?aid=6349>.

Učešće jedinica MUP RS u izvršenju genocida u Srebrenici

U aprilu 1993. godine, nakon što se u Srebrenici okupilo više hiljada bosanskih Muslimana koji su bežeći od vojnih dejstava srpske vojske i policije tu pronašli utočište, Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija je Rezolucijom 819 proglasio enklavu Srebrenica zaštićenom zonom.¹⁹⁴ Do početka 1995. godine, u enklavu Srebrenica je izbeglo više od 40.000 bosanskih Muslimana, većinom civila.¹⁹⁵

Komandant Drinskog korpusa VRS, general-major Milenko Živanović je 2. jula 1995. godine uputio podređenim jedinicama više naređenja u kojima je predstavio plan operacije „Krivaja 95”, koji je podrazumevao i „eliminisanje enklava”.¹⁹⁶

Vojska Republike Srpske otpočela je napad na Srebrenicu granatiranjem rano ujutro, 6. jula 1995. godine, a enklava je zauzeta 11. jula 1995. godine.¹⁹⁷ Izbeglice iz enklave Srebrenica, većinom žene, deca i starije stanovništvo, iz straha su se uputile ka bazi UNPROFOR-a u Potočarima, gde se do 12. jula 1995. godine okupilo između 25.000 i 30.000 civila.¹⁹⁸

Tokom operacije „Krivaja 95” između jedinica MUP i komande VRS uspostavljena je saradnja i koordinacija; međutim, „nije postojala tesna apsolutna i isključiva kontrola VRS nad jedinicama MUP”.¹⁹⁹

Upućivanje jedinica MUP RS u rejon Srebrenice

Dana 6. jula 1995. godine, Tomislav Kovač je, u svojstvu komandanta Štaba policijskih snaga, informisao CJB Sarajevo i Štab policijskih snaga Vogošća da je ofanziva na enklavu Srebrenica u toku.²⁰⁰

Dva dana kasnije, 8. jula 1995. godine, komandant Drinskog korpusa VRS Milenko Živanović tražio je od Glavnog štaba VRS da se preko MUP RS obezbedi „angažovanje snaga MUP iz Zvornika /njihove prve čete/ koja bi bila u rezervi 1. Bpbr i u gotovosti za intervenciju na ugroženom pravcu”.²⁰¹ Tomislav

194 Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija, Rezolucija 819 od 16. aprila 1993. godine, dok. pred. br. P00021, *Mladić*.

195 Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Karadžić* od 24. marta 2016. godine, par. 4987.

196 Pripremno naređenje Op. br. 1, komande Drinskog korpusa od 2. jula 1995. godine, dok. pred. br. 5DP00106, *Popović i dr.*; Zapovest za aktivna borbeno dejstva Op. br. 1, komande Drinskog korpusa od 2. jula 1995. godine, dok. pred. br. P00107, *Popović i dr.*, str. 2.

197 Izveštaj Štaba policijskih snaga Pale od 6. jula 1995. godine, dok. pred. br. P06421, *Karadžić*; UNMO izveštaj od 6. jula 1995. godine, dok. pred. br. P04143, *Karadžić*, str. 1, 3; Vanredni borbeni izveštaj komande Drinskog korpusa od 10. jula 1995. godine, dok. pred. br. P00591, *Tolimir*; Vanredni borbeni izveštaj Drinskog korpusa od 11. jula 1995. godine, dok. pred. br. D01044, *Mladić*.

198 Izveštaj Specijalne brigade policije MUP RS od 13. jula 1995. godine, dok. pred. br. P02987, *Karadžić*; Izveštaj komande Drinskog korpusa od 12. jula 1995. godine, dok. pred. br. P04388, *Karadžić*.

199 Prvostepena presuda Suda BiH u predmetu *Jević i dr.* od 25. maja 2012. godine, par. 220–222.

200 Izveštaj Štaba policijskih snaga – Pale, MUP RS broj 56/95 od 6. jula 1995. godine, dok. pred. br. P06421, *Karadžić*.

201 Redovni borbeni izveštaj Drinskog korpusa VRS od 8. jula 1995. godine, dok. pred. br. P04930, *Karadžić*, str. 2.

Kovač se sastao sa Karadžićem 9. jula 1995. godine, kada je Karadžić od njega zatražio da snage policije pošalje u Srebrenicu.²⁰²

U svojstvu komandanta Štaba za komandovanje policijskih snaga Pale²⁰³ i zamenika ministra policije²⁰⁴, Tomislav Kovač je, 10. jula 1995. godine, naredio da se deo snaga MUP RS, koje su do tada učestvovala na sarajevskom ratištu, izdvoji i kao samostalna jedinica uputi u rejon Srebrenice, konkretno u opštinu Bratunac. Novoformiranu samostalnu jedinicu MUP činili su Drugi odred SBP iz Šekovića, prva četa PJP iz CJB Zvornik, Mešovita četa združenih snaga MUP RSK, Srbije i RS, i prva četa iz Centra za obuku na Jahorini. Za komandanta ove jedinice Kovač je imenovao Ljubomira Borovčanina.²⁰⁵ Borovčanin je u narednim danima o aktivnostima na terenu izveštavao isključivo Štab komande policijskih snaga i Ministarstvo unutrašnjih poslova, odnosno direktno Tomislava Kovača.²⁰⁶

Izvršavajući Kovačevo naređenje, pripadnici Drugog odreda SBP iz Šekovića, pod komandom Rada Čuturića, zatim prve čete PJP iz CJB Zvornik, pod komandom Radomira Pantića, i prve čete iz Centra za obuku na Jahorini, koju je predvodio Mendeljev Đurić, pristizali su u Bratunac od kasnog popodneva 11. jula i tokom noći 12. jula 1995. godine.²⁰⁷ Po dolasku u Bratunac, ove jedinice MUP RS su bile stacionirane u osnovnoj školi u mestu Bjelovac.²⁰⁸

Pripadnici Drugog odreda SBP Šekovići nosili su zelene maskirne kombinezone sa amblemom SBP na levoj nadlaktici. Jedinica je raspolagala sa dva tenka, trocevnim protivavionskim topom, minobacačima i vozilom tipa „praga”.²⁰⁹

37

202 Izjava svedoka Tomislava Kovača data MKSJ od 28. oktobra 2013. godine, dok. pred. br. D03960, *Karadžić*, par. 110–112; Svedočenje Tomislava Kovača pred MKSJ u predmetu *Karadžić* od 31. oktobra 2013. godine, str. 42720–42722.

203 Štab za komandovanje policijskih snaga Pale, kojim je komandovao Tomislav Kovač, formiran je 19. juna 1995. godine, sa sedištem u objektu „Tron” na Palama. Videti u: Obaveštenje Ministarstva unutrašnjih poslova broj K/P-1-307/95 od 19. juna 1995. godine, dok. pred. br. 4D00140, *Popović i dr.*

204 Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske u julu 1995. godine nije imalo ministra, dok je funkciju zamenika ministra od jula 1994. godine obavljao Tomislav Kovač. Ministar unutrašnjih poslova RS Živko Rakić, koji je na toj poziciji bio od oktobra 1994. godine, razrešen je dužnosti na sopstveni zahtev 24. maja 1995. godine, usled odlaska u penziju; videti u: Tonski zapis sa III vanredne sednice Narodne skupštine Republike Srpske od 23. i 24. maja 1995. godine, dostupno na: <https://srebrenicamemorial.org/app/tg/transkripti-genocida.html>; Izjava svedoka Tomislava Kovača data MKSJ od 28. oktobra 2013. godine, dok. pred. br. D03960, *Karadžić*, par. 5; Svedočenje Tomislava Kovača pred MKSJ u predmetu *Karadžić* od 31. oktobra 2013. godine, str. 42715.

205 Naređenje Kabineta ministra MUP RS od 10. jula 1995. godine, dok. pred. br. P03535, *Stanišić i Simatović*; Izveštaj o borbenom angažovanju snaga SBP i ostalih policijskih snaga u operaciji „Srebrenica 95” u vremenu od 11. 7. do 21. 7. 1995. godine od 5. septembra 1995. godine, dok. pred. br. 4D00510, *Popović i dr.*, str. 1.

206 Videti npr. Izveštaj Specijalne brigade policije MUP RS od 13. jula 1995. godine, dok. pred. br. P02987, *Karadžić*; Razgovor koji je Tužilaštvo MKSJ obavilo sa Ljubomirom Borovčaninom od 11. i 12. marta 2002. godine, dok. pred. br. P02235.B, *Tolimir*, str. 62–65.

207 Revidirani transkripti razgovora Tužilaštva MKSJ sa Ljubomirom Borovčaninom od 11. i 12. marta 2002. godine, dok. pred. br. P02235.B, *Tolimir*, str. 5; Svedočenje zaštićenog svedoka PW-160 pred MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 9. marta 2007. godine, str. 8575–8576.

208 Svedočenje Predraga Čelića pred MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 28. juna 2007. godine, str. 13464.

209 Svedočenje Predraga Čelića pred MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 28. juna 2007. godine, str. 13461–13462; Svedočenje Milenka Pepića pred MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 9. jula 2007. godine, str. 13541–13542.

Pripadnici Centra za obuku Jahorina imali su maskirne uniforme i svetloplave pancire, te nisu nosili amblem niti obeležja brigade specijalne policije ili MUP RS. Od naoružanja su imali automatske puške i bojevu municiju, dok su neki pripadnici nosili i bombe.²¹⁰

Po dolasku u Bratunac, nekoliko pripadnika Specijalne brigade policije je 11. jula 1995. godine predveče, uz pomoć lokalnih policajaca, izvršilo izviđanje prilaza Srebrenici, baze UNPROFOR-a i područja Potočara, gde su videli da se okupio veliki broj civila, o čemu su izvestili i nadređenog Borovčanina.²¹¹ Iste večeri, Borovčanin je naredio jedinicama policije da se odmah ujutru upute u Potočare.²¹²

Oko 5.30 časova ujutro, 12. jula 1995. godine, jedinice policije (1. četa PJP iz CJB Zvornik, mešovita četa MUP Janja i četa iz Centra za obuku na Jahorini, koju su predvodili Duško Jević i komandir čete Mendeljev Đurić), sa pripadnicima VRS, zauzeli su posmatrački položaj UN na Žutom mostu.²¹³ Pripadnicima Holandskog bataljona koje su se zatekli na mostu oduzeli su šlemove, opremu, oružje i jedan oklopni transporter, dok su nekoliko vojnika UN pritvorili do kasnih večernjih sati.²¹⁴ Istovremeno, pripadnici Drugog odreda SBP Šekovići vršili su pretres terena na potezu od Žutog mosta ka bazi u Potočarima.²¹⁵ U pretresu terena, koji je podrazumevao i pretres muslimanskih kuća, u rejonu sela Budak i iza baze UN na putnom pravcu Bratunac–Srebrenica učestvovali su i neki pripadnici prve čete Centra za obuku Jahorina.²¹⁶ Prilikom pretresa, Nedeljko Milidragović, pripadnik Centra za obuku Jahorina, ubio je nepokretnog starca ubacivši bombu kroz prozor kuće u kojoj ga je zatekao.²¹⁷

Prema izveštaju Specijalne brigade policije, jedinice MUP RS preuzele su kontrolu nad bazom UNPROFOR-a u Potočarima 12. jula 1995. godine oko 13 časova.²¹⁸ O ulasku snaga policije u Potočare „bez borbe” izvestio je i Vujadin Popović, načelnik bezbednosti u Drinskom korpusu.²¹⁹

210 Svedočenje zaštićenog svedoka S-126 pred Sudom BiH u predmetu *Jević i dr.* od 21. oktobra 2010. godine.

211 Svedočenje zaštićenog svedoka PW-160 pred MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 9. marta 2007. godine, str. 8579–8580.

212 Svedočenje zaštićenog svedoka PW-160 pred MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 9. marta 2007. godine, str. 8580; Svedočenje Mendeljeva Đurića pred MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 2. maja 2007. godine, str. 10804.

213 Izveštaj o borbenom angažovanju snaga SBP i ostalih policijskih snaga u operaciji „Srebrenica 95” u vremenu od 11. 7. do 21. 7. 1995. godine od 5. septembra 1995. godine, dok. pred. br. 4D00510, *Popović i dr.*, str. 2; Izveštaj Specijalne brigade policije MUP RS od 13. jula 1995. godine, dok. pred. br. P02987, *Karadžić*, str. 1; Izjava svedoka Rodžera Patelskog data MKSJ od 30. novembra 2011. godine, dok. pred. br. P04173, *Karadžić*, par. 13–17.

214 Izjava svedoka Rodžera Patelskog data MKSJ od 30. novembra 2011. godine, dok. pred. br. P04173, *Karadžić*, par. 14.

215 Svedočenje Milenka Pepića pred MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 9. jula 2007. godine, str. 13545–13549.

216 Prvostepena presuda Suda BiH u predmetu *Jević i dr.* od 25. maja 2012. godine, par. 326.

217 Prvostepena presuda Suda BiH u predmetu *Jević i dr.* od 25. maja 2012. godine, par. 343–346.

218 Izveštaj Specijalne brigade policije MUP RS od 13. jula 1995. godine, dok. pred. br. P02987, *Karadžić*, str. 1; Izveštaj Drinskog korpusa VRS od 12. jula 1995. godine, dok. pred. br. P01510, *Mladić*, str. 1.

219 Izveštaj IKM Drinskog korpusa Bratunac upućen GŠ VRS i Odeljenju bezbednosti Drinskog korpusa od 12. jula 1995. godine, dok. pred. br. P01510, *Mladić*, str. 1.

U međuvremenu, a na osnovu naredbe predsednika Republike Srpske, Tomislav Kovač je 12. jula 1995. godine naredio načelniku CJB Zvornik, Dragomiru Vasiću da se odmah po zauzimanju enklave Srebrenica u njoj formira stanica javne bezbednosti.²²⁰ U Srebrenicu je istog dana upućena Druga četa PJP Zvornik radi uspostavljanja kontrole u gradu i obavljanja osnovnih policijskih poslova.²²¹

Po naređenju Tomislava Kovača, iz Centra za uzgoj i dresuru službenih pasa MUP RS su rano ujutro 12. jula 1995. godine u Srebrenicu pristigli svi raspoloživi vođači sa psima.²²² Ova jedinica bila je angažovana prilikom ukrcavanja civila u autobuse tokom proterivanja iz baze u Potočarima i potom na obezbeđivanju putne komunikacije Konjević Polje – Bratunac.

Dan kasnije, 13. jula 1995. godine, Kovač je na područje Zvornika uputio jednu četu iz sastava PJP Bijeljina, Prvu četu PJP Doboj i deo snaga Specijalnog odreda policije Doboj jer su, prema izveštaju Dragomira Vasića, jedinice MUP u šumama kod Konjević Polja blokirale više hiljada bosanskih Muslimana.²²³

Prisilno premeštanje stanovništva

U Potočarima se do 12. jula 1995. godine okupilo između 25.000 i 30.000 bosanskih Muslimana, od kojih su njih oko pet posto bili vojno sposobni muškarci.²²⁴ Pripadnici više jedinica MUP RS učestvovali su u odvajanju i zatočenju muškaraca iz baze u Potočarima, kao i u prisilnom premeštanju civila.²²⁵

Dragomir Vasić, načelnik CJB Zvornik, 12. jula u hotelu „Fontana” prisustvovao je trećem sastanku između komandanta Glavnog štaba VRS Ratka Mladića i drugih predstavnika VRS i MUP RS, bosanskih Muslimana okupljenih u Potočarima i predstavnika UNPROFOR-a, kada je pod prisilom srpske strane potpisana izjava o „dogovoru o evakuaciji civila”, odnosno iseljavanju muslimanskog stanovništva.²²⁶ Vasić je istog dana o sastanku detaljno izvestio Kabinet ministra MUP RS.²²⁷

39

220 Naredba Kabineta ministra MUP RS od 12. jula 1995. godine, dok. pred. br. P02995, *Karadžić*, str. 2; Naredba Predsednika RS str. pov. broj 01-1341/95 od 11. jula 1995. godine, dok. pred. br. P07216, *Mladić*.

221 Izveštaj o borbenom angažovanju snaga SBP i ostalih policijskih snaga u operaciji „Srebrenica 95” u vremenu od 11. 7. do 21. 7. 1995. godine od 5. septembra 1995. godine, dok. pred. br. 4D00510, *Popović i dr.*, str. 2–3; Izveštaj CJB Zvornik od 15. jula 1995. godine, dok. pred. br. P00316, *Karadžić*; Depeša CJB Zvornik broj 277/95 od 12. jula 1995. godine, dok. pred. br. P02996, *Karadžić*.

222 Naređenje Štaba policijskih snaga MUP RS od 12. jula 1995. godine, dok. pred. br. P04934, *Karadžić*.

223 Izveštaj CJB Zvornik od 13. jula 1995. godine, dok. pred. br. P04942, *Karadžić*; Naređenje Kabineta ministra MUP RS, br. 413/95 od 13. jula 1995. godine, dok. pred. br. P05146, *Karadžić*; Naređenje Kabineta ministra MUP RS, br. 414/95 od 13. jula 1995. godine, dok. pred. br. 4D00393, *Popović i dr.*

224 Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Mladić* od 22. novembra 2017. godine, par. 2453.

225 Izveštaj SBP MUP RS od 13. jula 1995. godine, dok. pred. br. P02117, *Mladić*, str. 1; Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 10. juna 2010. godine, par. 341–342.

226 Depeša br. 278/95 CJB Zvornik od 12. jula 1995. godine, dok. pred. br. P02111, *Mladić*, str. 2; Depeša br. 277/95 CJB Zvornik od 12. jula 1995. godine, dok. pred. br. P02996, *Karadžić*, tačka 5; Izjava predstavnika civilnih vlasti enklave Srebrenica u vezi sa realizacijom dogovora o evakuaciji civilnog stanovništva iz enklave od 17. jula 1995. godine, dok. pred. br. P00453, *Popović i dr.*, str. 1.

227 Depeša br. 278/95 CJB Zvornik od 12. jula 1995. godine, dok. pred. br. P02111, *Mladić*, str. 1–2.

Prisilno premeštanje civila iz baze UNPROFOR-a u Potočarima sprovodili su pripadnici MUP i VRS 12. i 13. jula 1995. godine. Bili su angažovani pripadnici Prve čete regruta iz Centra za obuku na Jahorini, sa komandirskom Mendeljevom Đurićem i komandantom Duškom Jevićem, Drugog odreda SBP iz Šekovića, SJB Bratunac, četa MUP RS sa psima, kao i više jedinica VRS kojima je rukovodio Momir Nikolić.²²⁸

Pripadnici MUP i VRS su u autobuse ukrcavali žene, decu i starije osobe, dok su muškarce, među kojima je bilo maloletnika starih 12 godina, odvajali od porodica i zatvarali u pripremljene objekte u blizini baze UNPROFOR-a u Potočarima, između ostalih, u objekat poznat kao „Bijela kuća”.²²⁹ Mendeljev Đurić, komandir prve čete regruta iz Centra za obuku Jahorina, uveravao je vojne posmatrače UN u Potočarima da srpske snage popisuju muškarce i proveravaju da li su počinili ratne zločine. Međutim, na pitanje vojnika UN koji su na travnjaku ispred kuće pronašli bačene pasoše – kako će muškarci dokazati svoj identitet kada su im dokumenti oduzeti, Đurić je odgovorio da im ti pasoši neće više biti potrebni.²³⁰ Prema procenama pripadnika Holandskog bataljona, u „Bijeloj kući” je tokom 12. i 13. jula 1995. godine bilo zatočeno najmanje 300–400 muškaraca, koje su potom policija i vojska ukrcali u 10 do 15 autobusa i odvezli u školu „Vuk Karadžić” u Bratuncu, koja je korišćena kao privremeni zatočenički objekat.²³¹

Vojnici UN su tokom navodne evakuacije stanovništva iz Potočara registrovali ubistva i silovanja.²³²

Po dogovoru sa generalom Mladićem od 13. jula ujutro, transportovanje preostalih oko 15.000 civila iz Potočara prepušteno je pripadnicima policije.²³³

Nakon zauzimanja Srebrenice, pripadnici VRS su sredinom jula 1995. godine pokrenuli napad na enklavu Žepa, koji je rezultirao prisilnim premeštanjem više od 4000 stanovnika.²³⁴ Po naredbi Tomislava Kovača od 25. jula 1995. godine, pripadnici policije iz CJB Zvornik, CJB Sarajevo, SJB

228 Svedočenje Mendeljeva Đurića pred MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 2. maja 2007. godine, str. 10805–10810; Izjava o činjenicama i prihvatanju krivice Momira Nikolića pred MKSJ od 6. maja 2003. godine, dok. pred. br. C00001.B, *Popović i dr.*, par. 6; Izveštaj Drinskog korpusa VRS od 12. jula 1995. godine, dok. pred. br. P01510, *Mladić*, str. 1.

229 Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Krstić* od 2. avgusta 2001. godine, par. 53–59; Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 10. juna 2010. godine, par. 325–331; Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Karadžić* od 24. marta 2016. godine, par. 5109–5112.

230 Svedočenje Lenderta van Dajna pred MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 27. septembra 2006. godine, str. 2300–2306.

231 Svedočenje Johanesa Rutena pred MKSJ u predmetu *Krstić* od 5. aprila 2000. godine, str. 2149–2150; Svedočenje Pola Grunevegena pred MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 25. oktobra 2006. godine, str. 2973; Svedočenje Mileta Janjića pred MKSJ u predmetu *Blagojević i Jokić* od 24. maja 2004. godine, str. 9784–9787; Svedočenje Miladina Mladenovića pred Sudom BiH u predmetu *Jević i dr.* od 31. maja 2010. godine

232 Izjava svedoka Elka Kostera data MKSJ od 25. i 26. septembra 1995. godine, dok. pred. br. P00057.B, *Mladić*, str. 12; Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 10. juna 2010. godine, par. 359, 361; Prvostepena presuda Suda BiH u predmetu *Jević i dr.* od 25. maja 2012. godine, par. 461–465.

233 Izveštaj CJB Zvornik broj 283/95 od 13. jula 1995. godine, dok. pred. br. P04942, *Karadžić*; Svedočenje zaštićenog svedoka PW-160 pred MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 9. marta 2007. godine, str. 8607–8608.

234 Zapovest za napad na enklavu Žepa od 13. jula 1995. godine, dok. pred. br. P01225, *Tolimir*, str. 1–3.

Rogatica, SJB Sokolac, SJB Han Pijesak, SJB Pale su sa vojskom učestvovali u premeštanju civilnog stanovništva iz Žepe i obezbeđivali trasu kretanja.²³⁵

Napadi na kolonu

U okolini Srebrenice, u selima Šušnjari i Jagličići, 11. jula 1995. godine u večernjim satima, oko 15.000 muškaraca formiralo je kolonu i krenuli su da se domognu teritorije pod kontrolom Armije BiH. Kolonu su sačinjavali vojnici, civili i manji broj žena i dece.²³⁶

MUP RS i VRS su od 12. jula 1995. godine pratili kolonu bosanskih Muslimana iz Srebrenice i izveštavali o njenom kretanju.²³⁷

U poslepodnevnim časovima 12. jula 1995. godine, Ljubomir Borovčanin je uputio jedinice policije pod svojom komandom u rejon Konjević Polja i Sandića sa zadatkom da obezbeđuju delove puta Bratunac – Konjević Polje kako bi regulisali prevoz civila iz Potočara i sprečili kolonu iz Srebrenice da se probije ka Tuzli. Komandant Rade Čuturić uputio je ka Sandićima sva tri voda Drugog odreda Specijalne brigade policije Šekovići.²³⁸ Osim njih, na ovom delu puta bili su raspoređeni pripadnici Prve čete PJP iz sastava CJB Zvornik i Prve čete regruta iz Centra za obuku na Jahorini, koji su u pratnji imali pragu, dva tenka i oklopni transporter.²³⁹ Sutradan, 13. jula 1995. godine, na istu putnu komunikaciju raspoređeni su i pripadnici Pete čete PJP Zvornik i druga četa Centra za obuku na Jahorini pod komandom Neđe Ikonića.²⁴⁰

Tokom 12. i 13. jula 1995. godine, jedinice MUP RS i VRS su u pravcu kolone bosanskih Muslimana, sa putnog pravca Bratunac – Konjević Polje, postavljali zasede, otvarali vatru, bacali minobacačke

41

235 Naređenje MUP RS, broj 76/95 od 25. jula 1995. godine, dok. pred. br. P05142, *Karadžić*.

236 Svedočenje zaštićenog svedoka P pred MKSJ u predmetu *Krstić* od 14. aprila 2000. godine, str. 2943–2945; Svedočenje Mevludina Orića pred MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 28. avgusta 2006. godine, str. 871–873; Svedočenje zaštićenog svedoka PW-106 pred MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 15. novembra 2006. godine, str. 3950–3951, 3954–3955.

237 Izveštaj CJB Zvornik broj 281/95 od 12. jula 1995. godine, dok. pred. br. P0060, *Popović i dr.*; Vojni izveštaj Ljubomira Borovčanina za period od 10. do 20. jula 1995. godine, dok. pred. br. P04960, *Karadžić*, str. 2; Izveštaj Obaveštajnog odeljenja Drinskog korpusa od 12. jula 1995. godine, dok. pred. br. P05103, *Karadžić*, str. 1–2; Izveštaj RDB III uprave Sarajevo od 13. jula 1995. godine, dok. pred. br. P04943, *Karadžić*, str. 1.

238 Svedočenje Milenka Pepića pred MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 9. jula 2007. godine, str. 13549–13552; Svedočenje Predraga Čelića pred MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 28. juna 2007. godine, str. 13467–13471.

239 Izveštaj o borbenom angažovanju snaga SBP i ostalih policijskih snaga u operaciji „Srebrenica 95” u vremenu od 11. 7. do 21. 7. 1995. godine od 5. septembra 1995. godine, dok. pred. br. 4D00510, *Popović i dr.*, str. 2; Svedočenje zaštićenog svedoka PW-160 pred MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 9. marta 2007. godine, str. 8602–8603; Svedočenje Dobrisava Stanojevića pred MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 19. juna 2007. godine, str. 12880–12884; Svedočenje Žarka Zarića pred MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 9. oktobra 2008. godine, str. 26930–26931.

240 Izveštaj o borbenom angažovanju snaga SBP i ostalih policijskih snaga u operaciji „Srebrenica 95” u vremenu od 11. 7. do 21. 7. 1995. godine od 5. septembra 1995. godine, dok. pred. br. 4D00510, *Popović i dr.*, str. 2; Svedočenje zaštićenog svedoka PW-100 pred MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 5. septembra 2007. godine, str. 14821–14825; Svedočenje Mendeljeva Đurića pred MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 2. maja 2007. godine, str. 10813–10814, 10819, 10822–10825.

granate i ručne bombe.²⁴¹ U tim napadima je više bosanskih Muslimana ubijeno, neki su, da bi izbegli zarobljavanje, izvršili samoubistvo.²⁴² Osim direktnih napada, MUP i VRS su megafonima pozivali ljude iz kolone da se predaju uz obećanje da će u odnosu na njih biti poštovane Ženevske konvencije i da će potom biti razmenjeni.²⁴³ Takođe, pripadnici srpskih snaga su koristili opremu UNPROFOR-a koju su prethodno zaplenili kako bi privukli bosanske Muslimane da izađu iz šume i predaju se.²⁴⁴

Prevarama, pripadnici ovih jedinica zarobili su na stotine bosanskih Muslimana koji su im se duž puta predali.²⁴⁵

Oko 16 časova 12. jula 1995. godine, pripadnici MUP i VRS su u Konjević Polju zarobili četiri bosanska Muslimana, od kojih su dobili operativne informacije o kretanju kolone.²⁴⁶

Depešom CJB Zvornik od 13. jula 1995. godine načelnik Dragomir Vasić izvestio je rukovodstvo MUP-a o sastanku sa generalom Ratkom Mladićem na kojem je jedinicama policije dodeljen zadatak da blokiraju i likvidiraju oko „8.000 muslimanskih vojnika” koji se nalaze oko Konjević Polja.²⁴⁷

Tomislav Kovač i kabinet ministra MUP RS bili su upoznati sa kretanjem kolone i kroz depeše Drinskog korpusa i RDB Sarajevo, o čemu je Kovač dalje informisao i načelnika CJB Zvornik i Štab komande policijskih snaga u Bijeljini.²⁴⁸

Ljubomir Borovčanin je 13. jula 1995. godine izvestio Štab komande policijskih snaga na Palama da se do momenta izveštavanja jedinicama pod njegovom komandom koje su blokirale put Kravica – Konjević Polje predalo više od 1500 bosanskih Muslimana, dok je u borbama njih oko 200 ubijeno.²⁴⁹ U presretnutom razgovoru između neidentifikovanih pripadnika srpskih snaga, od 13. jula 1995. godine u 17.30 časova, javljeno je da je na tri lokacije zarobljeno ukupno oko 6000 bosanskih Muslimana.²⁵⁰ Te lokacije na kojima su jedinice MUP i VRS držale zarobljene muškarce bile su livada u Sandićima, raskrsnica u Konjević Polju i fudbalsko igralište u Novoj Kasabi.²⁵¹ Na livadi u Sandićima su pripadnici policije, četa regruta iz Centra za obuku Jahorina, Drugi odred SBP Šekovići i Prva četa PJP iz CJB Zvornik obezbeđivali zarobljene muškarce, njih oko 1000, i tom prilikom su ih pretresali oduzimajući

241 Svedočenje zaštićenog svedoka P-134 pred MKSJ u predmetu *Blagojević i Jokić* od 23. januara 2004. godine, str. 6517–6518, 6528; Depeša CJB Zvornik broj 12-6/08-508/95 od 14. jula 1995. godine, dok. pred. br. P04949, *Karadžić*.

242 Svedočenje Mevludina Orića pred MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 28. avgusta 2006. godine, str. 876.

243 Svedočenje Milenka Papića pred MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 9. jula 2007. godine, str. 13553–13554.

244 Svedočenje Envera Husića pred MKSJ u predmetu *Krstić* od 11. aprila 2000. godine, str. 2606–2612.

245 Ričard Batler, „Iskaz o vojnim događajima u Srebrenici (revizija) – Operacija *Krivaja 95*”, 1. novembar 2002. godine, dok. pred. br. P358b, *Blagojević i Jokić*, par. 6.24.

246 Izveštaj CJB Zvornik broj 281/95 od 12. jula 1995. godine, dok. pred. br. P00060, *Popović i dr.*; Izveštaj RDB Sarajevo MUP RS broj 05-1998/95 od 12. jula 1995. godine, dok. pred. br. P04939, *Karadžić*, str. 1.

247 Izveštaj CJB Zvornik broj 283/95 od 13. jula 1995. godine, dok. pred. br. P04942, *Karadžić*.

248 Depeša MUP RS broj K/P-416/95 od 13. jula 1995. godine, dok. pred. br. P05098, *Karadžić*.

249 Izveštaj Specijalne brigade policije MUP RS od 13. jula 1995. godine, dok. pred. br. P02987, *Karadžić*.

250 Presretnuti razgovor od 13. jula 1995. godine, dok. pred. br. P06704, *Karadžić*, str. 1, 4.

251 Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Karadžić* od 24. marta 2016. godine, par. 5166.

im novac i druge dragocenosti.²⁵² Pripadnici policije i vojske su istog dana zarobljenike sa sve tri lokacije autobusima prebacili i privremeno zatvorili u obližnje objekte u Bratuncu, dok su više stotina njih odveli u skladište u Kravici, gde su ih i pogubili.²⁵³

Od 14. jula 1995. godine, pripadnici vojne policije i civilne policije iz Zvornika učestvovali su u premeštanju zarobljenih bosanskih Muslimana iz opštine Bratunac u objekte u Zvorniku, uključujući osnovne škole u Grbavcima, Petkovcima, Ročeviću, Kuli, kao i Dom kulture u Pilici.²⁵⁴ U narednim danima, pripadnici vojske i vojne policije su iz ovih objekata izveli i ubili većinu zatočenih muškaraca.²⁵⁵

Tokom 15. i 16. jula 1995. godine, više jedinica PJP i SBP bilo je angažovano u okolini Zvornika zbog blokade terena i daljeg sprečavanja kolone bosanskih Muslimana iz Srebrenice da se probije ka Nezuku odnosno da produži prema Tuzli.²⁵⁶

Po naredbi Gorana Sarića, komandanta SBP, 17. jula 1995. godine formirane su dve borbene grupe, od kojih su u jednoj bili pripadnici V specijalnog odreda policije Doboj, obe čete Centra za obuku Jahorina i dve čete PJP, kako bi sa jedinicama VRS vršili pretres terena sa ciljem otkrivanja i uništenja preostalih muslimanskih grupa na putnom pravcu Milići–Drinjača, a potom oko Cerske. Druga borbena grupa, formirana takođe od jedinica policije, bila je zadužena za pravac Caparde–Zvornik.²⁵⁷

Od 17. jula do najranije 2. avgusta 1995. godine, snage srpske policije i vojske su detaljno pretresale bratunačko i zvorničko područje kako bi zaustavile preostale delove kolone bosanskih Muslimana.²⁵⁸

Učešće pripadnika MUP RS u streljanjima

U masovnim streljanjima bosanskih Muslimana iz Srebrenice koja su počela 13. jula 1995. godine i u kojima je ubijeno više od 8.000 muškaraca i dečaka, učestvovali su i pripadnici MUP RS.

252 Svedočenje Envera Husića pred MKSJ u predmetu *Krstić* od 11. aprila 2000. godine, str. 2618–2619; Depeša CJB Zvornik br. 282/95 od 13. jula 1995. godine, dok. pred. br. P00062, *Popović i dr.*; Depeša CJB Zvornik od 14. jula 1995. godine, dok. pred. br. P03112, *Popović i dr.*; Prvostepena presuda Suda BiH u predmetu *Jević i dr.* od 25. maja 2012. godine, par. 571–578.

253 Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Karadžić* od 24. marta 2016. godine, par. 5292; Izjava o činjenicama i prihvatanju krivice Momira Nikolića pred MKSJ od 6. maja 2003. godine, dok. pred. br. C00001.B, *Popović i dr.*, par. 9–10.

254 Svedočenje zaštićenog svedoka PW-142 pred MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 29. januara 2007. godine, str. 6446, 6449, 6475–6476; Intervju Tužilaštva MKSJ sa Dragomirom Vasićem od 10. i 11. juna 2003. godine, dok. pred. br. D16/3b, *Blagojević i Jokić*, str. 37–38.

255 Videti: Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 10. juna 2010. godine, par. 475–550.

256 Izveštaj CJB Zvornik od 15. jula 1995. godine, dok. pred. br. P00316, *Karadžić*; Vojni izveštaj Ljubomira Borovčanina za period od 10. do 20. jula 1995. godine, dok. pred. br. P04960, *Karadžić*, str. 3.

257 Naređenje Specijalne brigade policije od 17. jula 1995. godine, dok. pred. br. P01582, *Mladić*; Naređenje Glavnog štaba VRS od 17. jula 1995. godine, dok. pred. br. P01579, *Mladić*; Depeša CJB Zvornik od 17. jula 1995. godine, dok. pred. br. 4DP00064, *Popović i dr.*

258 Depeša CJB Zvornik od 19. jula 1995. godine, dok. pred. br. P04965, *Karadžić*; Izveštaj o borbenom angažovanju snaga SBP i ostalih policijskih snaga u operaciji „Srebrenica 95” u vremenu od 11. 7. do 21. 7. 1995. godine od 5. septembra 1995. godine, dok. pred. br. 4D00510, *Popović i dr.*, str. 4; Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Karadžić* od 24. marta 2016. godine, par. 5475.

U jutarnjim časovima, 13. jula 1995. godine četiri pripadnika MUP RS ili Vojne policije VRS, od kojih je najmanje jedan bio pripadnik SJB Bratunac, na obali reke Jadar streljali su 15 bosanskih Muslimana, od kojih je jedan bio dečak od 14 godina. Jedan muškarac je preživeo streljanje tako što se nakon ranjavanja bacio u reku, sa mesta streljanja se udaljio plutajući i pobegao.²⁵⁹ Oni su prethodno bili zarobljeni u blizini raskrsnice u Konjević Polju, odakle su ih pripadnici srpskih snaga autobusom odvezli do lokacije na kojoj su ih i pogubili. U Konjević Polju su u tom periodu bili stacionirani pripadnici 6. čete PJP Zvornik i SJB Bratunac, kao i Zvorničke brigade VRS.²⁶⁰

Na livadi u Sandićima, kasno poslepodne 13. jula 1995. godine, nakon što je većina zarobljenika transportovana u Kravicu ili Bratunac, nekoliko pripadnika Centra za obuku Jahorina, po usmenom naređenju zamenika komandira voda jedne čete policije po imenu Aleksa, streljalo je preostalih 10 do 15 bosanskih Muslimana.²⁶¹

Na prostoru duž puta koji vodi iz Nove Kasabe ka Konjević Polju, u blizini Cerske, približno 17. jula 1995. godine pripadnici, između ostalih, Specijalnih odreda policije i Posebnih jedinica policije MUP RS ubili su oko 150 bosanskih Muslimana, među kojima je bilo i maloletnih lica.²⁶² Posmrtni ostaci svih ubijenih muškaraca ekshumirani su sredinom 1996. godine iz masovne grobnice pronađene na mestu streljanja.²⁶³

Kravica 13–14. jul

44

Prema svedočenju Milenka Pepića, pripadnika 2. odreda SBP Šekovići, sva tri voda 2. odreda SBP Šekovići su 13. jula 1995. godine bila raspoređena u blizini skladišta zemljoradničke zadruge u Kravici.²⁶⁴ Rade Čuturić, komandant 2. odreda SBP Šekovići, obavestio je Pepića da će putem Bratunac – Konjević Polje velika grupa zarobljenika biti sprovedena od livade u Sandićima do skladišta u Kravici. Pepić je po naređenju komandanta zaustavio konvoj vozila kojim su srpske snage prevozile žene i decu iz Potočara ka teritoriji pod kontrolom Armije RBiH kako bi kolona zarobljenih muškaraca koju su sprovodili pripadnici policije mogla nesmetano da prođe.²⁶⁵ Prethodno je Borovčanin, obavešten da je

259 Svedočenje zaštićenog svedoka RM-314 pred MKSJ u predmetu *Mladić* od 8. maja 2013. godine, str. 10854–10864.

260 Svedočenje zaštićenog svedoka P-134 pred MKSJ u predmetu *Blagojević i Jokić* od 23. januara 2004. godine, str. 6517–6518, 6528; Izjava svedoka Mirka Perića data MKSJ od 1. jula 2013. godine, dok. pred. br. D03852, *Karadžić*, par. 13–15; Depesa CJB Zvornik broj 12-6/08-508/95 od 14. jula 1995. godine, dok. pred. br. P04949, *Karadžić*.

261 Izvesno se radi o Aleksi Golijanu, koga dva svedoka označavaju kao zamenika komandira voda; videti u: Prvostepena presuda Suda BiH u predmetu *Jević i dr.* od 25. maja 2012. godine, par. 677–678; Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 10. juna 2010. godine, par. 421–423.

262 Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Mladić* od 22. novembra 2017. godine, par. 2684.

263 Vilijam Hagland, „Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Cerska” od 15. juna 1998. godine, dok. pred. br. P01831.B, *Mladić*, str. 9, 40.

264 Skladište se nalazi na putnom pravcu Bratunac – Konjević Polje; videti u: Presuda Suda BiH u predmetu *Duško Jević i dr.* od 25. maja 2012. godine, par. 609; Svedočenje Milenka Pepića pred MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 9. jula 2007. godine, str. 13549–13550.

265 Svedočenje Milenka Pepića pred MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 9. jula 2007. godine, str. 13555–13557.

kolona zarobljenika sa livade u Sandićima u pokretu, naredio Čuturiću da obustavi saobraćaj na putu Bratunac – Konjević Polje.²⁶⁶

U skladište u Kravici, pripadnici MUP i VRS su u dva autobusa, a potom i pešice u koloni, doveli više stotina bosanskih Muslimana, koje su zatim zatvorili u dve odvojene prostorije.²⁶⁷

Stražari u Kravici bili su većinom pripadnici 2. odreda SBP Šekovići, iako je bilo i nekoliko vojnika iz Vojne policije Bratunačke brigade. Nosili su maskirne uniforme, svi su bili naoružani automatskim oružjem, a jedan od stražara je nosio šlem za oznakom UN.²⁶⁸

Pripadnici policije su započeli sa ubijanjem unutar skladišta, koristeći puškomitraljeze, automatske puške, kao i bombe koje su ubacivali među zatočenike kroz ulaz u skladište i kroz prozore. Sa pauzama, pucnjava je trajala čitave noći između 13. i 14. jula 1995. godine.²⁶⁹ Streljanje je opisao jedan od preživelih svedoka: „Dok sam bio u skladištu, oni su pucali iz svih mogućih oružja. Najpre su pucali iz pešadijskog naoružanja, automatskih pušaka. Onda bi prestali sa tim. Pucali bi nekih pola sata, zatim bi se malo odmorili, a onda bi počela nova runda pucanja, kroz prozor bi bacali ručne bombe i one su padale na oko dva do tri metra od mene. Mogao sam samo osetiti eksploziju, detonaciju, i od posljedica iste sam bio ranjen malim gelerom. Ljudi su počeli da vrište... bilo je strašno. Teško mi je to opisati. Tako nešto nisam video ni u bilo kojem filmu strave i užasa koji sam gledao. Trajalo je cijelu noć, uz kratke pauze.”²⁷⁰

U večernjim satima 13. jula 1995. godine, u skladište u Kravici pristigli su i pripadnici Prve čete Centra za obuku Jahorina, koji su od tog trenutka učestvovali u ubistvima pod nadzorom svojih nadređenih Duška Jevića i Mendeljeva Đurića.²⁷¹

Policajci su naknadno ubijali i zatočenike koji su preživeli pucnjavu i pokušali da pobjegnu, kao i one koji su bili ranjeni i molili pomoć.²⁷²

Rade Čuturić je 13. jula putem motorole javio Ljubomiru Borovčaninu da se u Kravici desila „šnala”, odnosno da je neko ranjen ili je poginuo.²⁷³ Borovčanin je, prema sopstvenom svedočenju izvestio svoje nadređene, Tomislava Kovača i Gorana Sarića da je „na putu između Sandića i Kravice” došlo

45

266 Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 10. juna 2010. godine, par. 1454.

267 Svedočenje zaštićenog svedoka PW-111 pred MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 7. februara 2007. godine, str. 6989–6990; Svedočenje zaštićenog svedoka PW-156 pred MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 8. februara 2007. godine, str. 7094–7095; Svedočenje Predraga Čelića pred MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 28. juna 2007. godine, str. 13477–13478.

268 Svedočenje zaštićenog svedoka PW-111 pred MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 7. februara 2007. godine, str. 6992.

269 Svedočenje zaštićenog svedoka PW-111 pred MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 7. februara 2007. godine, str. 6995–7001.

270 Svedočenje zaštićenog svedoka K pred MKSJ u predmetu *Krstić* od 10. aprila 2000. godine, str. 2524.

271 Prvostepena presuda Suda BiH u predmetu *Jević i dr.* od 25. maja 2012. godine, par. 687.

272 Svedočenje zaštićenog svedoka PW-156 pred MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 8. februara 2007. godine, str. 7095–7097.

273 Svedočenje Milenka Pepića pred MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 9. jula 2007. godine, str. 13560–13561.

do incidenta u kojem je poginuo ili je ubijen veći broj zarobljenih Muslimana.²⁷⁴ Tomislav Krstović, pripadnik Prve čete Centra za obuku Jahorina, svedočio je da je, u trenutku dok su pogubljenja i dalje trajala, video Tomislava Kovača ispred zemljoradničke zadruge u Kravici, ali da se on nije zadržavao već se samo pozdravio i autom produžio dalje.²⁷⁵

Pripadnici 2. odreda SBP Šekovići, Prve čete Centra za obuku Jahorina i drugih vojnih i policijskih jedinica su u skladištu u Kravici 13. i 14. jula 1995. godine ubili približno 1000 bosanskih Muslimana, među kojima je bilo i maloletnih dečaka i staraca.²⁷⁶

Od jutarnjih časova 14. jula do 16. jula 1995. godine, radnici komunalnih preduzeća i pripadnici Bratunačke i Zvorničke brigade VRS pokopavali su leševe ubijenih muškaraca u masovne grobnice koje su se nalazile u selima Glogova i Ravnice, u neposrednoj blizini skladišta u Kravici.²⁷⁷ Nekoliko meseci kasnije, u septembru ili oktobru iste godine, pripadnici policije, vojske i civilnih struktura su posmrtno ostatke premestili u sekundarne grobnice „Zeleni Jadar”, „Budak”, „Zalazje” i „Blječevo”.²⁷⁸

Trnovo – između 17. i 19. jula

U cilju pripreme operacije „Srebrenica”, kako bi se smanjilo prisustvo Armije RBiH na području bliže Srebrenici i Žepi, VRS je aktivirala front u zoni odgovornosti Sarajevsko-romanijskog korpusa na liniji Sarajevo–Trnovo. Od 24. juna u Trnovu su bile stacionirane policijske jedinice iz Srbije, „Kajman”, „Plavi” i jedinica „Škorpioni”, koje su borbene aktivnosti sprovodile pod komandom Gorana Sarića, komandanta Specijalne brigade policije MUP RS.²⁷⁹ Jedinicu „Škorpioni” vodio je Slobodan Medić. Deo jedinice je učestvovao u borbenim aktivnostima, a deo je bio u pripravnosti, smešten u napuštenim muslimanskim vikendicama u okolini Trnova.²⁸⁰

Prema zaključku sudskog veća MKSJ u predmetu Karadžić, tokom dejstva u Trnovu, između 17. i 19. juna, komandant Medić je naredio dvojici pripadnika „Škorpiona” da uzmu jedan autobus i jedan kamion TAM i da odu u Srebrenicu i pomognu u prevoženju zatočenih muškaraca, bosanskih

274 Razgovor koji je Tužilaštvo MKSJ obavilo sa Ljubomirom Borovčaninom od 11. i 12. marta 2002. godine, dok. pred. br. P02235.B, *Tolimir*, str. 62–65.

275 Prvostepena presuda Suda BiH u predmetu *Jević i dr.* od 25. maja 2012. godine, par. 657, 661.

276 Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Karadžić* od 24. marta 2016. godine, par. 5286; Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Mladić* od 22. novembra 2017. godine, par. 2707; Presuda Suda BiH u predmetu *Duško Ječić i dr.* od 25. maja 2012. godine, par. 613.

277 Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Karadžić* od 24. marta 2016. godine, par. 5248–5249; Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Mladić* od 22. novembra 2017. godine, par. 2700.

278 Dopunjeni rezime forenzičkog dokaznog materijala – ekshumacija grobnica i otkrivanje površinskih ostataka u vezi sa Srebrenicom, izveštaj Dušana Janca od 28. juna 2013. godine, dok. pred. br. P01987.B, *Mladić*, str. 14–16, 33–36, 44, 54–55; Svedočenje Dina Meninga pred MKSJ u predmetu *Karadžić* od 6. marta 2012. godine, str. 25830–25831.

279 Dolazak i angažovanje ovih i sličnih jedinica na ratište odobravali su vrhovni komandant oružanih snaga Republike Srpske i rukovodstvo Ministarstva unutrašnjih poslova na čijem se čelu tada nalazio Tomislav Kovač; videti: Depeša SJB Bratunac upućena CJB Zvornik od 24. juna 1995. godine, dok. pred. br. P02982, *Karadžić*; Svedočenje Tomislava Kovača pred Višim sudom u Beogradu – Odeljenje za ratne zločine u predmetu *Škorpioni* od 3. jula 2006. godine, str. 12; Svedočenje Kristijana Nilsena pred MKSJ u predmetu *Karadžić* od 7. jula 2011. godine str. 16315–16316.

280 Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Karadžić* od 24. marta 2016. godine, par. 5494.

Muslimana. „Škorpioni” su prevezli više grupa muškaraca, bosanskih Muslimana zarobljenih u Srebrenici. U jednom trenutku, „poslednj[a] grupa[a]” od šest muškaraca, dovedena je na komandno mesto „Škorpiona”. Medić je naredio da se ti muškarci ubiju. Slobodanu Stojkoviću, pripadniku „Škorpiona”, Medić je naredio da snimi pogubljenje.²⁸¹

Ta šestorica muškaraca su zatim odvezena u kamionu na jedno osamljeno mesto četiri–pet kilometara udaljeno od komandnog mesta. Dok su bili u kamionu, jedan pripadnik „Škorpiona” šutnuo je jednog od muškaraca u glavu. Muškarci, kojima su ruke bile vezane, izvedeni su iz autobusa i prisiljeni da legnu pored puta, dok su ih neki od osam pripadnika „Škorpiona” koji su se nalazili pored puta vredali. Muškarci, bosanski Muslimani, potom su odvedeni do jedne čistine u šumi, gde su se nalazile dve napuštene vikendice.

Četvorici muškaraca je naređeno da hodaju pravo jedan po jedan, a dvojica pripadnika „Škorpiona” ispalila su na njih više hitaca iz automatskih pušaka. Preostalu dvojicu muškaraca su odvezali i naredili im da odnesu mrtve u šumu. Zatim su tu dvojicu muškaraca naterali da legnu na pod u jednoj od napuštenih kuća, a iste osobe koje su streljale prvu četvoricu zatočenika ispalile su na njih više hitaca iz automatskih pušaka.²⁸²

Pripadnici „Škorpiona” osuđeni su pred Višim sudom u Beogradu i Županijskim sudom u Osijeku za ubistvo maloletnika Dina Salihovića (1979), Safeta Fejzića (1978) i Azmira Alispahića (1978), i Sidika Salkića (1959), Smaila Ibrahimovića (1960) i Juse Delića (1970), čiji su posmrtni ostaci ekshumirani 1999. godine iz grobnice u blizini mesta streljanja.²⁸³

47

Posmrtni ostaci te šestorice muškaraca ekshumirani su 1999. godine iz grobnice „Godinjske bare” kod Trnova i identifikovani su analizom DNK. Sva šestorica muškaraca vodila su se kao nestali ili mrtvi nakon pada Srebrenice.²⁸⁴

Veće je zaključilo da su nakon pada Srebrenice pripadnici „Škorpiona” ubili šestoricu muškaraca, bosanskih Muslimana iz Srebrenice, kod mesta Trnova.

Skrivanje zločina

Posmrtni ostaci žrtava koje su pripadnici MUP RS i VRS likvidirali u skladištu u Kravici, Orahovcu, na brani u Petkocima, Kozluku, na Vojnoj ekonomiji Branjevo i u Domu kulture u Pilici, a potom pokopali u masovne grobnice u Bratuncu i Zvorniku, najkasnije tokom septembra i oktobra 1995.

281 Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Karadžić* od 24. marta 2016. godine, par. 5494.

282 Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Karadžić* od 24. marta 2016. godine, par. 5495.

283 Fotodokumentacija sa ekshumacije obavljene u Godinjskim barama, Sektor kriminalističke policije MUP BiH od 18. maja 1999. godine, dok. pred. br. P02571, *Stanišić i Simatović*.

284 Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Karadžić* od 24. marta 2016. godine, par. 5497.

godine ekshumirani su i ponovo pokopani u udaljene grobnice (sekundarne grobnice) s ciljem prikrivanja dokaza o zločinima.²⁸⁵

Na teritoriji opštine Bratunac, počevši od septembra 1995. godine, policija, vojska i civilne strukture, uključujući više kompanija i autoprevoznika, prekopale su masovnu grobnicu u Glogovi i do kraja oktobra prebacili posmrtnu ostatke u grobnice (sekundarne) u Zelenom Jadru, Budaku, Blječevi i Zalazju.²⁸⁶ Pripadnici SJB Bratunac su sa vojnom policijom Bratunačke brigade obezbeđivali putni pravac između Bratunca i Konjević Polja, kao i Bratunca i Ljubovije, pritom preusmeravajući saobraćaj kako bi kamioni sa leševima mogli da prođu.²⁸⁷ Operacija je označavana kao „asanacija terena”, a zbog obima angažovanih ljudi i neophodne mehanizacije koja je korišćena ubrzo je prestala da bude tajna.²⁸⁸

Uloga Kovača u izvršenju genocida u Srebrenici

Tomislav Kovač je 10. jula 1995. godine naredio da se deo snaga MUP RS izdvoji i kao samostalna jedinica uputi u rejon Srebrenice, gde je u toku bila operacija „Krivaja 95”.²⁸⁹ Od 12. jula 1995. godine, uz Kovačevo znanje, pripadnici MUP RS su zajedno sa pripadnicima VRS učestvovali u prisilnom premeštanju civilnog stanovništva iz baze u Potočarima, odvajanju muškarca od svojih porodica, te zarobljavanju muškaraca iz kolone.²⁹⁰

U kabinetu predsednika Republike Srpske, Kovač se sastajao sa Karadžićem u više navrata, između ostalog 13, 14. i 15. jula 1995. godine, u vreme dok su pripadnici VRS i MUP RS vršili masovna streljanja bosanskih Muslimana iz enklave Srebrenica.²⁹¹ Kasno poslepodne, 13. jula 1995. godine, Kovač se sastao i sa generalom Mladićem u Vlasenici.²⁹² Nakon sastanka sa Mladićem, na putu ka hotelu Vidikovac u Zvorniku, koji je u tom periodu MUP koristio kao jedan od stožera, Kovač je u Konjević Polju video grupe zarobljenika i autobuse u kojima su bili smešteni zarobljenici iz Srebrenice.²⁹³

285 Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Karadžić* od 24. marta 2016. godine, par. 5513–5514.

286 Svedočenje Momira Nikolića pred MKSJ u predmetu *Karadžić* od 14. februara 2012. godine, str. 24688–24689; Izjava o činjenicama i prihvatanju krivice Momira Nikolića od 6. maja 2003. godine, dok. pred. br. C00001.B, *Popović i dr*, par. 13; Dopunjeni rezime forenzičkog dokaznog materijala - ekshumacija grobnica i otkrivanje površinskih ostataka u vezi sa Srebrenicom, izveštaj Dušana Janca od 28. juna 2013. godine, dok. pred. br. P01987.B, *Mladić*, str. 14–16, 33–36, 44, 54–55.

287 Svedočenje Momira Nikolića pred MKSJ u predmetu *Karadžić* od 14. februara 2012. godine, str. 24689.

288 Svedočenje Momira Nikolića pred MKSJ u predmetu *Karadžić* od 14. februara 2012. godine, str. 24688–24690; Knjiga sastanaka Bratunačke brigade VRS, zapis od 16. oktobra 1995. godine, dok. pred. br. P04391, *Karadžić*, str. 2.

289 Naredenje Kabineta ministra MUP RS od 10. jula 1995. godine, dok. pred. br. P03535, *Stanišić i Simatović*.

290 Depeša CJB Zvornik od 12. jula 1995. godine, dok. pred. br. P02111, *Mladić*, str. 2; Izveštaj CJB Zvornik od 13. jula 1995. godine, dok. pred. br. P04942, *Karadžić*; Izveštaj Specijalne brigade policije MUP RS od 13. jula 1995. godine, dok. pred. br. P02987, *Karadžić*.

291 Agenda sastanaka Radovana Karadžića za period od 2. januara do 25. decembra 1995. godine, dok. pred. br. P02242.E, *Karadžić*, str. 96–98; Izjava svedoka Tomislava Kovača data MKSJ od 28. oktobra 2013. godine, dok. pred. br. D03960, *Karadžić*, par. 117, 130; Svedočenje Tomislava Kovača pred MKSJ u predmetu *Karadžić* od 1. novembra 2013. godine, str. 42764–42767.

292 Svedočenje Tomislava Kovača pred MKSJ u predmetu *Karadžić* od 1. novembra 2013. godine, str. 42767–42770; Svedočenje Zvonka Bajagića pred MKSJ u predmetu *Karadžić* od 10. jula 2013. godine, str. 41161–41163.

293 Svedočenje Tomislava Kovača pred MKSJ u predmetu *Karadžić* od 1. novembra 2013. godine, str. 42772–42777; Izjava svedoka Tomislava Kovača data MKSJ od 28. oktobra 2013. godine, dok. pred. br. D03960, *Karadžić*, par. 119.

Pripadnici MUP i VRS su deo zarobljenika držanih u Konjević Polju sproveli do skladišta u Kravici, gde su ih iste noći pogubili, dok su deo odveli u zatočeničke objekte u opštini Zvornik, odakle su ih u narednim danima takođe sprovodili do mesta streljanja.

Sutradan, 14. jula 1995. godine oko podneva, Kovač se iz Zvornika uputio ka Bratuncu prošavši pritom pored zemljoradničke zadruge u selu Kravica, u kojoj su tokom prethodne noći vršena masovna streljanja bosanskih Muslimana i u toku je bilo pokopavanje posmrtnih ostataka u neposrednoj blizini skladišta. Svedočeći pred Višim sudom u Beogradu, Kovač je priznao da se toga dana oko 13 časova zaustavio pored skladišta, gde je razgovarao sa Nedeljkom Milidragovićem, komandirnom vođa iz prve čete regruta iz Jahorine, ali da nije video leševe niti operaciju pokopavanja.²⁹⁴ Nakon toga, Kovač se u Bratuncu sastao sa Ljubomirom Borovčaninom i Dragomirom Vasićem, sa kojima je razgovarao o dešavanjima u skladištu Kravica i učešću policije u tome. Kovač je potom sa Borovčaninom i Vasićem obišao područje Zeleni Jadar i novoosnovanu policijsku stanicu u Srebrenici.²⁹⁵ Kasnije te večeri, a potom i sutradan, prema Agendi sastanaka Radovana Karadžića, Kovač se iznova sastajao sa Karadžićem.²⁹⁶

U noći između 14. i 15. jula 1995. godine, Mane Đurić, zamenik načelnika CJB Zvornik, kontaktirao je Kovača iz hotela „Vidikovac” u Zvorniku kako bi ga obavestio o konvoju kamiona i autobusa koji su dolazili iz pravca Bratunca, a u kojima su pripadnici MUP i VRS prevozili zarobljenike do zatočeničkih centara.²⁹⁷ Tokom svog boravka u Zvorniku, 15. jula 1995. godine, Kovač je, prema sopstvenom svedočenju, video autobuse u kojima su prevoženi zarobljenici iz Srebrenice.²⁹⁸

49

Tokom septembra 1995. godine, Tomislav Kovač je po nalogu Jovice Stanišića, načelnika Službe državne bezbednosti MUP Republike Srbije, sproveo istragu u vezi sa događajima u Srebrenici. Kovačev zadatak je bio da utvrdi da li su u operaciji u Srebrenici učestovale jedinice iz Srbije, da li su one činile zločine, ko je naredio napad na Srebrenicu i ko je naredio ubistva zarobljenika. Svedočeći pred MKSJ, Kovač je izjavio da je u tom periodu znao lokacije svih mesta masovnih pogubljenja bosanskih Muslimana iz Srebrenice, iako to nije bio predmet istrage koju je sprovodio.²⁹⁹

294 Svedočenje Tomislava Kovača pred Višim sudom u Beogradu – Odeljenje za ratne zločine u predmetu *Srebrenica (Nedeljko Milidragović i dr.)* od 11. juna 2019. godine, str. 8–9, 86–88.

295 Svedočenje Tomislava Kovača pred MKSJ u predmetu *Karadžić* od 1. novembra 2013. godine, str. 42790–42792; Intervju Tužilaštva MKSJ sa Dragomirom Vasićem od 10. juna 2003. godine, dok. pred. br. D16/3b, *Blagojević i Jokić*, str. 38–41.

296 Agenda sastanaka Radovana Karadžića za period od 2. januara do 25. decembra 1995. godine, dok. pred. br. P02242, *Karadžić*, str. 91–92.

297 Svedočenje Maneta Đurića pred MKSJ u predmetu *Karadžić* od 7. marta 2013. godine, str. 35041–35046.

298 Izjava Tomislava Kovača data MKSJ od 28. oktobra 2013. godine, dok. pred. br. D03960, *Karadžić*, par. 126.

299 Svedočenje Tomislava Kovača pred MKSJ u predmetu *Karadžić* od 1. novembra 2013. godine, str. 42806–42811; Svedočenje Tomislava Kovača pred MKSJ u predmetu *Karadžić* od 4. novembra 2013. godine, str. 42871–42873.

U oktobru 1995. godine, Kovač je u svojstvu ministra unutrašnjih poslova, zbog rukovođenja i komandovanja jedinicama policije i posebnih ratnih zasluga, vanredno unapredio Ljubomira Borovčanina u čin pukovnika.³⁰⁰

300 Rešenje MUP RS o unapređenju Ljubomira Borovčanina od 20. oktobra 1995. godine, dok. pred. br. 4D00361, *Popović i dr.*

Presude MKSJ i domaćih sudova

Pred MKSJ osuđeno je 16 pripadnika MUP RS za ratne zločine i zločine protiv čovečnosti, uključujući i nekadašnjeg ministra unutrašnjih poslova Republike Srpske Miću Stanišića.³⁰¹ Osuđeni su načelnik regionalnog Centra javne bezbednosti Banja Luka Stojan Župljanin i Stevan Todorović, načelnik policije u Bosanskom Šamcu, zatim zamenik komandanta Specijalne brigade policije Ljubomir Borovčanin, kao i više policajaca i pripadnika rezervnog sastava MUP RS.³⁰²

Pretnesno veće MKSJ je u junu 2010. godine osudilo Ljubomira Borovčanina, zamenika komandanta Specijalne brigade policije MUP Republike Srpske, koga je Tomislav Kovač imenovao za komandanta samostalne jedinice policije koja je 10. jula 1995. godine upućena u Srebrenicu, te je učestvovala u operaciji „Krivaja 95” i posledično u zarobljavanju i ubistvima bosanskih Muslimana iz Srebrenice, na 17 godina zatvora za zločine protiv čovečnosti i kršenja zakona ili običaja ratovanja.³⁰³

Više desetina pripadnika policijskih snaga Republike Srpske osuđeno je ili im se sudi pred sudovima u Bosni i Hercegovini i Srbiji za ratne zločine.³⁰⁴

Duško Jević, nekadašnji načelnik Centra za obuku na Jahorini, i Mendeljev Đurić, komandir prve čete regruta Centra za obuku na Jahorini, pravnosnažno su pred Sudom BiH osuđeni na kazne zatvora u trajanju od po 20 godina, jer su učešćem u prisilnom preseljenju bošnjačkog stanovništva iz Srebrenice i ubistvom oko 1000 muškaraca u zemljoradničkoj zadruzi u selu Kravica počinili krivično delo genocida iz člana 141. Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.³⁰⁵

51

Radomir Vuković, pripadnik Drugog odreda Specijalne brigade policije Šekovići, osuđen je da je sa drugim pripadnicima iste jedinice učestvovao u zarobljavanju, a potom i masovnom streljanju bosanskih Muslimana u Kravici. Vuković je pravnosnažno osuđen na maksimalnu kaznu zatvora od 20 godina, dok je Zoran Tomić, drugooptuženi u istom predmetu, oslobođen optužbi.³⁰⁶

Pred Sudom BiH su pravnosnažno osuđeni i Milenko Trifunović zvani Čop, komandir Trećeg voda „Skelani” iz sastava Drugog odreda Specijalne brigade policije Šekovići, kao i pripadnici tog voda Aleksandar Radovanović, Slobodan Jakovljević, Branislav Medan i Brano Džinić, policajac iz Drugog odreda Specijalne brigade policije Šekovići. Svi su osuđeni za genocid na maksimalne zatvorske kazne

301 Presuda Žalbenog veća MKSJ u predmetu *Stanišić i Župljanin* od 30. juna 2016. godine, par. 1193.

302 Za zločine počinjene u opštini Prijedor osuđeni su Miroslav Kvočka, Dragoljub Prać, Miloja Kos, Mlado Radić, Zoran Žigić, Duško Sikirica, Damir Došen, Dragan Kolundžija, Predrag Banović i Darko Mrđa. Ranko Češić osuđen je za zločine počinjene u Brčkom, dok je Dragan Nikolić osuđen za zločine počinjene u logoru Sušica u Vlasenici. Videti u: Spisak presuda MKSJ, dostupno na <https://www.icty.org/bcs/cases/spisak-presuda>.

303 Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 10. juna 2010. godine, str. 828–829.

304 Sve presude za zločine tokom ratova na području bivše Jugoslavije dostupne su u bazi *War crimes trials database*, dostupno na: <https://warcrimesdatabase.net/>.

305 Drugostepena presuda Apelacionog vijeća Suda BiH u predmetu protiv *Duška Jevića i Mendeljeva Đurića* od 3. marta 2017. godine, str. 3–4; Prvostepena presuda Suda BiH u predmetu *Duško Jević i dr.* od 25. maja 2021. godine.

306 Drugostepena presuda Apelacionog vijeća Suda BiH u predmetu protiv *Radomira Vukovića* od 21. decembra 2015. godine, str. 1–2.

od 20 godina.³⁰⁷ U odvojenim sudskim postupcima za isti zločin i na istovetnu kaznu zatvora osuđeni su i Petar Mitrović i Željko Ivanović, takođe pripadnici Trećeg voda „Skelani” iz sastava Drugog odreda Specijalne brigade policije Šekovići kao i Božidar Kuvelja, pripadnik Drugog voda Prve čete Centra za obuku Jahorina..³⁰⁸

Pred Odeljenjem za ratne zločine Višeg suda u Beogradu od decembra 2016. godine sudi se Nedeljku Milidragoviću u svojstvu komandira voda, a Aleksi Golijaninu, Milivoju Batinici, Aleksandru Dačeviću, Bori Miletiću, Jovanu Petroviću i Vidoslavu Vasiću³⁰⁹ kao pripadnicima Drugog voda Prve čete regruta Centra za obuku Jahorina iz sastava Specijalne brigade policije MUP Republike Srpske za učešće u streljanju zarobljenika u zemljoradničkoj zadruzi u selu Kravica. Istom optužnicom bio je optužen i Dragomir Parović, koji je proglašen procesno nesposobnim, a u vreme pisanja ovog dosijea očekuje se da će se postupak protiv njega nastaviti.³¹⁰

Na osnovu sporazuma o priznanju krivice pred Sudom BiH, pripadnik Trećeg voda Prve čete Centra za obuku Jahorina Dragan Crnogorac osuđen je na kaznu zatvora od 13 godina, jer je zajedno sa drugim pripadnicima istog voda u mestu Sandići, 13. jula 1995. godine, streljao deset zarobljenika bosanskih Muslimana, od kojih su šestorica bili ranjenici. Zoran Kušić i Milivoje Ćirković, pripadnici Centra za obuku Jahorina su na osnovu sporazuma o priznanju krivice pred Sudom BiH osuđeni na kazne zatvora od po 5 godina.³¹¹

Pred Većem za ratne zločine u Republici Srbiji za streljanje šest zarobljenika iz Srebrenice kod Godinjskih bara u Trnovu osuđeni su Slobodan Medić, u svojstvu komandanta „Škorpiona”, na kaznu zatvora u trajanju od 20 godina, i pripadnici „Škorpiona” Pero Petrašević na kaznu zatvora u trajanju od 13 godina, Branislav Medić na kaznu zatvora u trajanju od 15 godina i Aleksandar Medić na kaznu zatvora u trajanju od 5 godina, dok je Aleksandar Vukov oslobođen optužbi. Slobodan Davidović i Milorad Momić, takođe pripadnici „Škorpiona”, osuđeni su na po 15 godina zatvora u odvojenim predmetima pred Županijskim sudovima u Hrvatskoj.³¹²

307 Drugostepena presuda Apelacionog vijeća Suda BiH u predmetu *Milenka Trifunovića i dr.* od 23. januara 2014. godine.

308 Drugostepena presuda Suda BiH u predmetu *Željko Ivanović* od 18. juna 2014. godine; Drugostepena presuda Apelacionog vijeća Suda BiH u predmetu *Petar Mitrović* od 22. januara 2014. godine; Drugostepena presuda Suda BiH u predmetu *Božidar Kuvelja* od 16. septembra 2013. godine.

309 Svi optuženi osim Nedeljka Milidragovića i Alekse Golijanina su bili prisilno mobilisani sa teritorije SRJ. Videti: FHP, *Dosije: Prisilna mobilizacija izbeglica*, Beograd, novembar 2019. godine, str. 48.

310 Optužnica Tužilaštva za ratne zločine Republike Srbije broj KTO 2/15 protiv *Nedeljka Milidragovića i dr.* od 21. januara 2016. godine.

311 Presuda Suda BiH u predmetu *Dragan Crnogorac* od 12. maja 2011. godine; Presuda Suda BiH u predmetu *Zoran Kušić* od 11. marta 2011. godine; Presuda Suda BiH u predmetu *Milivoje Ćirković* od 28. septembra 2010. godine.

312 Prvostepena presuda Okružnog suda u Beogradu – Veće za ratne zločine u predmetu *Škorpioni (Slobodan Medić i dr.)* od 10. aprila 2007. godine, str. 3–5, 77; Prvostepena presuda Okružnog suda u Beogradu – Veće za ratne zločine u ponovljenom postupku u predmetu protiv *Aleksandra Medića* od 28. januara 2009. godine, str. 2–3; Presuda Županijskog suda u Zagrebu u predmetu protiv *Slobodana Davidovića* od 28. decembra 2005. godine; Presuda Županijskog suda u Osijeku u predmetu protiv *Milorada Momića* od 10. jula 2015. godine.

Tomislav Kovač je pred MKSJ svedočio u dva predmeta, u predmetu protiv Radovana Karadžića kao svedok odbrane i u predmetu protiv Miće Stanišića i Stojana Župljanina kao svedok suda. Pretresno veće MKSJ u predmetu *Karadžić* zaključilo je da Kovač nije verodostojan svedok, jer „nepodudarnosti, kao i evazivnost, pa čak i ratobornost koju je Kovač na mahove ispoljavao tokom svog svedočenja, potiču od Kovačevih napora da minimizira svoje učešće u događajima u Srebrenici u julu 1995. godine.”³¹³

Kao svedok odbrane ili optužbe, Kovač je svedočio i u domaćim suđenjima za ratne zločine u Bosni i Hercegovini i u Srbiji, u predmetima protiv optuženih za zločine počinjene u Srebrenici u julu 1995. godine ili u vezi sa Srebrenicom.³¹⁴ Prvostepeno veće Suda BiH je u osuđujućoj presudi u predmetu protiv optuženih Duška Jevića i drugih zaključilo da Kovač „očigledno nastoji izbjeći uspostavljanje bilo kakve odgovornosti nad aktivnostima policijskih snaga u julu 1995. godine”, kao i da „uloga ovog svedoka u to vrijeme nije ni najmanje bila beznačajna, niti su jedinice MUP-a u bilo kojem trenutku izgubile svoj komandni lanac izdavanja naredbi, i pravila hijerarhijskog izvještavanja organima MUP-a o poduzetim aktivnostima.”³¹⁵

Fond za humanitarno pravo je od 2006. godine zahtevao od Tužilaštva za ratne zločine Republike Srbije da pokrene istragu protiv Tomislava Kovača, jer je „10. jula 1995. godine, neposredno pred početak operacija za zauzimanje Srebrenice, naredio da se formira specijalna brigada policije Republike Srpske (SBP), na čije čelo je postavljen Ljubomir Borovčanin.”³¹⁶

Tužilaštvo Bosne i Hercegovine je krajem 2017. godine podiglo optužnicu protiv Tomislava Kovača, u kojoj se on tereti da je, u svojstvu komandanta Štaba policijskih snaga i zamenika ministra i ministra unutrašnjih poslova RS, 1995. godine počinio krivično delo genocida. Sud BiH je tu optužnicu potvrdio početkom 2018. godine.³¹⁷

53

313 Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Karadžić* od 24. marta 2016. godine, par. 5766.

314 Pred Odeljenjem za ratne zločine Višeg suda u Beogradu svedočio je u predmetima *Škorpioni (Slobodan Medić i dr.) i Srebrenica (Nedeljko Milidragović i dr.)*. Pred Sudom BiH svedočio je u predmetima *Duško Jević i dr., Petar Mitrović, Goran Sarić, Josipović i dr., Stupar i dr.*

315 Presuda Suda Bosne i Hercegovine u predmetu *Duško Jević i dr.* od 25. maja 2012. godine, par. 206–209.

316 Fond za humanitarno pravo, „FHP zahteva pokretanje istrage protiv Svetozara Andrića i Tome Kovača”, Beograd, 3. februar 2006. godine, dostupno na: <http://www.hlc-rdc.org/?p=13587> (posećeno 3. februara 2025. godine).

317 Optužnica Tužilaštva BiH protiv Tomislava Kovača od 29. decembra 2017. godine; Predmet Suda BiH protiv Tomislava Kovača, dostupno na: <https://sudbih.gov.ba/Court/Case/1176> (posećeno 3. februara 2025. godine).

ntemi broj: CD-5-30-11/01-/007

PREDMET: Razgovor vodjen dana 23.04.1992. godine izmedju

Mandić Momčila zv. Momo i Kovač Tomislava zv. "Tomo"

Kontrola telefona:

Kodna oznaka: "TEO"

Mandić Momčilo:	Koji je ono broj na lldži...(biranje telefonskog broja).
Kovač Tomislav:	Molim.
Mandić Momčilo:	Momo je Mandić. Ko je?
Kovač Tomislav:	Tomo je Momo.
Mandić Momčilo:	Tomo kako si?
Kovač Tomislav:	Evo jebi ga.
Mandić Momčilo:	Šta ima na lldži reci mi?
Kovač Tomislav:	Ma jebi ga, ima svega.
Mandić Momčilo:	Ima li problema velikih?
Kovač Tomislav:	Pa jebi ga, mi našu onu teritoriju koju smo imali, držimo je znaš.
Mandić Momčilo:	A je li sad šta kritično i to?

Mandić Momčilo	Tomo imate li vi sad problema oko toga na lldži, to me interesuje?
Kovač Tomislav:	Čuješ nas...Imamo saznanja.
Mandić Momčilo:	Kontrolišete li to, je li ..?
Kovač Tomislav:	Kontrolišemo lldžu kao lldžu i ono, međutim mi imamo sad saznanja sa tri strane evo Juka Prazina se već tamo montirao one bacače da nas gađa.
Mandić Momčilo:	Odakle?
Kovač Tomislav:	Iz Otesa.
Mandić Momčilo:	Iz Otesa je li?
Kovač Tomislav:	...Iz Otesa.
Mandić Momčilo:	A imate li vi išta teškog oružja?
Kovač Tomislav:	Ma imamo mi sa strane teškog oružja....sa strane....
Mandić Momčilo:	Da, da, da, pa daj upozori, prvi stepen pripravnosti Tomo molim te i javljaj, evo mene na Vracama, ja sam došao na Vraca, pa ako bude, zovi jebi ga, pa ćemo doći nas desetak ili nešto. Ja ne znam ovi, ovde teritorijalci iz Novog Sarajeva, ma jebi im majku. Ja ne znam ni ko s njima upravlja, ni šta će. Odmah na vrijeme treba obavijestiti Vojkoviće, Lukavicu da gađaju dole Sokolović Koloniju ako budu vas napali.
Kovač Tomislav:	Ma slušaj ovo ako bude Momo, mi moramo jednu stvar dogovoriti, mi moramo jednu stvar raščistiti, mi ne možemo ovdje izdržati i stalno se braniti po lldži, razumiješ, mi moramo jednom raščistiti, organizovati, jednom raščistiti ili – ili. Ne možemo se više zaustaviti, oni pođu mi zaustavi, oni pođi. Ako bude brate, treba ih ovde rasćesikati i gotovo. Ja Vam

	predlažem brate više da tu Sokolović Koloniju sa obadvije strane ...
Mandić Momčilo:	Ma treba je uništiti Tomo. Što se mene tiče, ja bih je spravio sa zemljom, što se mene tiče.
Kovač Tomislav:	Oni su sve izazvali, meni je žao ovih nekih jebi ga umjerenjaka muslimana koji nisu za to, ovaj.
Mandić Momčilo	Ama treba ih, ej to su sandžaklije bolan, to je za, za, za..
Kovač Tomislav:	Sandžaklije jebi ga koje navuku, pa izginuše neki koji ne trebaju u Butmiru, ili u Hrasnici jebi im mater, ali što ih oni ne obuzdaju.
Mandić Momčilo:	Jest, upravo tako.
Kovač Tomislav:	Sa lldže sam ja obuzdao one sve ekstreme sam obuzdo i držao u rukama jebi ga sad više nemaš tu šta.
Mandić Momčilo:	Ja. Tomo molim te javi ako bilo šta, a pripremi tu tešku artiljeriju i to onaj, da dejstvuje ako bilo šta bude pokretanja.Sravnat ovu Sokolović koloniju, jebi im mater, evo ja ću sad u Lukavicu otići 'vamo ovim ljudima što ih drže na nišanu da ravnaju ako bude šta na lldži bilo kakvo kretanje.
Kovač Tomislav:	Dobro.
Mandić Momčilo:	Čujemo se.
Kovač Tomislav:	Dobro.
Mandić Momčilo:	'Ajde živio.

SRPSKA REPUBLIKA BOSNA I HERCEGOVINA
MINISTARSTVO ZA UNUTRAŠNJE POSLOVE
SJB NOVI GRAD-SJB ILIDŽA
SM "Kula"

ODVETNIK
S.O. PA
10.05.92
Pavlović

Broj: 10/92
Datum: 25.05.1992 godine

СРПСКА РЕПУБЛИКА
БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

БРОЈ 01-67/92.

ДАТУМ 29.5.1992.г.

САРАЈЕВО

MINISTARSTVU PRAVDE-na ruke ministra-
MINISTARSTVU ZA UNUTRAŠNJE POSLOVE
- Na ruke potsekretara SJB-
-Na ruke potsekretara SSB-

PREDMET: Prijedlog za razrješenje daljeg statusa 38 pritvorenih
lica,dostavlja se.-

VEZA: Naš akt broj 5/92 od 20.05.1992 godine

Našim aktom,veća informisali smo o određenim problemima
koji se javljaju u vezi sa prihvatom,saještajem,ishranom,higijenskim
i zdravstvenim uslovima i drugim problemima,koji se javljaju u vezi
sa pritvorenim licima.

Nakon usaglašavanja sa ministrom pravde i potsekretarem SJB
114 lica je dana 20.05.1992 godine preveženo na lokalitet-most Vrbanja
i upućeno u grad ulicom M.Bekelovića.Ovu skupinu su sačinjavala lica
koja su imala beravište u Gornjem Kotorcu i Dobrinji.
Petite su se nalazili u pritvoru od 12.05.1992 godine,a nakon obavješ-
tavanja Biroa sa razmjenu Iliđa u dva navrata,na šta se nisu bla-
govoljno ograđivali sa eventualnu razmjenu,te nakon objektivnih pre-
blema,naprijed izloženih,procijenjeno je da se pomenuta skupina uputi
na navedeni lokalitet.

U ovom trenutku,potrebno je iznaći adekvatno rješenje sa da-
lji status 38 lica,koja su 12.05.1992 godine neposredno saraobljena od
strane snaga TO Iliđa (Kasindolska ulica),rasoručana i privedena u
prostorije KPD Butmir.Ova lica (čija osnovne podatke dostavljamo uz
ovaj akt)su tada učestvovala u neposrednim borbama protiv naših sna-
ga TO,posjedovala automatsko oružje,a većina ručne bombe i pištolje.
Prethodnim operativnim istraživanjem i ispitivanjem ustanovljeno je
da su svi porijeklom iz Sandžaka,da su dosta ekstremnog usmjerenja,
te da kao takva,po našim procjenama,na bi trebalo razmjenjivati.

Prilog: Generalijski i opšti
podaci sa lica

NAČELNIK:
SJB Novi grad
Milenko Tepavčević

SRPSKA REPUBLIKA

SRPSKA OPŠTINA ILIDŽA

Komisija za raspodjelu stanova

Broj: 02-372-2038/92.

Ilidža, 31.08.1992.godine

03391960

Na osnovu člana 13. Pravilnika o davanju stanova na privremeno korištenje, Komisija za raspodjelu stanova Srpske Opštine Ilidža rješavajući po zahtjevu TOMU KOVAČU dana 31.08.1992.godine, donijela je slijedeću

O D L U K U

TOMU KOVAČU dodjeljuje se na privremeno korištenje trosoban stan u ulici Jahijela Fincijsa br. 93. stan _____ na Ilidži.

Imenovanom se dodjeljuje stan na privremeno korištenje do okončanja ratnih dejstava kada će se pristupiti trajnom rješavanju stambenih pitanja, te s toga ne može sticati stanarsko pravo na navedenom stanu. Imenovani se obavezuje da savjesno održava stan, zatečene stvari i inventar.

O b r a z l o ž e n j e

TOMO KOVAČ podnio je zahtjev za privremeno rješavanje stambenog pitanja.

U zahtjevu je naveo da je stanovao u A. Polju.

Budući da je od početka ratnih dejstava učestvovao u odbrani Srpske Republike, te da je porodica stambeno nezbrinuta, Komisija za raspodjelu stanova odlučila je kao u dispozitivu ove Odluke.

DOSTAVLJENO:

1. Imenovanom
2. Komisiji za raspodjelu stanova
3. Sekretarijatu za urbanizam i stamb. komun. usluge
4. A/A.

PREDSJEDNIK KOMISIJE

Slavko, dipl.ing. arh

03591015

01/40-793

РЕПУБЛИКА СРПСКА
МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА
КАБИНЕТ МИНИСТРА

Број: К/П-743/95

Дана: 22.06.1995. године.

пролијетено за ГИ.
22.06.1995 године
у 11,30 ч. ЛГ

аја

ГЕНЕРАЛШТАБ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

БЕОГРАД

У оквиру Министарства унутрашњих послова Републике Српске у Специјалној бригади полиције као саставном дијелу оружаних снага Војске Републике Српске основан је КАМП за обуку величине лаке пјешадијске бригаде.

Из тих разлога Вас молимо да нам сходно тој информацији обезбиједите наоружање и опрему (аутоматске пушке, ПМ-ове, минобацаче 60,82 и 120 мм, заштитне маске, порције, средства везе (рупови) и евентуално теренска возила марке "Там" 110 и 150.

Молимо Вас да нам што прије изађете у сусрет јер би ове јединице одмах укључили у борбу за Српске просторе.

ЗАМЈЕНИК МИНИСТРА
Томислав Кокић

01385165

07.07.95

77777

00670177

REPUBLIKA SRPSKA
MINISTARSTVO UNUTRASNJIH POSLOVA
STAB POLICIJSKIH SNAGA - PALE

BROJ: 56/95
FANA: 06.07.1995. GODINE

DD 'SS'

CJB SARAJEVO
STAB POLICIJSKIH SNAGA VOGOSSCCA

OBAVJESSTAVAMO VAS DA SU U TOKU OFANZIVNA DEJSTVA HERCEGOVA CHKOG KORPUSA NA PLATOU TRESKAVICE. DOSTIGNUTE KOTE SA JUCHERASSNJIM DANOM SU: LUPOCH, VECCI DIO NIKOLINIH STJENA I SURDUPA, MALO VRA- TILO, STRAZZNICA ISPRED KOJE SU LINIJE POMJERENE ZA OKO 1,5 KM, LJEI JEN, KULA LUKAVAC, HRELJICCI, KULA, KANDZILO, BRDA I TDD. U AKCIJI OSLOBADJANJA LJELJENA NEPRIJATELJU SU NANJETI ZNATNI GUBITCI U ZIVOJ SILI, PROCJENJUJE SE NA 50-100 NEPRIJATELJSKIH VOJNIKA, A ZAROBLJENO JE 23. DANA 05.07.1995. GODINE U POPODNEVNIM SATIMA NA- SSE SNAGE IZ PRAVCA LJELJENA I KULE POKUSSALE SU DA ZAUZMU NE- PRIJATELJSKE POLOZZAJE NA MALOM I VELIKOM KONIKU. PRILIKOM IZVO- DJENJA NAPADA NAISLI SU NA DOBRO POSTAVLJENA MINSKA POLJA I JA- KU VATRU IZ ARTILJERIJSKOG I PJESSADIJSKOG NAORUZZANJA, ZBOG CHE- GA SU BILI PRINUDJENI DA SE VRATE NA POCHETNE POLOZZAJE. U PRET- HODNA DVA DANA NA NASSOJ STRANI POGINULA SU TRI BORCA, A RANJE- NO JE 18 BORACA.

U ZONI ODGOVORNOSTI POLICIJE MUP-A OD SSILJEVICE DO RUJEVICE U ZADNJIH PET DANA NIJE BILO NEPRIJATELJSKIH NAPADA. SPECIJALNE JEDINICE MUP-A RS, SRBIJE I RSK SKUPA SA INTERVE- NTNIM JEDINICAMA VRS IZVODE OFANZIVNA DEJSTVA NA KOTU LISI- CHIJA GLAVA, SA NAMJEROM DALJEG NAPREDOVANJA I OVLADAVANJA KANJO- NOM RIJEKE BIJELA I MJESTOM MIJANOVICCI. U TOKU OSLOBADJANJA KO- TA GRADINA 939, LUCHEVIKA, OBORNICE, HRASTOVCA, GRADINE 1118 I CHE- RUZZICCA NEPRIJATELJU SU NANESSENI ZNATNI GUBITCI U ZIVOJ SILI, A ZAPLJENJENA SU ZNATNA MATERIJALNO TEHNICHKA SREDSTVA. U AKCI- JI OSLOBADJANJA NAVEDENIH KOTA TEZJE SU RANJENA DVA POLICAJCA SBP.

DANA 04.07.1995. GODINE JEDINICE PETOG KORPUSA NEPRIJATELJSKE VO- JSKE PROBILE SU NASSE LINIJE ODBRANE I ZNATNO NAPREDOVALE U PRAVCU NOVOG I DVORA NA UNI. DANA 05.07.1995. GODINE DOSSLO JE DO KONSOLIDOVANJA U REDOVIMA VRS I ZAUSTAVLJENJA NEPRIJATELJSKE OFANZIVE. U TOKU SU AKTIVNOSTI NA VRACCANJU IZGUBLJENIH TERITORI- JA.

DANA 06.07.1995. GODINE U RANIM JUTARNJIM SATIMA POCHELA JE OFA- NZIVA NA SREBRENICU, O SVIM INTERESANTNIM DOGADJAJIMA NA TOM RA- TISTU BLAGOVREMENO CCE MO VAS OBAVJESSTAVATI.

KOMANDANT STABA
TOMISLAV KOVACH

49
Document No 1
T.B.

02941605

Uputno dopis
svim SDB i PS.
Rome 11/1524

mmmmmm
m
zzzzzzzz

republika srpska
ministarstvo unutrašnjih poslova
kabinet ministra

very urgent "ss"

broj: 64/95
datum: 10.07.1995. godine

- komandantu specijalne brigade policije
- sstab komande policiskih snaga trnovo
- sstab komande policiskih snaga vogosscca
- sstab komande policiskih snaga bijeljina
- cjb zvornik
- cjb sarajevo
- kamp za obuku policije jahorina

na osnovu naredjenja vrhovnog komandanta oruzanih snaga
republike srpske, a u cilju slamanja neprijateljske ofanzive
iz zashticene zone srebrenice:

n a r e d j u j e m

1. izdvojiti dio snaga mup-a rs koji ucestvuje u borbenim
dejtstvima na sarajevskom ratisstu i uputiti kao samostalnu
jedinicu u rejonu srebrenice u toku sutrasnjeg dana 11.07.1995.g.

2. u sastav jedinice ulaze drugi specijalni odred policije
iz ssekovicca, prva cheta pjp cjb zvornik, mjesovita cheta
zdruzenih snaga mup-a rsk-a, srbije i republike srpske i cheta
iz kampa centra za obuku na jahorini.

3. za komandanta jedinice mup-a odredjujem ljubissu borov-
chanina zamjenika komandanta specijalne brigade policije.

4. izvlacenje chete zdruzenih snaga mup-a rsk-a, srbije i
republike srpske sa trnovskog ratissta izvrssiti u toku noci.
okupljanje jedinice izvrssiti 11.07.1995. godine do 12 chasova
u bratuncu ispred sjb, osim drugog specijalnog odreda policije
koji ce pokret ka odredistu izvrssiti 11.07.1995. godine u
opodnevim satima.

5. komandant jedinice je duzan po dolasku na odredistu
stupiti u vezu sa nachelnikom sstaba korpusa generalom krsticem.

komandant sstaba
tomislav kovach

aaaaaa

REPUBLIKA SRPSKA VERY URGENT SSIFROVAN O
MINISTARSTVO UNUTRASNJIH POSLOVA
SSTAB POLICIJSKIH SAGA-PALE

BROJ: 66/95
DATUM: 12.07.1995.GODINE

03591200

CENTAR ZA UZGOJ I DRESURU SLUZZBENIH PASA-KOMANDANTU

ZBOG POTREBA PREUZIMANJA HITNIH POSLOVA NA CHISSCCENJU TERENA
U REJONU SREBRENICE ,

N A R E D J U J E M

1. HITNO U REJON SREBRENICE UPUTITI SVE RASPOLOZZIVE VODICHE SA
SLUZZBENIM PSIMA.

2. PO DOLASKU U SREBRENICU STUPITI U KONTAKT SA ZAMJENIKOM
KOMANDANTA SBP LJUBISSOM BOROVCHANINOM KOJI KOMANDUJE SNAGAMA
POLICIJE NA SREBRENICI I DOGOVORITI SE O PREDUZIMANJU DALJIH
ZADATAKA.

3. POTREBNO JE DA U SKLADU SA RANIJOM DEPESSOM OSTAVITE U CENTRU
DVA VODICHA SA SLUZZBENIM PSIMA ZA OBAVLJANJE POSLOVA NA PODRUCHJU
SOKOLCA.

4. VODICHI SA SLUZZBENIM PSIMA TREBA DA SE JAVE U SREBRENICU
NAJKASNIJ E DO 06 CHASOVA 12.07.1995.GODINE .

5. PO UPUCCIVANJU NA TEREN ANGAZZOVANOG LJUDSTVA SA SLUZZBENIM
PSIMA OBAVIJESTITE SSTAB POLICIJSKIH SNAGA -PALE, DEPESSOM
POZIVOM NA BROJ GORNJI.

KOMANDANT SSTABA
TOMISLAV KOVACH

MUP- SPECIJALNA BRIGADA POLICIJE

03592236

K/17-2641

BROJ: 284/95

DANA : 13.07.1995

= DD =

= SSIFROVANO =

ŠTAB

225

SSTABU POLICIJE PALE

SSTABU POLICIJE VOGOŠĆA

SBP JANJA

TOKOM DANA 12.07.95. BORBENA SPREMA MUP U SASTAVU DRUGE
SOP , MUP ČETA PJP ZVORNIK I MJESOVITA ČETA MUP JANJA BORBENO

JE

ANGAZZOVANA U OFANZIVNA DEJSIVA IZ PRAVCA ZŽUTOG MOSTA PREMA
POTOCHARIMA . TAKO 5,30. ČASOVA BLOKIRAN JE PUNKT NA
ZŽUTOM MOSTU , A POTOM SMO KRENULI U ZAHVAT KOMUNIKACIJE KA
POTOCHARIMA . NIJE BILO JACHEG ORUZZANOG OPIORA OD STRANE
MUSLIMANA TAKO DA SMO DO 13,00. OVLADALI POTOCHARIMA , A DESNIM
KRILOM OVLADALI OBJEKTOM BUDAK I MILACHEVICCI .
U POTOCHARIMA SMO BLOKIRALI GLAVNU BAZU UN GDJE JE OKUPLJENA
MASA OD OKO 25-30.000. CIVILA MEDJU KOJIMA JE BILO OKO 5 POSTO
VOJNOSPOSOBNIH.

DIO SNAGA MUP-A UKLJUCHEN JE U ORGANIZACIJU EVAKUACIJE CIVILA
IZ SREBRENICE ZA KLANANJ .

OBZIROM DA SMO DOBILI INFORMACIJE DA SU SVI VOJNO SPOSOBNI MUS-
LIMANI IZ SREBRENICE KRENULI U PROBOJ KA KONJEVIĆ POLJU I DALJE
PREMA TUZLI HITNO S SAM UPUĆIO NASSE SNAGE DA UZ
PODRSSKU TEHNIKE BLOKIRAJU KOMUNIKACIJU KRAVICA - KONJEVIĆ POLJE
GDJE SU I ZANOCCILI .

U TOKU NOCCI 12/13.07.1995. GOD. NAVEDENA ORUZZANA GRUPACIJA
MUSLIMANA KRENULA JE U NAPAD KA KONJEVIĆ POLJU U VIŠEČASOVNIM
BORBAMA KOJE SU SE NASTAVILE I TOKOM DANASSNJEG DANA NEPRIJA-
TELJ JE IMAO VIŠE OD 200 MRVIH , A ZAROBILI SMO , ODNOSNO
PREDALO NAM SE OKO 1500 MUSLIMANSKIH VOJNIKA . CIFRA IZ SATA U SAT
RASTE .

PO SVIM POKAZATELJIMA RASTE BROJ MUSLIMANSKIH VOJNIKA KOJI
NIJE USPJO DA SE PROBIJE JE OKO 5-6.000. , ŠTO ZNAČI DA NAM
PREOSTAJE ZŽESTOKE BORBE. NADAM SE DACCIMO I OVAJ ZADATAK
USPJESNO ZAVRŠITI.

ZAMJENIK KOMADANTA SBP

LJUBISSA BOROVCHANIN ++++

, ,.1,4/+?

0000000000

++ ++ ++ ++

7

01776580

cjb zbornik

broj: 283 /95 = ssifrovano =

dana : 13.07.1995. god.

mup republike srpske

kabinet ministra pale

resor javne bezbednosti bijeljina

sstab policijskih snaga bijeljina

jutros smo na sastanku s generalom mladiccem obavesteni
da vrs nastavljja operacije prema zzepl a sav ostali posao prep-
ssta mupu . a to je :

1. evakuacija preostalog civilnog sstanovnisstva iz srebrenice
autobusima za kladanj (oko 15.000. hiljada). nedostaje nam
10. tona nafte - hitno ,
2. likvidacija oko 8.000. muslimanskih vojnika koje smo
blokirali u ssumi oko konjevicc polja . borbe se vode .taj posao
odradjuju samo jedinice mup-a .
3. obezbedjenje svih kljuchnih objekata u gradu srebrenici i kontrol
izlaza i ulaza ljudi i robe na tri postavljena punkta .
4. uputiti odred specijalne srbinje ili doboj u konjevicc polje .
o daljim saznanjima biccete obavesteni .

nachelnik centra

dragomir vasicc +++++

Dosije Tomislav Kovač

Izdavač:

Fondacija Fond za humanitarno pravo

Braće Jugovića 2a, Beograd

www.hlc-rdc.org

Lektorka: Ivana Andrić

Grafičko oblikovanje: Milica Dervišević

Tiraž: 50

Štamparija: Instant System, Beograd

ISBN 978-86-7932-158-9

© Fondacija Fond za humanitarno pravo

